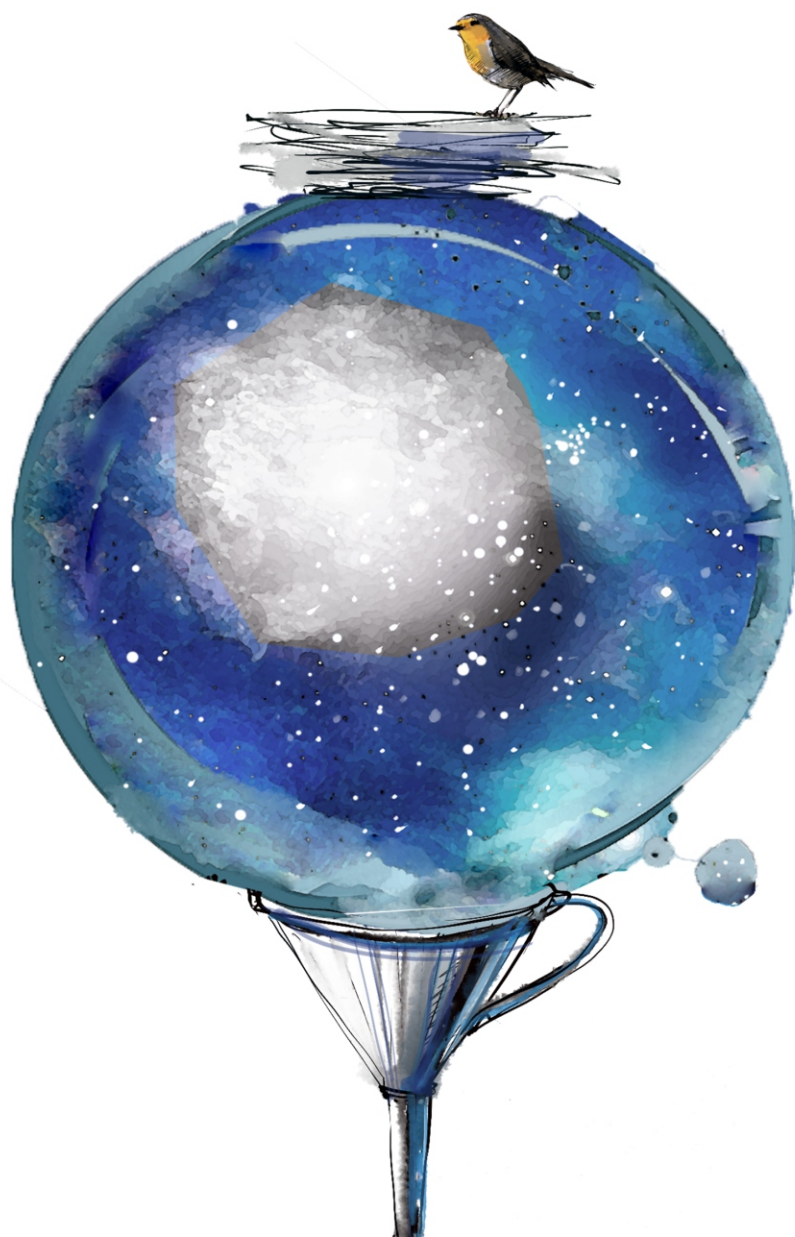

TOMIS

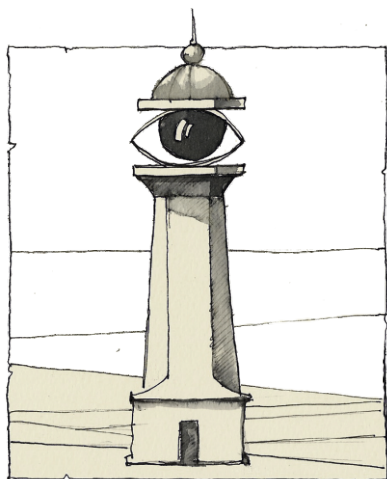
r e v i s t ă d e c u l t u r ă

NR. 14 - decembrie 2023

TOMIS

CREDITORIAL

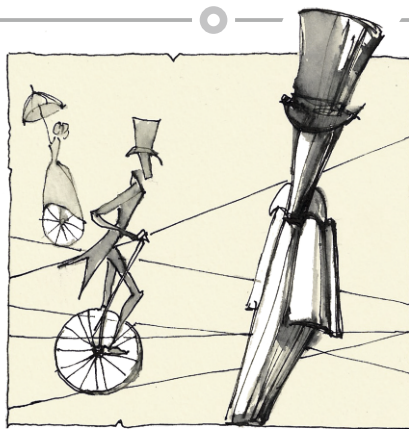
Claudiu KOMARTIN

Devine tot mai evident că trebuie să ne opunem dușmanilor libertății de exprimare, indiferent de orientarea lor ideologică. Ne-am lăsat înșelați că România e un leagăn al democrației și toleranței fiindcă după moartea celui mai abject exponent al naționalismului lozincard de după 1990, C.V. Tudor, extrema dreaptă nu a mai fost reprezentată fățiș în Parlament, însă susținătorii acestei orientări au fost tot timpul aici, au prins curaj în urma tuturor evoluțiilor politice recente și sunt în ofensivă.

Mi se pare nostim și grăitor că această mișcare mustind de bigotism, în cazul țării noastre cu accente ultraortodoxe, suveraniste, șovine și intolerante față de minoritățile de orice fel se pliază pe retorica antiglobalistă al cărei vârf de lance e de un an și jumătate încoace Rusia putinistă. Pe de o parte, toată această puzderie de antisemiți, homofobi, conspiraționiști euforici, buni creștini cu avânturi inchizitoriale nu ar avea o voce și nu ar reuși să agreghe un front comun dacă nu ar exista globalismul (fiind întotdeauna niște copii de a doua sau a treia mână după mișcări similare de prin alte părți). Pe de altă parte, ei se aliază cu dușmanii naturali ai valorilor pe care le trâmbează: libertatea și independența, în condițiile în care evlaviile lor se găsesc aproape întotdeauna în zona autocrațiilor (politici și religioși), a celor care vor să-i jefuiască de drepturi și libertăți pe o parte însemnată dintre semenii lor.

Senatori populiști care cheamă poliția la un târg de artă, episcopii care cer interzicerea difuzării unui film care pune în discuție bigotismul României contemporane, amenințări, urlete, afurisiri și refuzul îndărătnic al dialogului și al conviețuirii pașnice – știm bine din istorie ce preced ele.

Virusul latent al extremismului este pe cale să provoace adevărata mare pandemie a acestui prim sfert de veac XXI. Trebuie să facem tot ce este posibil prin mijloacele pe care ni le oferă democrația și cultura liberală pentru a împiedica un dezastru iminent; poate că un proiect cultural precum „Tomis” își poate aduce contribuția la stăvilirea ignoranței belicoase și a șovinismului.

Liviu ANTONESEI

Jos marii scriitori

îndemnul lui Lenin este urmat cu devoțiune
chiar dacă nu cu pistolul, otrava, pușcăria,
nici cu pneumonia provocată de glonțul prea rece,
soluția de catifea a substiturii orientate s-a dus
și ea în cele patru zări, pe marile pustii...

suntem în epoca de catifea a catifelei, democratică
între toate și în toate cele – multiplicarea agenților
patogeni se face prin apel la funestele descoperiri
ale tehnicii, prin inflație, trăim în tehn structură,
cuvintele vechi sunt șterse – dragoste, tandrețe, suflet, trup
nu mai au spațiu de joc, până și moartea e înlocuită
de micile morți, de morțișoarele mecanomorfe...

dacă prin miracol un mare scriitor, sau un scriitor
ar ajunge aici, s-ar pierde în zarva fără măsură!

Iași, 17 octombrie 2023

Infracântecul

nu pot reproduce sunetul acela care vine pe dedesubt,
pe sub sunetele principale, când zbor cu avionul,
când merg cu trenul sau când deschid aeroterma,
nu pot auzi decât melodia în minte, reluându-se,
se repetă lung, lent și obsesiv, sub sunetul mașinărilor
și nu știu dacă sunt instrumente sau un cor care o modulează
mereu și mereu, reluând-o circular, mereu în aceeași măsură...

mi-am spus că vine din memorie, ecou al unui cântec vechi,
că e un cor de îngeri care folosește infrasunete misterioase,
dar poate e sunetul de fond, muzica infinită a universului...

Iași, 19 octombrie 2023

Șoareci și arme

cei care fabrică arme spun
că nu armeleucid,
ci oamenii care le cumpără

e o jumătate de sofism aici,
să-l întregim, prin urmare

banii nu sunt câștigați
de cei care fabrică armele,
ci de mașinile care ostenesec

(de la coltul cu butoiăș și carabina argintie
la mortiere, avioane, rachete zvelte, gingașe
drone, în mâini aspre, mari cât niște cazmale –
un fir, un fir roșu ca sângele din rigole)

un pas mic pentru om, un uriaș
progres pentru omenire, tocmai
ce trecem la dezechilibrul terorii...

Iași, 2-3 noiembrie 2023

Populus tremula

opriți-vă o clipă din murit, dați un răgaz, dragii mei,
rude și prieteni, oameni pe care i-am iubit –
sunteți coloane care lunecă pe râul acela blestemat

luați o pauză, fiți milostivi, poate și moartea
are nevoie de odihnă, sunt deja secat de lacrimi
și locul rămas gol nu poate adăposti toată durerea

am ajuns măreț ca zidul plângerii și nu mă mai visez
trestie gânditoare, gândurile sunt de antracit,
ci doar un singuratic plop tremurător...

Iași, 3-4 Noiembrie 2023

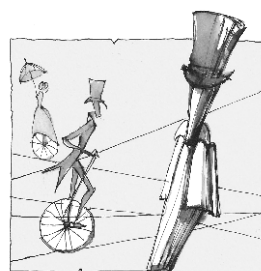
Școala după Aristip

niciodată nu mi-am făcut mari planuri de viață,
mi-am urmat țintele punctuale cu privirea îndreptată
doar spre plăcere și micile bucurii ale vieții –
și asta pare exagerat pentru un pesimist din naștere,
dar trebuie un motor ca jocul să meargă mai departe

(mâna alunecând pe catifeaua caldă a pielii tale,
aerul răcoros al primăverii prin fereastra deschisă,
lumina soarelui refractată prin chihlimbarul paharului
de whisky sau, poate, prin vinul sec și rubiniu,
un șoim în zbor întipărimdu-se etern pe retină și chiar
muzica unei mari orchestre pe albele așternuturi)

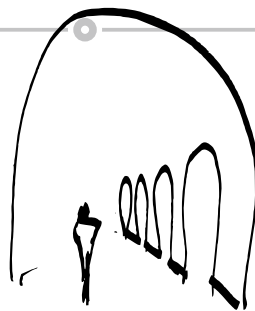
plăcerea și micile bucurii, despre fericire nu e ceva spus,
o obsesie pentru nevolnici, pentru cei care nu știu lecția
unui filosof târziu – omul nu este altceva decât un drum,
o cale-a plăcerii, o foarte fugară călătorie spre moarte

Iași, 7-8 noiembrie 2023

**Arhitectură industrială,
relații în trapez
și un principiu de asemănare**

ARCHITECT

Sebastian IONESCU

Unul dintre motivele pentru care arhitectura modernă a indus treptat un sentiment de repulsie în rândul maselor este faptul că a împrumutat masiv caractere ale arhitecturii industriale. Desigur, aceasta este până la urmă în multe cazuri și sursa frumuseții, depinde de perspectiva observatorului. Cu siguranță că,

în calitate de arhitecți legitimați și ca artiști, datorăm temerarilor ingineri ai perioadei *Fin de Siècle* – precum Gustave Eiffel, dar și altora veniți pe parcurs până în vremurile prezente – posibilitățile de expresie radicale de astăzi. Chiar dacă dispariția ornamentului a înstrăinat întrucâtva arta construirii de subiectul ei uman, totuși, purismul formal, ca o metaforă specifică producției industriale, exercită și va continua să exercite fascinație ceva vreme de acum încolo.

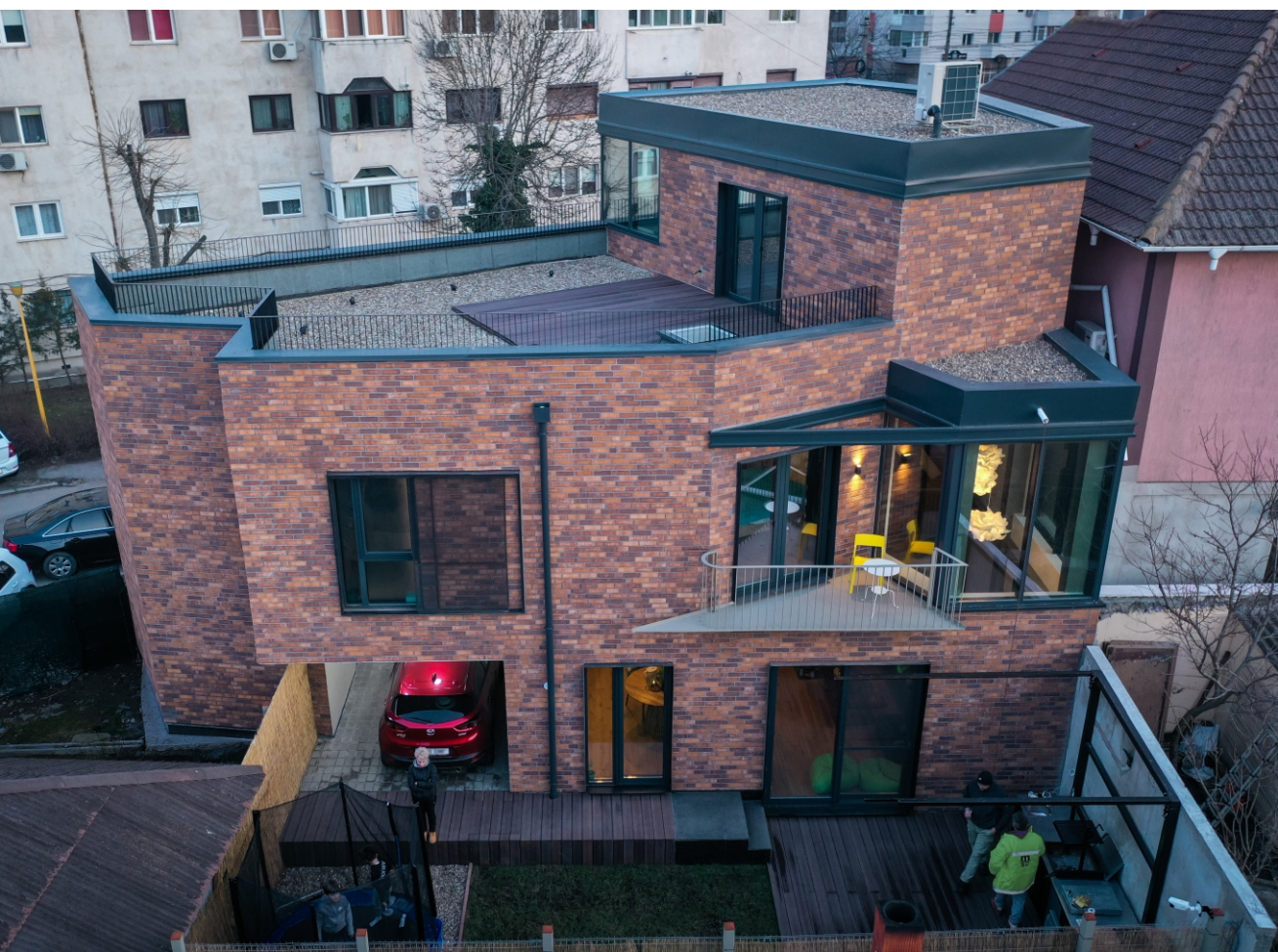
Este totuși nedrept să definim arhitectura modernistă a anilor 20 - 30 ai secolului trecut ca un „subprodus” al arhitecturii industriale. Cu siguranță că a schimbat modul de planificare și edificare a orașelor ca niciodată în istorie. Această perioadă a fost reprezentată de către un careu de arhitecți vizionari: elvețianul Le Corbusier, germanii Walter Gropius și Mies van der Rohe, la care s-a adăugat americanul Frank Lloyd Wright. Deși Wright a militat aproape în mod solitar pentru o arhitectură organică, cu apropiere față de natură, fără a nega însă tehnologia, ceilalți trei, europeni fiind, au avut un numitor comun: pe arhitectul și designerul industrial german Peter Behrens, în al cărui birou de proiectare au fost aproape concomitent ucenici. În afară de acest dat fatidic să îi zicem, Behrens, un fel de om renescentist, a intrat la rândul său în istoria arhitecturii cu o operă totală proprie, fiind creatorul de brand al gigantului industrial german AEG: începând cu imensa hală de asamblare din Berlin și ajungând până la obiectele particulare de design, logo, adică tot ce înseamnă identitatea unei corporații, fiind primul care a instituit vreodată această idee. Să mai amintim că Walter Gropius și Mies van der Rohe s-au succedat la conducerea școlii *Bauhaus*, ambii emigrând apoi în S.U.A. datorită războiului, acolo unde au redefinit prin arhitectură imaginea *corporate*. Iar atunci când spunem *Bauhaus*, aproape că rostim un sinonim pentru modern: cam tot ce înseamnă simplitate, funcționalitate și inovație în arhitectură, dar mai ales design, acolo își află originea.

Sub aspect vizual estetic, poate cea mai directă formă de expresie a arhitecturii industriale se observă la Mies van der Rohe. Construcțiile sale austere, cu multă sticlă și uneori cărămidă aparentă așezată pe o structură metalică vizibilă extrem de ordonată, ale căror siluete simple sunt asociabile halelor industriale, reprezintă poate cele mai relevante exemple în această direcție. *Mies*, precum a rămas înscris în istoria arhitecturii cu numele mic, a fost și autor de celebre obiecte de mobilier. Însă, din perspectiva acestuia, arhitectura reprezintă ceva diferit de design, declarând ritos la un moment dat: „Nu ne place cuvântul «design»: înseamnă totul și nimic”. El nu folosea cuvântul „arhitectură” cu privire la clădiri, ci, în buna tradiție germanică masonică a zidirii de la care se revendica, îl prefera pe cel arhaic de „*Baukunst*”, adică de artă de a construi. Deși exista și pe atunci internaționalul „*Architektur*”, dar utilizat ca o expresie a voinței de formă cu orice preț, una „demiurgică” să îi zicem. Și, plecând de la această poate *minoră* diferență pentru un neinițiat, *Baukunst* versus *Architektur*, întrezărim aici o parte din problema respingerii arhitecturii contemporane de către publicul larg: multe

din actualele construcții seamănă cu niște obiecte de design supradimensionate, forme ieșite din scară ce nu se înscriu în vreo relație cu utilizatorul uman, în antiteză cu edificiile istorice. Pe acest considerent, unele dintre ele au fost pedepsite prompt de „gura lumii” cu porecle nume de lucruri cotidiene: „răzătorul de brânză”, „cada de baie”, „pălăria chinezească”, „mașina de scris”, „walkie-talkie-ul”. Cândva în istoria relativ recentă, arhitectura a încetat să mai fie această artă a construirii, a clădirii gravitaționale cuplată cu semnificația metafizică a ridicării pe verticală, a fuzionat parțial cu designul și a devenit practic cam orice. Desigur, influențele și interferențele dintre arte sunt de cele mai multe ori binevenite și sunt mai ales inevitabile, sculptura modernă și-a lăsat și ea amprenta, însă, cu toată lărgirea perspectivei, „ceva a fost lăsat în urmă”, după cum a formulat *Mies* însuși.

În context românesc, influența universală covârșitoare a lui *Mies* se poate observa cu precădere în planificarea stațiunilor litorale ale anilor 60 și 70, atât din punct de vedere urbanistic, dar mai ales la nivelul obiectelor de arhitectură ce s-au dorit repere. Deși cărămida aparentă este poate mai puțin prezentă comparativ cu sticla și metalul, cu toate că nu absentează, ansambluri și construcții precum restaurantul Perla Mării din Eforie Nord, complexul comercial Perla împreună cu teatrul de vară Mamaia sau bar restaurant Melody, sunt doar câteva exerciții în linia canonică a lui *Mies* și a discipolilor săi făcute de către arhitecții români din epoca socialistă, dornici de libertate și de sincronism cu Occidentul. Totuși, idealul

austerității *miesiene* a fost ulterior contestat de către arhitectura postmodernă a anilor 80, iar imaginea industrială a fost supralicitată de curentul *High Tech* la sfârșitul secolului XX. Însă spectrul minimalist al lui *Mies* ne bântuie periodic. Din fericire.

În această linie, a unei simplități asumate fără ostentație, pe strada Plantelor din proximitatea zonei industriale a Constanței, o construcție placată cu cărămidă pare a se desprinde de contextul direct, pentru a se integra apoi la un nivel metaforic. Alte clădiri ce afișează masiv cărămidă pe fațadă nu par a exista în vecinătatea imediată, dar să nu uităm totuși că ne aflăm lângă arealul industrial al orașului. Principul de asemănare menționat în titlul prezentului text nu se referă la vreun raport geometric, ci desemnează într-un mod figurat adeziunea pentru o idee recurentă, să o numim totuși, arhetipală: precum casa de pe strada Călărași prezentată într-un număr anterior al revistei *Tomis*, aparținând aceluiași birou de arhitecți constănțeni Cristina Matei și Mihai Crețu, autori ai proiectului de față, și această locuință realizează o trimitere la arhetipul arcei. O oarecare siluetă a „vapurașului” modernist de dimensiuni reduse se poate întrevedea și în acest caz, aducând a replică peste timp a unei clădiri interbelice. Să notăm deci o altă ipostază în care arhitectura și-a găsit inspirația în afara propriului spectru, deși,

după cum se știe, pachetotul a fost modelul oficial și colectiv ai acelor ani 20 și 30. Însă, citarea navală este aici, din nou, de o factură echilibrată, iar dacă ar fi să adăugăm alte elemente din această serie, metafora farului ar putea veni și ea în continuare. Adică transparența unui turn care aici aduce lumină înlăuntru pe fațadele lungi ale construcției, dacă prin asta înțelegem spațiul interior de peste 9 metri înălțime terminat cu sticlă la partea superioară, semnalat încă din stradă. Beneficiarul locuinței de față este un antreprenor în industria confecțiilor metalice navale, cu o întreprindere ce activează în zona portuară. A copilărit în zonă, iar o ședere mai îndelungată a întregii familii în Olanda – acolo unde cărămida este practic elementul generator al peisajului urban construit – pare a fi

conturat deja soluția tehnico-estetică a obiectului de arhitectură propus: o structură metalică *home made*, vizibilă în interior, cu o fațadă anvelopantă placată la exterior cu cărămidă. Și ca detaliu, niște parasolare mobile ale ferestrelor, ce induc o anumită cinetică, una specifică, nu-i așa, mașinăriei industriale.

Configurarea locuinței a fost solicitantă, datorită parcelei cu suprafață redusă și a densității de construire relativ ridicate din zonă, fiind probleme atât cu însorirea proprie, cât și a construcțiilor învecinate. Volumul construit ocupă exact zona disponibilă prin planul de urbanism, iar garajul este de fapt un pasaj ce leagă cele două curți/grădini: cea de fațadă și cea intimă, din spatele casei. Rezolvarea planului locuinței se bazează pe geometria trapezului, indusă de forma parcelei, dar și de către tensiunea generată de tăietura oblică a pasajului garaj. Prin urmare, în interior rezultă

unghiuri ascuțite și obtuze complementare, ce sunt speculate la nivelul designului prin crearea de platforme și prin geometria spectaculoasă a scării, ajungând chiar până la detaliul decupajelor materialelor ce se pun în operă ca plăci.

Amenajarea interioară este ceva mai puțin minimală, însă vine totodată în linia aceluiasi stil industrial contemporan, cu suprafețe monocrome – unele complet negre – ceva sticlă, dar și cu mult lemn. Acest fapt este întărit pe de o parte și de aspectul de nefinisat, începând cu scara metalică care lasă vizibile îmbinările și terminând cu plăcile de beton aparent. În continuare vine și ideea reciclării: o parte din mobilier este adus de către rezidenții casei din locuințele anterioare, la care se adaugă bârne din lemn refolosite, provenind din șantierul de pe strada

Călărași. Astfel, liniile conceptuale ale căminului domestic gravitează și în jurul ideii de economie circulară, de reutilizare a obiectelor cu istoria proprie, venind totuși în contrapondere la consumul generalizat actual al producției de serie industriale. Ca detaliu tehnic, faptul că pereții exteriori reprezintă o compoziție de tip sendviș a mai multor materiale a condus la imposibilitatea acestora de a purta în interior traseele instalațiilor electrice. Prin urmare, au fost designate niște „totemuri”, adică niște panouri de comandă situate pe pardoseală ce încorporează accesoriile sistemului electric, precum prize, întrerupătoare, etc. Obiecte pure de design industrial sunt ca exemplu aplicile de pe holurile de circulație, dar și altele. Însă, niște corpuri de iluminat diafane, suspendate în spațiul abrupt, ce filează cu faldurile perdelelor din dormitor, vin, prin contrast, să umanizeze

„depozitul pentru locuit” și să îi confere un *habitus* domestic.

Sigur, poate este mai greu de stabilit o corespondență directă între primele case minimaliste din cărămidă ale lui Mies van der Rohe și locuința de față. Le despart totuși aproape o sută de ani, astăzi nu mai ridicăm ziduri de cărămidă masivă, iar euforia legată de revoluția industrială s-a disipat între timp. Posibil că putem vorbi aici de post industrial, dar cu o nuanță optimistă, una a reciclării și a manufacturării, și nu ca o distopie a relicvelor foștilor coloși de producție. În orice caz, butada care l-a înscris pe *Mies* în pleiada specială a autorilor de maxime memorabile – „*Less is more*” („Mai puțin înseamnă mai mult”) – deși a fost rostită și de către alții înaintea sa în forme asemănătoare – este poate valabilă acum mai mult ca oricând. Și, poate cel mai bun lucru este că se poate interpreta după caz. Precum cel prezent.

Proiect (distins cu premiul secțiunii locuințe, premiul publicului și premiul sponsorului al Bienelei de Arhitectură Dobrogea 2022):

arh. Cristina Matei, arh. Mihai Crețu, CM Architecture

Fotografii: Marian Adochiței, Cristina Matei, Mihai Crețu

Traducere de Anastasia Gavrilovici

ATELIER de TRADUCERE

Louise GLÜCK

(1943-2023) a primit în 2020 Premiul Nobel pentru literatură „pentru vocea ei poetică inconfundabilă care, cu o frumusețe austeră, face ca existența individuală să fie universală”. Autoare a treisprezece volume de poezie, două de eseuri și a unei opere de ficțiune, a fost una dintre cele mai importante voci din poezia americană contemporană a ultimei jumătăți de secol. Cărțile ei au fost distinse cu premii prestigioase în Statele Unite și Europa, iar o antologie masivă din poezia pe care a scris-o între 1962 și 2012 va apărea la anul în colecția „Anansi. World Fiction” a Editurii Trei.

Apus

Cât e ziua de lungă, lucrează la moara unuia dintre verii lui,
așa că atunci când ajunge seara acasă, se așază în dreptul ferestrei,
de unde vede un singur moment al zilei, apusul.
Ar trebui să existe mai mult timp pentru asta, să stai și să visezi.
E întocmai cum spune vărul lui:
Trăitul – trăitul nu-ți dă răgaz să stai locului.

La fereastră, nu lumea, ci un peisaj în formă de pătrat
reprezentând lumea. Anotimpurile se succed,
fiecare vizibil doar câteva ore pe zi.
Lucruri verzi urmate de lucruri îngălbenite urmate de albul de necuprins –
abstracții aducătoare de mari plăceri,
ca smochinele pe o masă.

La asfințit, soarele coboară ca o vâlvătaie, scăpărând între plopi.
Vara, apune foarte târziu – uneori abia mai poți sta treaz.

După care totul se năruie.

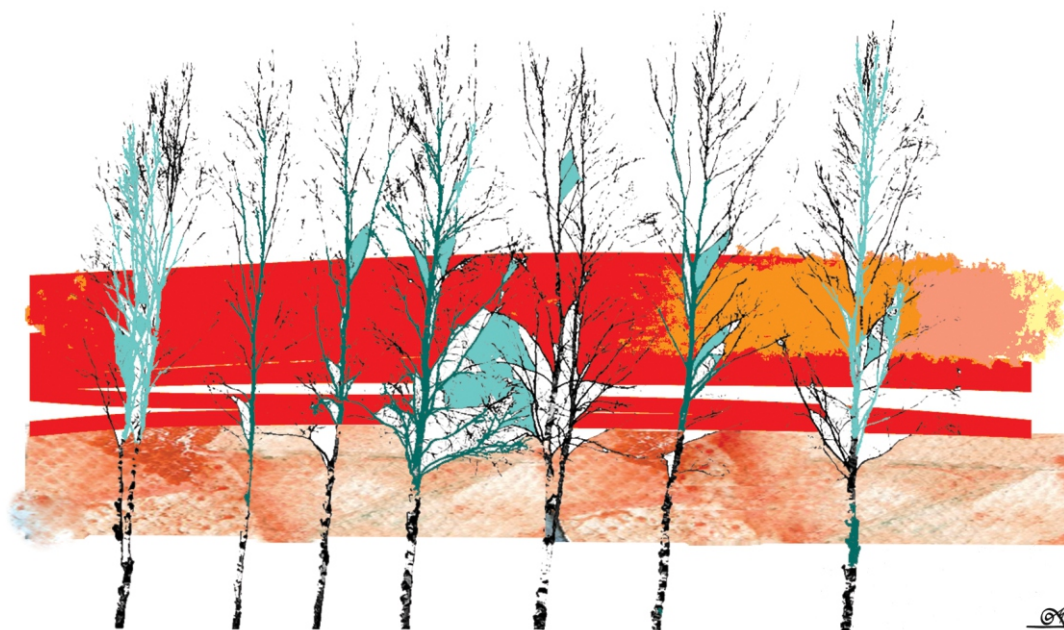
Pentru încă puțin, lumea
e ceva de văzut, după care doar ceva de ascultat,
greieri, cicade.
Sau, alteori, ceva de mirosit, aroma lămâilor, a portocalilor.
După care somnul ia cu sine până și asta.

Dar e ușor să renunți la lucruri în felul ăsta, experimental,
preț de câteva ore.

Deschid degetele –
Las totul să dispară.

Lumea ce poate fi cuprinsă cu vederea, limbajul,
foșnetul frunzelor în noapte,
mirosul ierbii încă netăiate, al lemnului ars.

Le las pe toate să dispară, după care aprind o lumânare.

Holul

Există o ușă deschisă prin care se întrezărește bucătăria –
mereu răzbate câte-un miros încântător dintr-acolo,
dar ceea ce-l ținutuește pe el e de fapt căldura acestui loc,
cuptorul dogorind în mijlocul ei –

Așa arată viețile unora.

Căldura e în mijloc, atât de constantă încât nimeni n-o bagă în seamă.

Dar cheia pe care o ține el în mână deschide altă ușă,

iar de partea cealaltă nu-l așteaptă nicio căldură.

Așa că o face el – el și vinul.

Primul pahar e pentru că a ajuns acasă.

Simte mirosul de tocană, mirosul de vită marinată în vin roșu și coajă de portocală.

În dormitor, soția lui îi adoarme pe copii, fredonând un cântec de leagăn.

Bea încet, lăsându-i timp soției să deschidă ușa, cu degetul la buze,

lăsând-o să se năpustească nerăbdătoare spre el, să-l ia în brațe.

După aceea e rândul tocanei.

Dar paharele următoare o fac să dispară.

Ia cu ea și copiii; apartamentul se face iar mic, cum era la început

El a găsit pe altcineva – nu chiar o altă persoană,

ci un alt sine care disprețuiește apropierea, ca și cum intimitatea căsniciei

e o ușă pe care doi oameni o închid împreună

și niciunul nu mai poate ieși singur, nici soția, nici soțul,

astfel încât căldura rămâne blocată acolo până când cei doi se sufocă,

ca și cum ar locui într-o cabină telefonică –

După care vinul se termină. Își dă cu apă pe față, mai face câțiva pași prin apartament.

E vară – viața putrezește de atâta căldură.

În unele nopți încă aude o femeie cântându-le copiilor;

în altele, în spatele ușii de la dormitor, corpul ei gol nu există.

Primavera

Primăvara sosește repede: peste noapte

prunii înfloresc,

aerul cald se umple de păsări care ciripesc.

Pe pământul arat, cineva a desenat un soare

cu raze țâșnind de jur împrejur

dar pentru că fundalul e pământul, soarele e negru.

Nu poartă nicio semnătură.

Ah, în curând totul va dispărea:

trilurile păsărilor, mugurii firavi. În cele din urmă,

pământul însuși va urma numele artistului întru uitare.

Cu toate astea, intenția artistului
e un spirit de sărbătoare.

Cât de frumoși sunt mugurii florilor – simboluri ale vieții care dăinuie.
Păsările se apropie cu nerăbdare.

Trudă

Cât e iarna de lungă, doarme.
După care se trezește, se rade –
îți ia ceva timp să devii din nou bărbat,
în oglindă, părul negru i-a năpădit fața.

Pământul e acum ca o femeie care-l așteaptă.
Marile speranțe – asta e ceea ce-i leagă,
pe el și pe această femeie.

Dar acum trebuie să lucreze de dimineață până seara pentru
a dovedi că merită ceea ce are.
La prânz: e obosit, îi e sete.
Dar dacă se oprește acum, nu va avea nimic.

Transpirația care i se prelinge pe spate și pe brațe
e ca viața ce se scurge din el
fără ca nimic altceva să o înlocuiască.

Trudește ca un animal, după care
ca o mașinărie, fără să simtă nimic.
Dar legătura nu se va rupe niciodată
deși acum pământul i se împotrivește, sălbătic de căldura verii –

Se lasă pe vine, afundându-și degetele în pământ.

Soarele apune, se lasă întunericul.
Acum că vara s-a dus, pământul e tare și rece;
pe marginea drumului, din loc în loc, arde câte-un foc.

Nu rămâne nimic din dragoste,
doar înstrăinare și ură.

Andrada STRUGARU

„Aș vrea fiu un bărbat suedez/ care pleacă în Danemarca/ doar ca să bea bere (...) // Să iau cu mine berea/ frica de străini/ despre care știu că e doar frică/ de străini/ dar nimeni n-are cum să se atingă de mine (...)” (*Cântec de adormit fata care se întoarce târziu acasă*) sunt versuri care deschid cel mai recent volum al Alinei Purcaru dintr-un poem al cărui titlu ne lansează și ne familiarizează, fără timp sau spațiu pentru posibile negocieri, cu universul revoltat (dar) și tandru, încordat (dar) și îngăduitor pe care scriitoarea îl construiește în *Tot mai multă splendoare* (Cartier, 2022): din liniștea celei care își despătorește tacticos proiecțiile îmblânzitoare, din miezul unui *Cântec de adormit fata care se întoarce târziu acasă* care nu acceptă și nu se potrivește cu surdina crește o lume care oscilează fermecător între interiorități și depărtări mai mult sau mai puțin accesibile (dacă nu refuzate), între intimități fragile și colectivități care, sub privirea lor, le modelează, sau chiar le chestionează pe cele din urmă, între variatele ipostaze ale celor ce sunt sau se întâmplă în periferii și ale celor ce sunt sau se întâmplă în centru, în mijlocul lucrurilor. Începe aici o tensiune ale cărei pulsații se propagă în toate versurile din volum, un fir roșu înnodând cele trei secvențe (*Cea mai frumoasă artă, De la marginea terenului, Nocturne*) ale acestuia, originare sau ordonate – după cum autoarea însăși consemnează în nota de mulțumiri de la finalul volumului – în jurul grupajelor de texte cu care Alina Purcaru a contribuit în ultimii ani la realizarea a trei antologii diferite direcționate tematic: *Arta revendicării, Generația de aur, respectiv Perturbări în desfășurare. O antologie a prezentului*.

Fie că este vorba despre modul în care sunt puse în perspectivă feminitatea și feminismul, sportul și „microbismul”, lucrurile din teren sau de la marginea sa, sau modalitățile în care o conștiință hipervigilentă și sensibilă înțelege să se integreze într-un mediu a cărui tot mai acută criză se face resimțită, acrobațiile

Cartea de poezie a anului 2022, Gala tinerilor scriitori
Premiul Observator Universitas

Alina Purcaru
TOT
MAI
MULTĂ
SPLENDOARE
P O E M E
CARTIER POPULAR

în cadrul dialecticii interior/exterior, înăuntru/în afară, margine/centru încordează fiecare filon al experienței în textele din *tot mai multă splendoare*. Este „ușa încuiată” care desparte camera fetei care se întoarce târziu acasă de lumile deschise, aparent nețârmurite ale bărbaților în locul cărora se visează („un sistem închis de avertizare/ îndreptățit și funcțional/ aş vrea să fiu// noi între noi.// ușa încuiată în spatele căruia îmi arunc tenișii din picioare/ când ajung acasă/ ușa încuiată în spatele căreia corpul meu scapă, în sfârșit/ de haine/ (...) ușa încuiată de la toate grădinile/ și depozitele/ și garajele/ și portbagajele/ lor// ușa încuiată dintre mine și toate glumele lor/ și birourile lor/ și colecțiile lor// încuiată/ cu toate siguranțele lor”). Este poarta stadionului, păzită de jandarmi, dincolo de care micile kituri de supraviețuire din gențile fetelor care nu merg regulat la meciuri și nu știu reprezintă primejdii, chiar și în fața petardelor și fumigenelor ultrașilor („*Intri sau păstrezi glossurile?*” Fata se uită când la rujuri, când la bilet/ și-și șterge lacrimile./ Intervine și un jandarm, să facă ordine la cosmetice./ Fata continuă să se roage, ne rugăm împreună cu ea.”, *Petarde cu SPF*). Este paznicul de la poalele muntelui, care interzice accesul în rezervație celor care, prin slăbiciune sau neputință, ar putea genera accidente care să tulbure imaculata liniște a Naturii („Bărbatul care păzește rezervația/ m-a avertizat:/ «E mai bine să nu urci pe munte/ dacă nu dispăre durerea.(...)// Nu toată lumea are acces aici/ Sălbăticia trebuie întreținută/ și apărată – valorile ei, splendoarea.// (...) Aici, slăbiciunea provoacă drame./ Aici, avem grijă să păstrăm liniștea./ Simți câtă liniște e?(...)»”, *Rezervația*).

Emergentă dintr-un similar nod tensional pare a fi și confruntarea interioară care se dezvoltă în cel de-al treilea ciclu al volumului, *Nocturne*, în scrisorile adresate către Gitte, care fac loc confesării ale entuziasmului și angajamentului energic ale unei conștiințe sensibile față de așezarea cât mai puțin dăunătoare și neutră într-un ecosistem aflat în criză, dar și ale neputinței resimțite atunci când eticismul se ciocnește de capcanele pe care acest mod de viață le întinde într-o societate consumeristă și într-o țară care abia începe să cunoască bunăstarea („Dragă Gitte, (...) E greu să fii vegană într-o țară din Est. Aici carnea compensează o sărăcie istorică. E greu să fii vegană între oameni care abia acum învață gustul bunăstării, iar bunăstarea e puțin în sânge. E dificil, într-un astfel de trecut, să nu te atingi de mâncărurile tihnei, să nu participi, cu ai tăi. Să umbli mereu cu sufertașul în geantă, ca o sectantă. Să nu te bucuri, să nu împărtășești. E și puțin vătămător. În fine.” – *Dragă Gitte*).

Încordat, conștient, angajat, hiper-lucid până la copleșire în și de o realitate nu de puține ori îngrijorătoare și neîndurătoare, răspunsul pe care volumul Alinei Purcaru îl găsește acestor tensiuni se dezvăluie blând (sau îmblânzitor) în frânturi de *splendoare*: în *glitter*, în pulbere de cărămidă întinsă pe pleoape în spatele garajelor de copii unei alte generații, în echipe ale inimii și supporterii care le sprijină cu „i-ni-ma”, în fire de frumusețe în care te poți scufunda ca într-o „pudrieră uriașă”, când „Cu ochii închiși,/ iubirea, ca un organ intern/ avariât după asediile rușinii,/ ca un organ intern, iubirea/ cu memoria intactă/ se regenerează” (*La răsărit*).

Sorin **DINCO**

O iarnă fără sfârșit

Înainte să moară, nea V. lichidase toată mica lui afacere cu albine. Mi-a spus că e treabă prea multă pentru oasele lui. Că plecam la muncă sau mă întorceam, dacă îl vedeam prin curte sau grădină, îl salutam din torace, să mă audă, să schimbăm câteva vorbe. Fața i se desena cu un zâmbet și, în singurătatea lui, îmi ziceam - știind ce e asta - se făcea o lumină.

Vecinul meu a murit ca mulți din sat, într-o deplină părăsire, nu abandonare, ci într-un cadru plin de obiecte, lucruri, pisici și câini, într-o cameră în care poate doar televizorul sau radioul îi mai ținea de urât. L-au găsit deja descompus. Unii au avut norocul să fie găsiți mai din timp, înainte ca viermii să muncească în ei, să îi desființeze, să le fure acea ultimă aură a vieții care se numește suflet urcat în tavan, o chestie paranormală, o posibilitate totuși. Moartea lor e urâtă pentru cei rămași să o mărturisească. Moartea lor încetează să mai existe pentru cei înghițiți de ea, și devine un workshop pentru cei chemați să o rezolve administrativ. Așa, în ultimele decade, neamurile se adună numai la gura gropii. De unde și ridicolul de a construi capele mortuare simandicoase: bine, ok, am siguranța că, înainte de a mă devora pământul cu toate creaturile lui setate pe procesul ăsta de compostare, mă veți pune la admirat într-o casă cu fițe, un premiu că am reușit, în cele din urmă, să mor, să mă car de aici.

Stupii nu mai există. Albinele au fost vândute în alt sat. Florile, copacii, plantele din grădinile vecinilor sunt polenizate de puține albine care ajung din „crescătoriile” industriale ale unor întreprinzători forțați de regulile pieței să joace după alte practici, nu știu care. Răstimp, viespile au ocupat tot teritoriul și, mai rele decât omizile, distrug puținul ajutat să crească de micile desanturi ale albinelor. Dar pomii nu mai au decât flori anemice, sunt fructiferi bătrâni, plâng clei, o rășină bolnavă. În câmp, agricultorii sunt forțați să trișeze, să joace la păcănelele revoluției culturilor. Floarea-soarelui se autopolenizează, nu mai are treabă cu albinele. După aproape un veac de generozitate, pădurile cu tei ale Babadagului nu mai au puterea de a oferi mierea florilor, seacă, se stârpesc. Albinele pleacă în zorii zilelor date de cer și se întorc, iar și iar, cam degeaba.

Într-o Dobroge secătuită de cele mai mari temperaturi și cele mai mici averse de ploaie, doar oțetarii prosperă. Un arbust invaziv care crește sub el ierburi fără nicio noimă, fără gust nici pentru caprele măruntelor gospodării care se încăpățânează să rămână în viață de pe urma păstoritului, fără flori, doar semințe care cad între crăpăturile secetei și prind, ca dracii, rădăcini. Dacă ar daăștia cu războiul de uzură și peste satul meu, resursele locale s-ar epuiza în câteva luni, după care ne-am ruga să vină și pe aici un tir umanitar cu conserve și saci de orez, fasole, mălai. Ultimii bătrâni ai locului s-ar stinge de foame și din lipsa medicamentelor. Ai mai tineri, foarte puțini și ei, ar lupta pe piața neagră-gri a supraviețuirii. Și sunt atâtea și atâtea sate din Dobrogea pe care o cunosc, unde hotarul dintre sărăcie și dispariție e doar o linie trasă în praf cu un băț de cioban, așa, din plictiseală.

Lumea noastră se poate da cu curul în jos doar dintr-o pocnitură din deștele celor care o tot ard pe minciună, pe gălăgie, pe foame de electorat și bani. Lumea asta, la care te uiți acum, în care vezi că totul funcționează conform unui plan

asigurat de bănci, instituții, democrație, alianțe strategice, aia în care dormi liniștit pentru că cineva lucrează pentru siguranța ta. Și, când te trezești dimineata, reintri în nebunia ei, te reacomodezi, te supui, faci tot ce ți se cere, doar să ajungi din nou întreg acasă. Între niște pereți, după niște garduri, într-o bulă socială în care auzi ce ți se pare ok pentru tine, în care ești surd, mut, orb, la ceea ce nu te odihnește, nu te motivează să revii în marele circ, în imensa brambureală.

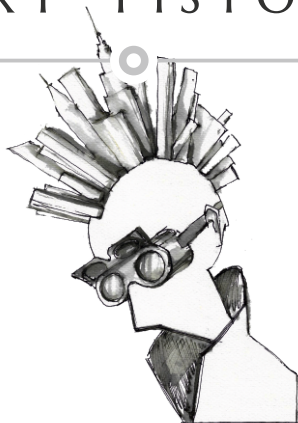
Aseară, în Afi Cotroceni, după un film, m-am sprijinit de o balustradă și am tot scanat întreg teritoriul artificial. Mai fusesem pe acolo, mai experimentasem și în alte astfel de locații angoasa de sub un clopot alienant. M-am agățat de ce mă depășea, să văd cât de îngust sunt în spații atât de largi, să îmi calmez claustrofobia. Cum așteptam pe cineva drag, m-am focusat pe cineva drag, și am respirat adânc, am tușit, mi-am reglat pulsul, l-am verificat pe ceasul smart, eram ok. Nu voiam să privesc în jur. Am fixat o dugheană de la un etaj inferior și, fără ochelari, vedeam că nu se întâmplă nimic în jurul ei, decât vânzătoarea care tasta întruna pe telefon. Un escape după slujbă, ceva, cine știe.

Am intrat într-o budă rușinat să calc peste urmele proaspete de mop. M-am ascuns în acel paravan cu pisoar, am deschis șlițul, mi-am scos elementul evacuator, o presiune care nu eliberează decât corpul cartilaginos. M-am spălat pe mâini, am ieșit, am coborât, am fost dus prin noapte, am oprit să văd noaptea, am povestit filmul, m-am iubit cu o pisicuță, am adormit. M-a trezit un coșmar, am tras o țigară, am picat în alt vis.

O prietenă pusese un meme cu un inadaptat care se îmbracă într-o blană de urs să intre într-o vizuină lângă alți urși și să se pună la hibernare. Ar fi mișto. Dar, na, nu e fezabil. Natura mea de om e să îmi consum mica vacanță și să mă întorc între copii. Să învăț cu ei cum e mersul mai departe. Și să așteptăm iarna cu ninsori.

TEXT PISTOLS

Iustin BUTNARIUC

65 Roses

(lui Ricky Weiss și tuturor copiilor bolnavi de fibroză chistică)

când tata mi-a pus pușca în mână
am crezut că glumește
mi-a zis: „Fiule, doboară această pasăre pentru mine”
am încărcat, am ochit și am tras
acasă mama ne aștepta cu tort de mere
disperată, suna la toate neamurile să le anunțe
era vorba despre o boală și despre mine, dar nu știam
că în tort se pun și astfel de ingrediente

(am apucat o felie cu ambele mâini
și am mușcat-o cu poftă)

au urmat internări de zi și de noapte
părinții mei urmau cu rigoare sfatul medicilor
depășiți de situație și extenuați, lucrau în ture
să aducă medicamentele necesare
au pus și ipotecă pe casă

umila noastră casă din poieniță
bunica mea și-a vândut dinții de aur
mi-a cumpărat mie enzime

într-o zi mama implora prin telefon
la diferite asociații suna;
rostea numele meu așa cum o casnică
aruncă în vâltoare cu leșie
umilă, repeta numele bolii,
apoi numele meu
cele două erau legate pe vecie
cystic fibrosis, 65 Roses
și tata a împăiat pasărea ca amintire.

**noi semănam așa mult
dar ea habar nu avea**

cum un orologier bătrân pasionat de pendule
crede că n-are nimic în comun
cu un columbofil
și când se bate oră fixă
stolul de gugustiuci bleumarin își ia zborul
din limba carbonizată
a ceasului astronomic.

o noapte cu Venus, o viață cu mercur,
râdeau doctorii. și-oricâte rețete ar prescrie
nu știu că sănătatea stă în iubire,
iar iubirea stă în distanța
dintre două singurătăți.

deci, izolare să fie. numele meu.
numele ei. separate.
ca două pisici cu pernțele prinse
în două pernuțe decorative.
ca doi porumbei cuibăriți
în căsuța făcută din cărți de tarot.

fundația

nu mă interesează moartea
la final
rămân aceleași imagini:
mama alegând fasole
un ciorchine din care am smuls
direct cu gura
bobițe de strugure
câinele de pe acoperiș lătrându-și coada
și singura fată care îmi zâmbea.

pleoapele acoperite de tuș auriu
se închid și vin morți subtile
iluzii? numai de bine
plaja din Salonic
păzită de copacii giganți
tălpile de marmură
pe care dorm melcii
deshidratarea –
măinile orbecăind prin lichid
și un tren încărcat
cu ediții princeps.

Poem american

noi privim America cea frumoasă
și America cea frumoasă ne privește pe noi
America cea frumoasă spune
iată Estul Europei, blocurile comuniste, sinagoga dărâmată,
natura dezlănțuită, inundațiile fecunde, soarele toropitor

iată zdrențuitele haine cum se scurg de pe trupuri slăbite
cum cântă pânțarușul în desiș în limba lui neomenească
combinând cuvinte din polonă, română și greacă

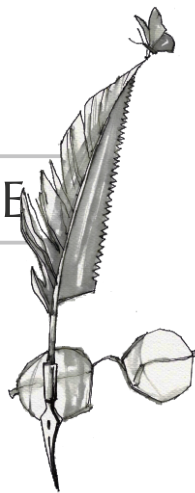
iată adevărata poezie și-năuntru ei o garsonieră cu chirie
și înăuntru – poeții supraviețuitori, și înăuntru lor
visul strălucește ca cei mai înalți zgârie-nori
în noaptea nebună a New-Yorkului, pe străzile din San Francisco,
în barul unde Ginsberg citea Howl

și ani mai târziu îi declara admirativ unui emigrant român
ești din țara lui Tzara, un idol pentru noi

iată cum prins de mâini și de picioare, contorsionat de securitate
bătut și pus să scrie ode partidului
poetul român era de fapt un erou
și America cea frumoasă suspina pentru el, America cea frumoasă
cânta în limba ei, prin ascunzișurile sintaxei ei
imnurile țărișoarelor asuprite de dictatori

iată-mă cum stau cu o carte de poezie americană în brațe,
nemâncat, nebărbierit, netuns, ilegal
cu facturile uitate pe raft, trei pisici, într-o casă din fostul ghetou evreiesc
și mă minunez că putem fi admirați de necunoscuți atât de frumoși.

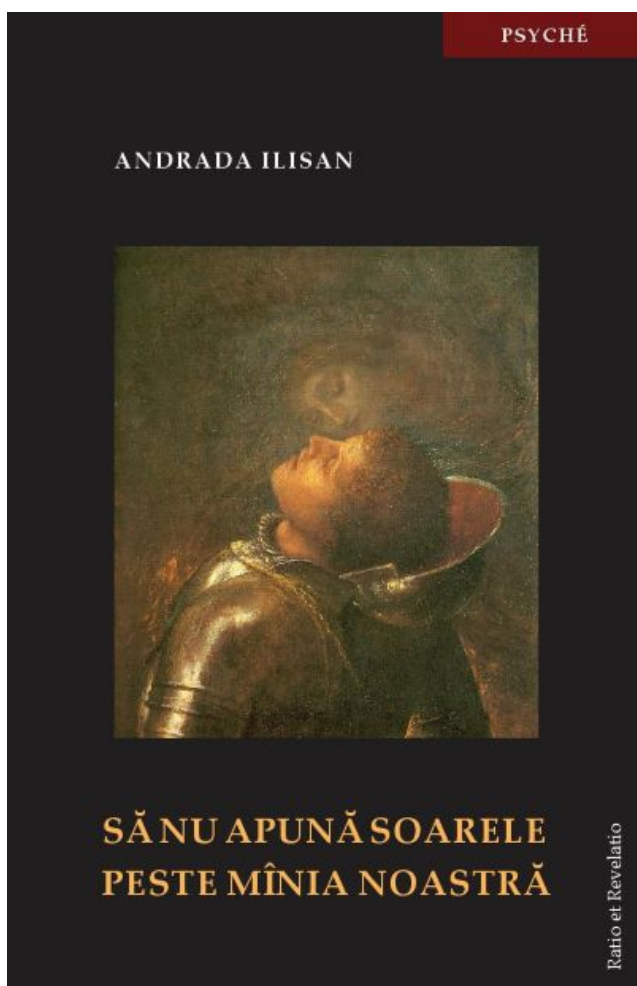
Disperarea de a fi în lume

Într-un peisaj înțesat de promisiuni deșarte, în care ni se aruncă în ochi, continuu, până la orbirea interioară, certitudinea pașilor întru activarea resurselor interne către fericire, obiectul ubicuu, dorit cu nesațul lipsei de prevedere existențială, Andrada Ilisan ne propune în *Să nu apună soarele peste mânia noastră* (Editura Ratio et Revelatio, 2021), cu subtitlul *Un psiholog clinician despre suferința psihică*, o altă perspectivă: cea a scrutării obiectului pe jumătate întrupat, *psyche*, o analiză minuțioasă a psihicului uman, omul fiind „deasupra oricărei afaceri”, căci „el este singura afacere” de fapt.

Nu se dorește a fi un volum exhaustiv, căci este imposibil când vine vorba despre cunoașterea psihologică, dar nu este cu atât mai mult cu cât ne întâlnim cu o colecție de eseuri apărute pe platforma *Contributors* de-a lungul timpului, fiindu-i adăugate scrieri noi pentru a desăvârși volumul. Totuși, este suficient de amplu și de serios tratat, dăruit cu un mare talent de expunere și foarte bogat în informații, încât să fie nevoie de o a doua sau a treia lectură.

Autoarea ne mărturisește încă de la prima pagină, a cuvîntului înainte, că-n centrul acestei cărți e omul „și lipsa lui de speranță”. După ce sunt trecute în revistă modalitățile în care omul ajunge să guste sau să fie locuit de goluri interioare, să tânjească sau să respingă întâlnirea cu sine însuși și cu realitatea (care cuprinde viața, lumea și oamenii și legătura indisolubilă dintre ele), singura formă, de altfel, de a i se acoperi și garanta oglindirea, suntem asigurați că întâlnirea poate avea loc, dar nu într-o formă patologic pozitivă sau lipsită de orice fel de conținut viabil sau ușuratic, nu pe pași care promit tămăduiri neverosimile, ci atent la complexele umane și, până la urmă, la sensibilitate. Îmi imaginez un cititor, altul decât mine, care nu e obișnuit cu gândirea specifică științelor sociale, unde probabilitatea și improbabilitatea nu sunt niciodată excluse, ci a priori imersate în gândire și argument, respectiv a cunoașterii instituite prin intermediul Psihologiei, cum

citește primul paragraf din carte: „viața noastră psihică prinde contur când e tulburată, seninătății nu îi trebuie psihic.” Ce o fi simțind cititorul în momentele acelea, îmi vine să întreb, dublând dialogul pe care-l poartă autoarea cu cel sau cea care îi deschide cartea. Psihicul nostru ne amintește că există, într-o alcătuire simțită acut doar când ia forma pietricelei din pantof. Ceva din legătura interior-exterior deranjează, răscolește sau chiar răvășește omul, această ființă mereu în căutarea lui proprie. Și ceea ce deranjează este lipsa de încredere în realitate. Încrederea în realitate se construiește, iar cum „prezentul constituie o permanentă criză”, contactul psihicului cu realitatea este supus constant abisurilor, revenirilor, coborârilor, înălțărilor, trezirilor, adormirilor, luptelor, ajustărilor. Însă, ce ne facem când lipsește încrederea în realitate? Unde-l conduce pe om încrederea oarbă doar în construcția universului propriu și a fetelor morgana care-l populează atunci când este „cuprins de deznădejde”? Andrada Ilisan are un mare merit prin aceea că nu se catapultează doar pe prispa psihologiei, domeniu în care, de altfel, își desfășoară activitatea, ci ajunge și în

camerele literaturii, filozofiei și religiei, forme de cunoaștere căzute în desuetudine azi (sau nu?!), când ne pare că ajungem ușor la adevărul interior și al lumii (oricare ar fi ele). Pătrunde, adesea, în camerele cele mai frumos amenajate și cele mai cunoscute, în sensul clasic, ale acestora. Așa se face că lipsa de încredere în altceva decât propriul eu desființat capătă formă în amintirea rolului lui Evgheni din *Diavolul* lui Lev Tolstoi, care mărturisește în toiul disperării: „Scapă-mă de mine însumi”.

Sigur că la întrebarea „ce este realitatea?” încă nu s-a răspuns convingător, unele curente filozofice spun că nici nu va putea exista vreodată un răspuns pe deplin convingător, în timp ce omul religios îl va situa în zona numinosului, căci accesul la adevărul ultim este situat dincolo de bariera cunoașterii, dar, în același timp, teritoriul cunoașterii se lărgeste în permanență, permițându-ne să ne cultivăm curiozitatea față de noi înșine în detrimentul disperărilor care ne-ar putea acapara instantaneu și care, în lipsa răspunsurilor ultime, ar servi ca mecanisme de apărare în fața complexității vieții și a înțelegerii acesteia, deci și a noastră, atât colectiv, cât și individual, acolo unde doare imediat și cronic. Astfel că, o mai bună întrebare, în sensul aplicabilității ei practice, ar fi: „de unde începe realitatea?”. Iar răspunsul e unul improbabil de simplu, dar totodată și cuprinzător: „de la noi doi, cititorule, și de la încrederea noastră unul în celălalt”. Autoarea își declamă crezul, ceea ce este oricum o dimensiune a studiului Psihologiei, mărturisind că „sănătatea noastră psihică este, într-o anumită măsură, dragostea noastră față de lume”, pentru că „dragostea e știința încrederii, ea știe de ce crede, ei i-a fost câștigată încrederea”. Dacă însă această încredere nu există, pentru că, într-o formă sau alta, a fost înșelată, așa cum va fi explicat și povestit în capitolele „Eu și celălalt”, „Acest pustiu numit depresie”, „Această spaimă numită anxietate”, atunci „când ni se face silă, când ni se face scârbă, când ne înfricoșează” dialogul intern și extern, atunci constelațiile umane nu mai fac obiectul „unui contact îndeaproape cu realitatea”. Frica nu se interpune doar între omul care dorește îmbogățirea pe care o oferă contactul, oprindu-l, ci „frica mai face ceva: complexează.”

Complexele au o natură autodefinită prin însăși funcția lor: ele neagă realitatea. Voi nega că îmi e teamă, voi nega că mint, voi nega că sunt gelos, rușinat, invidios, melancolic, voi nega că simt mai mult decât simt, voi nega în fond „evidența”. Însă evidența, spune Andrada Ilisan, nu va dispărea nicăieri, ea „își va cere tributul”, iar acesta va lua forma conflictului interior, a tensiunilor, a compromisurilor deznădăjduite, a neîmplinirilor, a neputinței setului de valori prestabilite de a lua formă însuflețită, dinamică. Conflictul interior va împiedica darea de seamă a contactului între ceea ce este în interior și ceea ce este în exterior, atribuind exteriorului întreaga culpă, în acest fel stând „pe scăunelul realității, zile și ani în șir”, trecând pe lângă faptul de necontestat că cel care stă în antecamera realității și cel care este în interiorul ei sunt „unul și același”. Este neîndoielnic

faptul că „în confruntarea finală opreliștile nu vin dinafară”. Complexatului care își arogă roluri compensatoare, sperând ca realitatea să se disipeze în neant, i se pregătește mai mereu o mare surpriză: de realitate nu se poate scăpa. Și, oricâte refugii psihice s-ar căuta, „unde cunoașterea reală este înlocuită de iluzie”, omul nu va sfârși „împlinindu-se pe sine, ci mințindu-se pe sine”, într-un final chiar alienându-se. Psihologia face posibilă cunoașterea omului prin aceea că este credibilă numai dacă jonglează cu paradoxuri, căci vorba amintitului Heraclit „și aici se află zei”. Adică ceea ce descoperim despre om și suferința lui este adesea profund valoros. Autoarea subliniază că „un discurs psihologic credibil se preocupă atât de iluziile individului, cât și de neputințele lui reale”, pentru că ceea ce stă în centrul psihicului este „dinamica viului” și noi sondăm „noima”, sensul a ceea ce ni se întâmplă.

Paginile despre formarea atașamentului la copii sunt extraordinar de bine descrise, cu exemple din psihologia experimentală, cu argumentare fără cusur, care lasă cititorul într-o interogație despre propria-i devenire. De altfel, de la Bowlby încoace, pe teritoriul psihologiei, tema atașamentului a rămas centrală, pentru că, nu întotdeauna per se, dar coroborată cu alte conținuturi de ordin neurologic, filozofic, și bineînțeles psihodinamic, este incontestabilă importanța sa în devenirea umană. În capitolele dedicate interiorității, autoarea explică în detaliu mecanismul psihic care assemblează eul ideal, sinele fals și poarta transparentă a nesiguranței introvertite. De asemenea, în capitolul care dă titlul volumului, de neuitat titlu, Andrada Ilisan ne petrece din literatură în viață, cu situații paradoxale, imposibile, disperate, dar cu atât mai posibile psihicului, făcând apel la *Tunelul* și *Sonata lui Kreutzer*, apropiindu-se de suferința prin care trec oamenii, cu multă înțelegere și înțelepciune, căci literatura e inepuizabilă în a pune degetul pe revelațiile ființei, în miriadele de feluri în care ele se nasc.

Crezul Andraei Ilisan, crezul psihologului clinician care stă și în antecamera celorlalte porți ale cunoașterii pentru a întâmpina suferința umană, dar care observă și primește cu bucurie și limpezime a gândului resursele extraordinare ale omului, este că „*disperarea nu e omul*”. Căci ce altceva e omul decât căutarea lui însuși, și prin aceasta, întâlnirea admirabilă și miraculoasă cu *celălalt*?

În cuvintele autoarei: „acolo unde e adiere de vânt lin e omul cu adevărat”. Acolo unde, împreună cu autoarea, vă doresc să ajungeți și dumneavoastră.

MELO

Sister Rosetta Tharpe și bucuria transpusă în muzică

Adrian MIHAI

Sister Rosetta Tharpe s-a născut în anul 1915 într-un orășel destul de prosper aflat în delta râului Mississippi, Cotton Plant, din statul Arkansas. Nașterea nu a fost asistată medical și niciun document nu a fost emis pentru a înregistra nașterea viitoarei ambasadoare a muzicii *gospel*. Părinții acesteia aveau talent muzical nativ, cântând atât vocal cât și la mai multe instrumente. În Cotton Plant diferențierea socială se raporta la afilierea religioasă. Astfel că populația de culoare înstărită aparținea comunității presbiteriene, iar clasa muncitoare era integrată în cadrul bisericilor penticostale. Într-o astfel de biserică, foarte permisivă cu tradițiile diverselor culturi prezente, familia fetei a dezvoltat și întreținut legătura cu muzica religioasă. Nu întâmplător, muzica *gospel* este singurul gen muzical dezvoltat în Statele Unite ale Americii unde femeile predomină în calitate de soliste vocale. Instrumentele muzicale erau foarte prezente în ritualul religios care includea și elemente din blues și ragtime combinate cu melodiile religioase din perioada sclaviei sau cu imnuri. Așadar, formarea muzicală se datorează într-o măsură însemnată acestei perioade căreia îi va fi tributară de-a lungul întregii cariere. Talentul muzical se va manifesta foarte devreme, la vârsta de șase ani începând să cânte împreună cu mama sa piese religioase. După separarea părinților, micuța Rosie se va stabili împreună cu mama la Chicago, iar această schimbare din viață îi va aduce mai multă expunere, datorată concertelor pe care le susțineau în toată țara. Când avea doar nouăsprezece ani s-a măritat cu un predicator pe nume Thomas Thorpe, cu care

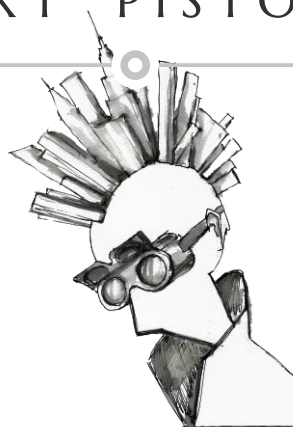
cânta în turnee. Acest mariaj a durat doar doi ani, iar în urma acestei relații artista a păstrat o formă modificată a numelui, Tharpe.

La începutul anilor treizeci era printre primii artiști gospel și crossover/pop gospel apreciați la nivel național, fiind cu atât mai specială cu cât femeile afro-americeane chitariste erau o raritate. Dacă Mahalia Jackson, cealaltă voce reprezentativă pentru muzica gospel, avea o abordare mai degrabă conservatoare, Rosetta Tharpe poate fi încadrată la categoria nonconformistă, anticipând cu câteva decenii ceea ce vor reprezenta Chuck Berry, Elvis Presley sau Johnny Cash în revoluția rock&roll. De la piese cu tematică religioasă din care izbucneau momente de blues, la secțiuni ce scoteau în evidență virtuozitatea chitaristei, Sister Rosetta Tharpe se plasează dincolo de etichete și categorisiri. Muzica sa este un cocktail de gospel, blues, jazz, balade populare, country, rhythm and blues și rock&roll. La sfârșitul anilor treizeci, Rosetta cânta pe aceeași scenă cu artiști consacrați precum Cab Calloway sau Benny Goodman. Cariera ei îmbrățișa bipolaritatea. Pe de o parte își păstra relația strânsă cu nucleul de admiratori, înregistrând piese gospel. Pe de altă parte interpreta variante mai ritmate și rearanjate ale pieselor din genul *spirituals*. În timpul Celui de-al Doilea Război Mondial a fost doar a doua artistă de culoare care a înregistrat muzică pentru soldații americani aflați pe front. A cântat pe scene americane celebre precum: Cotton Club, Apollo Theater, Carnegie Hall. A interpretat pe stadioane, săli de spectacole din licee, biserici din întreaga Americă. Stilul său de interpretare la chitară, curios și inovator la acea vreme, a influențat creația unor artiști precum Elvis Presley, Jerry Lee Lewis, Little Richard, Etta James, Johnny Cash sau chiar Jimi Hendrix.

Din punct de vedere vizual, Sister Rosetta își făcea apariția la concerte cu peruci de culori diverse. Într-o perioadă rigidă a societății nord-americeane, muziciană a organizat nunta cu cel de-al treilea soț pe stadionul Griffith al echipei de baseball Washington Senators, în 1951. Ceremonia-concert s-a ținut în fața a peste nouăsprezece mii de participanți, marea majoritate fiind femei afro-americeane. În timp ce Mahalia Jackson a urcat pe scena Newport Jazz Festival cu condiția ca niciun alt moment de muzică *lumească* să nu mai presteze după ea, Sister Rosetta Tharpe a fost o prezență nonconformistă la Newport Folk Festival din anul 1967. Putea trece cu o lejeritate și eleganță de neegalat de la muzică profund spirituală, dedicată celor mai religioși oameni, la piese de un flirt dezinhibat și cu un umor debordant. Muzica artistei reflectă viața multora dintre noi cu o franchețe demnă de admirat. Paradoxal, ea și-a dezvoltat acest alter-ego prin credința dobândită în copilărie. Se considera mesagera lui Dumnezeu prin intermediul muzicilor pe care le interpreta. Această generozitate în abordare i-a atras simpatia și admirația unor segmente de public foarte pestrițe. Albi americani din clasa muncitoare, afro-americieni din sud, fani ai jazz-ului, europeni care gustau tradițiile ragtime

sau blues se numărau printre cei care îi ascultau muzica și mergeau la concertele sale. Unul dintre cele mai memorabile dintre acestea a avut loc în anul 1964, la Manchester. Concertul a avut loc într-o gară dezafectată, iar Sister Rosetta Tharpe a cântat în deschiderea lui Muddy Waters. Potrivit BBC, acest concert a fost un eveniment de o importanță deosebită din punct de vedere cultural. La concert au asistat și câțiva artiști în ascensiune la acea vreme, veniți din Londra cu un microbuz. Aceștia erau: Eric Clapton, Jeff Beck, Keith Richards și Brian Jones (chitarist, membru fondator al trupei The Rolling Stones; s-a stins din viață în anul 1970 în urma unui atac cerebral). A fost introdusă în Blues Hall of Fame în anul 2007. În 2018 a fost recunoscută drept o influență timpurie de către Rock&Roll Hall of Fame, iar într-un clasament al celor mai importanți chitariști, revista Rolling Stone a situat-o pe locul șase în anul 2023.

Maria TĂNĂSESCU Alexandra RUSU

Maria Tănăsescu a studiat la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine. A publicat proză scurtă în antologia *Izolare* (2020) și a tradus numeroase cărți pentru copii și adolescenți, dar și proză scurtă semnată de Guadalupe Nettel. Cu o activitate de peste zece ani ca traducător, redactor și interpret, a coordonat mai multe colecții de literatură pentru copii la diferite edituri din țară, iar în prezent este editor de carte și locuiește în București.

Alexandra Rusu a studiat literatura la București, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, și la Berlin, European College of Liberal Arts. A coordonat mai multe colecții de ficțiune străină, la diverse edituri din România. A publicat două cărți pentru copii: *Cartea năsoaselor, un basm contemporan* (2022) și *Huptilup: O poveste megatare cu un burete de mare* (2022), o poveste pe tema neurodiversității.

Textele ce urmează fac parte din epistolarul purtat de Alexandra și Maria și anticipează apariția unei cărți scrise la patru mâini, cum nu s-au scris prea multe în literatura noastră recentă.

„Istoria se face cu simboluri și cu corpurile care au acceptat târgul.“

Dragă M.,

Toate femeile din Egiptul antic au același păr și aceleași codițe la ochi ca tine. Au nări, dar nu au sfârcuri, au sprâncene laminate, degete fără unghii și bijuterii uriașe. Sunt toate la fel. Bărbații, zeii, animalele, totul e standard, repetitiv și imobil. Ca viața, o să spui tu, ca moartea, o să spun eu, asta fiind unul dintre locurile unde pare că nu ne înțelegem. Îmi place pictura egipteană, în special cea tombală, așa bidimensională și lipsită de perspectivă cum e. Îmi inspiră încredere. O dată pentru că posturile lor rigide, înțepenite, neverosimile, pieptul deschis către privitor și capul întors din profil, cu mâinile răsucite să zicem către stânga și trunchiul perfect blocat către înainte, mi se par foarte realiste, în ceea ce mă privește strict. Corpul meu care nu se vede chiar așa se mișcă, astea sunt pozițiile în care mă trezesc, foarte rar s-a întors cu totul în aceeași direcție. Deși mie mi se pare absolut realistă maniera, pot înțelege părerea unora că e o artă oarecum convențională. O pot înțelege, dar n-o împărtășesc. Dezinteresul pentru așa-zisa fluiditate și așa-zisa naturalețe a corpurilor, ca și împăcarea eficientă cu maniera asta mai simplistă de a le reda, arată doar care erau prioritățile lor. Sigur că era o artă comandată și atunci prioritate aveau statutul, puterea, societatea și locul tău în ea. Dar eu mai cred și că aveau vieți scurte și lucrau sub presiunea faptului că nu au timp. Ce nevoie ai să ridici în slăvi corpul într-un mormânt, sis, ce nevoie ai să-l reprezinti fidel sau să-i dai vreo mare atenție, când pe tine te preocupă chestiile veșnice din ziua în care te-ai născut. Corpul e primul tăiat de pe o asemenea listă, surpriza e ce rămâne. Statutul, de exemplu: îl iei cu tine în mormânt și îți asiguri posteritatea. Istoria se face cu simboluri și cu corpurile care au acceptat târgul - de asta eu în cifre, procente, reprezentări istorice, etichete curate și doctori n-am avut niciodată încredere.

So yeah, unii oameni din Egiptul antic își petreceau viața, care am convenit că era scurtă, trudind la mormintele altora, iar alții, cei mai importanți, inspectând periodic și salivând la propria viață de pe perete. Un fel de Facebook sau Instagram tombale pline de glorie, un fel de filtre aplicate cu multă trudă de alții peste întreaga viață a unui potentat, de savurat doar atunci când ea se va fi terminat. Buni creștini, egiptenii ăștia, sau noi buni egipteni, în fine. Ca veche egipteană, ce să aleg și eu să reprezint pe perete, ce să standardizez și cu ce să mai și delectez posteritatea? Cu ce e exemplară viața mea sau reprezentativă pentru clasa de mijloc, ia să vedem. Păi mai întâi aș fi eu mică, în '86, dormind cu căciulă în casa de la Constanța și inspirând aerul radioactiv de la Cernobil, care se vede venind ca și cum ai răzui un diamant

dinspre Ucraina. În următorul panel sunt eu în anii '90-2000, cu platforme și unghii negre, cu părul blond numai bucle și cu codițe de tuș la ochi, alergând pe tocuri și fluturând un bilet de avion ca să plec la bursă în Germania, bilet cumpărat de o prietenă de familie care avea bani fiindcă era amanta unui fost ministru - iată-i și pe cei doi făcând sex oral, mai exact el ei, ca să se înțeleagă de unde am banii să zbor cu Lufthansa și să studiez artele liberale, reprezentate printr-un logo. În ultima scenă, pentru că nu e atât de greu de fapt să ne povestim viața în doar trei picturi egiptene, aș vrea să apară tot sexul pe care nu l-am făcut, cu o mulțime de bărbați și femei standard, aproape identici, în mijlocul unui uriaș orgasm comunitar.

Îmi lipsesc dovezile arheologice, dar sunt convinsă că egiptenii mai strecurau și șopârlițe printre simboluri, își băteau joc de convenții și prelungeau puțin linia de la coada unicului ochi, sau băgau vreo coadă de păun ca mesaj pentru un fost iubit. O deviație standard, ca iubirea, nu se poate să fi lipsit, tu ce zici?

Alex,

Îmi vine să exclam la textele astea care vin după pauze lungi și care deschid șantiere arheologice noi și ramificate. Ți-aș așeza un semn al exclamării după nume sau vreo altă marcă a urgenței, a poftei, a *sindromului replicii la cald* sau cum altfel să numim noi lumina care se aprinde în cap de câte ori apare un text nou aici, care forțează trasee neuronale noi, scânteii sinaptice care se cer ogindite pe loc.

Vreau să mai dau târcoale textului înainte să răspund. Vreau să observ că, pentru cineva care a studiat artele liberale la Berlin, jonglezi binișor cu metafore matematice. Vreau să observ că proza ta nu e niciodată subfebrilă și că gândul nu e niciodată despărțit de carne, de la tine am învățat asta, sora mea neînfricată, fără codițe la ochi.

Aș vrea să îți deturnez atenția de la egiptenii antici către grecii antici; am văzut de curând un cimitir de copii pe malul Mării Egee: urne mici, aproape perfect conservate, amfore care păstrează cenușă de acum 3-4 mii de ani, un adevărat necropolis în culori încă vii, pattern-uri din inimi turcoaz, întretăiate de linii naive în zigzag.

Pe mine, una, mă captivează ce se întâmplă în epoci mai târzii, când se descoperă tehnica vaselor decorate cu siluete negre, longiline și simbolice aproape, niște umbre, niște idei care par că aleargă unele în urma celorlalte, fără să se întâlnească. În plus, lumea Greciei Antice fusese zguduită de apariția Secțiunii de Aur; se spune că a fost un șoc așa de mare pentru pitagoreici, încât au sacrificat o sută de boi. Simetria perfectă, formulele matematice care legau corpul uman de univers, proporțiile ideale ale castelelor de distanța de la sâni la ombilic: un biet număr irațional, cu un număr infinit de zecimale, care nu se repetă niciodată a schimbat istoria, arhitectura și felul în care ne uităm la corp. E și asta ceva.

Acestea fiind zise, eu cred că pe vasul meu cu două toarte aş fi rămas împietrită ca omul vitruvian, blocată în infinitatea posibilităţilor; aş fi ales să fiu reprezentată cu tot ce s-ar fi putut întâmpla, cu tot ce am crezut că se întâmplă, cu tot ce pluteşte în laptele tulbure dintre veghe şi somn. Mereu adormită între întâmplările necoapte şi mereu fugărită de Hefaistos pe măgar, înconjurat de satiri şi de menade.

„Forme radicale de viaţă”

Sora,

Erau peste patruzeci de grade în ziua când am cunoscut-o pe Élodie. Cu şase luni în urmă, făcuserăm o rezervare online la acest resort de cinci stele, un lux pe care ți-l poți permite, ziceau, era o ofertă şi părea un paradis, eu nu mi-am imaginat decât nişte perdele albe la nişte ferestre înalte şi cum flutură ele în bătaia brizei. Aşa că am zis hai, mai ales că aveam anulare gratuită - o posibilitate paradisiacă, te poți juca la infinit de-a vacanţa doar ca să anulezi la termenul-limită fără un minut. În ultima zi de răzgândire fără consecinţe, m-a bătut gândul să folosesc joker-ul, să anulez cu satisfacţie, mersi, dar nu mersi, şi să luăm ceva mai în genul nostru, o căsuţă lângă o bucată de plajă cu pietriş, unde ştiu că am fost fericită. Dar frica e un sfetnic rău, la fel şi ofertele de vacanţă cu poze în care se văd doar cocktail-uri cu umbreluţe şi -50%. La sută ăla e şarpele. Nu am anulat, pentru că pozele lor fără viaţă mă făceau să mă simt *safe* ca într-un cerculeţ magic, nimic rău nu se poate întâmpla aici. Nimic rău nu se poate întâmpla pentru că toată lumea e deja moartă, am zis cam la douăzeci de minute după ce am ajuns, intrând de la patruzeci de grade la nouăşpe, nouăşpe pare să fie temperatura preferată a bogaţilor, *btw*, în bătaia unui aer condiţionat ca o furtună cosmică, privind pe ferestrele într-adevăr uriaşe către o mare cu valuri de clor şi nisip de plastic. Prin a treia zi, după micul dejun în care nimeni nu se privea şi o tentativă de înot în piscina unde nimeni nu se uda pe păr, am luat copiii şi am demarat în trombă. Nişte evadaţi de lux sperând să nu-i urmărească nimeni ca să-i aducă înapoi în cătuşe cu puf. Ne-am luat porcării din supermarket şi am mâncat pe banchetă, ne-am descălţat, am bârfit resortul şi am aşteptat ca viaţa să reînceapă. Eu am un fel de orgoliu că ştiu unde să duc copiii ca să se distreze, că am idei, cum ar veni, că sunt o mamă amuzantă şi, într-un cuvânt, bună. Mi-e greu să fiu o mamă bună, dar nu puteam să dezamăgesc, aşa că am condus operaţiunea până la un lac cu broaşte ţestoase, o rezervaţie naturală minusculă, unde ne-au întâmpinat doi câini uriaşi, care rodeau nişte carapace groase, acum goale, lucru uşor straniu pentru noi care eram pregătiţi să le vedem pe locatari mişunând cât se poate de vii. Ce drăguţ e, dar pare

sărac, a spus prietena copilului despre unul dintre câini, lucru care n-a împiedicat-o apoi să se lase efectiv spălată cu salivă de ambele patrupeze. Să nu vă fie frică, ne-a zis Élodie, care stătea la umbră pe un prosop, cu niște conserve lângă ea, părul încâlcit, pielea bronzată și strălucitoare. Nu prea știu engleză, tot timpul uit, a mai zis un pic iritată, așa că am lăsat de la mine și am întrebat-o, în franceza mea ezitantă ca o fetiță neiubită, de unde e.

În fiecare zi îmi sun părinții să le mulțumesc că duc viața pe care o duc, a zis ea la un moment dat, de la optispe ani merg cu rulota prin Europa, Asia, și în Africa am fost. Vara asta cel mai rău a fost în Albania, un bărbat a venit la mine și a încercat să mă apuce de pizdă, doar pentru că a văzut că sunt singură cu rulota, dar în rest oamenii sunt drăguți, poate credea că sunt o vagaboandă, ce poți să-i ceri. Înainte să am rulota, luam paispe pastile pentru epilepsie pe zi și tot aveam crize. Acum iau patru și fac o criză pe an. Am o viață frumoasă, ei sunt familia mea, a zis despre câini, apoi a început să ne arate ce știu să facă, un spectacol de circ adevărat, cu ale-hop și triplu salt canin în aer. Copiii erau uluiți, deși fi-miu era intimidat de franceză, care i-a provocat multă suferință, iar prietena lui, de toată treaba, de rulotă, de hainele hippie și de privirea oblică a lui Élodie. Fata asta nu zâmbea ca să te oglindească și nu dădea prioritate copiilor, nici în conversație, nici în fața câinilor. Poate n-avea chef să-și amintească de vârsta lor, de cele paispe crize pe zi și de ura fratelui mai mic față de sora lui din filmele de groază, care se învinețea și se dădea cu capul de masă. Nu-mi lipsește nimic, poate doar să înot în mare, că e periculos singură și încă n-am găsit o soluție. Hai cu noi, înotăm împreună, i-am zis, vin cu tine, o să tac și o să-mi văd de treaba mea, doar cu coada ochiului o să mă uit pe unde ești. Sună bine, a zis, dar nu pot lăsa câinii în rulotă, e prea cald acum, nici rulota n-o pot muta, unde parchez? Vii cu noi cu mașina, dar ce fac cu câinii, păi ne înghesuim, ah, dar sunt mari, nici măcar nu știm pe ce plajă avem voie cu ei, nu-i nimic, a zis, mulțumesc că te-ai gândit, lacul ăsta e marea mea, mi-e foarte bine aici.

Nu am știut ce altceva să fac decât să-mi scot o brățară de la mână și să i-o dau, într-o încercare disperată de a o proteja. Eu mă cunosc foarte bine, a zis. Ca să mă cunosc, am încercat totul. Acum știu cum să trăiesc. Ne-am spus pa-pa de vreo cincizeci de ori, în toate cele trei limbi. Apoi Élodie a plecat spre Mongolia, iar noi ne-am întors în resort, fiecare cu familia ei, cu cercul ei de cretă, cu centura ei de siguranță.

Acuma, sora, să-mi spui tu: cum ar fi fost să înotăm împreună? Ce-am fi putut face cu câinii? Și unde am fi parcat?

Sis,

În chestiunea parcărilor, la fel ca în chestiunea călătoriilor, mă tem că sunt o ființă mai curând limitată. Vezi tu, prefer să cred în teza unei emisfere dominante în loc să-mi bat capul să parchez lateral stânga și, dacă nu simt că ar încăpea lejer

două mașini, nu parchez nici lateral dreapta. Cred că formele extreme de curaj sunt forme radicale de viață, care se pot experimenta doar pe insule, în rulote fără centuri de siguranță, care probabil că nici nu cunosc modul marșarier.

Când plec de acasă, în afară de faptul că pe harta creierului se incendiază zonele care răspund de orientarea în spațiu, mă uit cu atenție la ceilalți presupuși călători. Și între ei se desprinde o anumită tipologie, să o numim a experților. De obicei femeii tinere (dar am văzut și vârstnice), care dețin rețeta precisă a unei vestimentații relaxate – sandale de trekking, pantaloni (foarte) scurți, borsetă perfect reglată în jurul taliei, până și elasticul care prinde neglijent părul face parte din aceeași arhitectură care susține călătorul perfect. Trebuie să știi despre mine că eu sunt, în cel mai fericit caz, stângace, în cel mai nefericit, strident ieșită din peisaj. Așa cum ele par să aibă un destin de globetrotterite nestingherite de veșminte, la fel par eu să circul prin lume cu blestemul inadecvării. Pariez că, dacă aș fi fost un călugăr de secol XI, bântuit de obsesia de a ajunge la mormântul Sfântului Iacob pe Camino Frances (și aș fi fost!), sandalele mele de sfoară ar fi putrezit primele, aș fi rămas primul fără apă și rasa m-ar fi incomodat până m-ar fi luat dracii.

De obicei, când îți scriu, fiecare paragraf e infuzat de anticiparea răspunsului tău, îl include așa cum mitologia îmbrățișează prietenia, iar uneori n-o mai lasă să respire. Mă întrebam, când urca fetița săptămâna trecută într-un balon cu aer cald deasupra unui oraș străin, la ce ai da drumul mai întâi dacă ar trebui să mai eliberezi din greutate: la prietenie sau la mitologie?

Dar să ne întoarcem la ale noastre: a noastră e intimitatea, eu ți-am făcut loc în scrisul meu, scriu într-un anume fel doar pentru tine, construiesc acolo limbaj, stil, poate chiar manieră, mă simt foarte în largul meu să știu că o să înțelegi exact ce spun și ce nu spun și o să vezi clar dincolo de ce spun și chiar o să anticipezi cum se rostogolește o frază și încotro duce paragraful: la Marea Nordului sau în vreo fundătură. A noastră e bucuria să mai descoperim câte ceva mic despre cealaltă: un corset uitat în vreun colț de sertar, pasiunea pentru smochine crude sau benigne și delicioase cruzimi. Al nostru e râsul, cu tot cu *intro* și *outro*. A noastră e o anumită inocență, tot a noastră catifeaua în care învelim orice veste mai puțin bună.

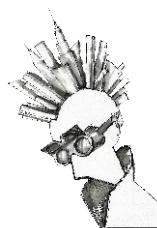
Soranjada,

Tu ești în vacanță, cu fetița care sare garduri, și doar vocea mea se aude pe aici. Mă simt ca și cum aș fi rămas singură acasă, în cel mai bun sens: mă joc, cotrobăi prin camere, probez haine, mă uit dezbrăcată în oglindă, mai suflu câte un cornet, ca acum. De obicei, când scriu, o fac pentru satisfacția imediată, glonțul de endorfine pe care mi-l trag în cap știind că vei citi și vei umple aproape instantaneu fereastra de mess cu una, mai multe sau toate cele de mai jos: emoticoane, majuscule, fraze lungi și imposibil de atente la gramaj, întrebări retorice sau

laconicul „m-ai rupt”. Am scris așa, deși nu prea e nimic laconic între noi, în sensul că multe lucruri au devenit deja coduri, *inside jokes*, capsule de experiență cărora le zicem într-un anume fel, numai noi știm cum și de ce. Un mic limbaj al surorilor, al gemenelor, nu chiar secret, dar nici chiar inteligibil pentru restul omenirii, în sensul că ce se pierde e chiar poanta. Criptofazie se numește la gemeni păsăreasca asta, limbajul bicefal care se formează în absența părinților, dar nu în absența lor totală, caz în care nu se mai formează niciun limbaj. Noi n-am ajuns așa departe, părinții încă ne știu toate secretele, dar nu ne vor înțelege niciodată glumele. Las aici posterității câteva dintre expresiile din dicționarul nostru privat, pentru noi niște cascade, pentru restul niște bălțuțe pe asfalt: leșin, efectiv, *so yeah*, la tocător, ador, dată naibii, ufi, smbglpl, bossette, colocatar, ții tu la mine, sis, tristesse, giizăs.

Orice prietenie are o mitologie. Orice prietenie cumsecade va da cu barosul în mitologia respectivă, în cazul nostru cu ciocanul de șnițele. Și va vedea ce rămâne. Prietenia noastră a început pe secetă și război, acum războiul continuă, dar seceta e pe sfârșite. Mi se pare așa, că multe prietenii după 30 de ani sunt doar prietenii de povestit, de repovestit, de oglindit, ne vedem ca să ne povestim ce s-a mai întâmplat în viețile noastre populate exclusiv de alte persoane. Și e OK așa. Mi se mai pare că multe prietenii ale femeilor se petrec mai ales în absența bărbaților, în absența mamelor, în absența copiilor, mai mult în compensare decât per se. Și e salvator de vieți oricum. Cred că e ceva cu prietenii astea care încep mai târziu, ceva care ține mai mult de esență decât de simptom, ceva cu mai puține straturi invizibile și întinderi mai mari. O tavă de plăcintă cu mere, nu o Pavlova, asta încerc să zic, so yeah.

Avem multe subiecte pe care ne certăm, de la relațiile deschise, în care nu am fost niciuna, la ce fel de vreme e vreme proastă sau ce se face pe malul unei mări. Avem subiecte pe care nu ne certăm, pentru că ne doare, de genul cum să ții cu tine însăși, sau subiecte pe care ne certăm aparent, de exemplu cum să-ți iubești copiii în timp ce le dai drumul sau ce e mai mișto, să trăiești sau nu. Avem milioane de subiecte de despicaț și dezbătut, nu există ceva atât de derizoriu încât să nu merite atenția noastră. Nu ne putem face sau spune orice, și asta e foarte bine. Putem sta fără să ne spunem nimic. Cel mai mult și mai tare, râdem.

**SSC Napoli vs.
FC Farul Constanța:
doar una
e campioană culinară**

ICRE NEGRE

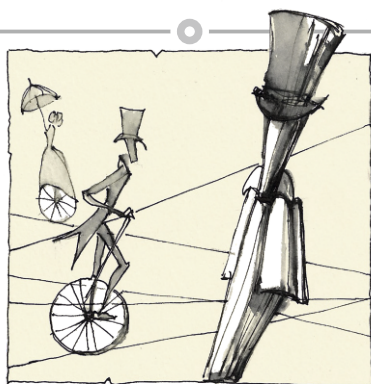
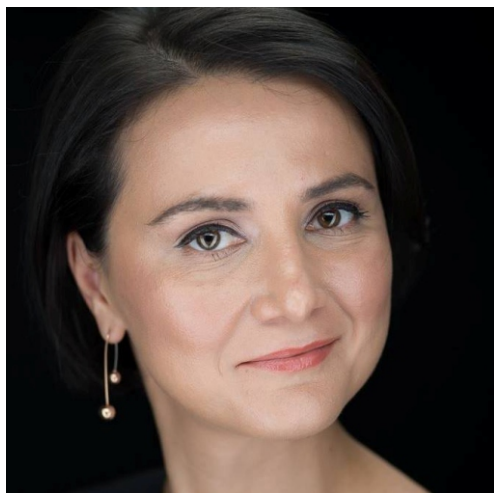
Cosmin DRAGOMIR

În ziua în care jucătorii lui Napoli au ridicat cupa de campioană în Seria A (al treilea titlu, după o pauză de 30 de ani) eram acolo. Nu sunt microbist. Mă uit la fotbal o dată la doi ani la campionatele Europene și Mondiale, iar în Italia m-am dus pentru atmosferă.

Cazarea era departe de centru, nu de alta dar prețurile erau prohibitive și cererea imensă; orașul era luat cu asalt de fani. Cum am ajuns ceva mai devreme decât trebuia și eram lihniți, ne-am aciuat la unul dintre puținele localuri de proximitate deschise în acel moment – pizzeria de la Hipodrom. Iar de aici a început totul: cutiile de pizza erau branduite cu Napoli Campioană.

În următoarele zile m-am plimbat mult prin oraș. Toată lumea sărbătorea victoria și fotbalul, iar Maradona ne zâmbea de oriunde: ziduri, icoane, tricouri, suveniruri, altare. Puștii purtau haine inscripționate cu Osimhen, vedeta generației lor. Am mâncat pizza la pizzeria Santa Maradona unde jumătate din meniu conține preparate numite după momentele importante ale argentinianului petrecute la echipa italiană. Am stat două ore la coadă la o salumerie devenită vedetă peste noapte după ce inventaseră un sendviș dedicat viitoarei campioane și care se pare că le-a purtat noroc jucătorilor. Mi-am cumpărat paste uscate din retail branduite cu campioana. Am gustat din prosciutto di parma care peste eticheta originală avea însemnele echipei napoletane. Asta în condițiile în care Parma are propria echipă locală... ș.a.m.d.

Mândria locală putea fi și gustată. Victoria era sărbătorită în cele mai incredibile moduri, iar celebrarea se făcea inclusiv prin mâncare. Văzând toate acestea nu am cum să nu mă întreb de ce nu există Midii Farul sau Șaorma Hagi. Măcar ca exercițiu de marketing și PR. Ca element diferențiator în HoReCa, dacă nu chiar ca omagiu gastronomic. Și dacă targetezi fanii înfocați ai echipei tot ar merita. Câteva mii de bucăți vândute dintr-o pizza specială nu-s chiar de neglijat, la care adăugăm aportul de imagine. Uite, de exemplu, eu promit să promovez gratuit o astfel de inițiativă.

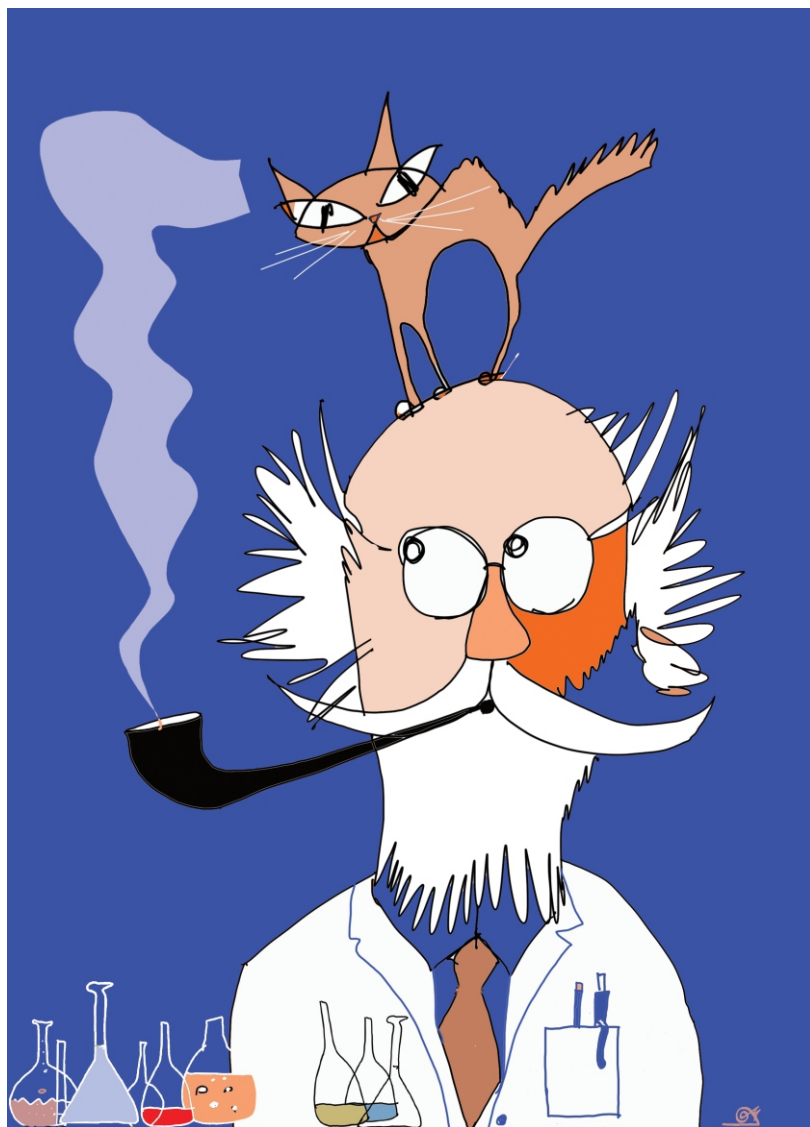

Iuliana ALEXA

Visul savantului englez (monolog romantic)

„Aș vrea din ghemul vieții șiraguri să deșir”,
 Spunea printre mustețe cu brumă de absint
 Savantul știrb, cu moațe și mătă de Cheshire,
 Afin cu afionul și sarea de argint.
 „Ah, văd din a mea pipă un pește ca o limbă,
 Cu aripi coraline și coadă de gânsac,
 Cum se lungește-n formă și pe dulap se plimbă
 Și-apoi se-ntoarce-n sine. Sau poate-i de la mac...
 Mai văd și o egretă cu ochii semilună,
 Clocind în antiteză un ou de hiacint,
 Dar naiba știe, poate că de la mătrăgună
 Visez atâtea, iată, un splendid platelmint,
 Cu nervi și fără creieri, așa cum suntem toți
 Pe când El, Demiurgul, absent și inimic,
 Greșit-a în Scriptură făcând din axoloți
 Creația supremă între popoare... (Sic!)
 Și peste toate astea mai văd un dinozaur
 Ce-aduce vag a curcă, halal metabolism...
 Ce lume prost croită, poate bătrânul faur
 Făcea experimente de... existențialism?!
 Felina mea bătrână cu zâmbetul de bleagă,
 Din ce cocon ajunse la mine în cotlon?

Ce númen de pisică abstractă și beteagă
Există oare-n sine, cu torsul ei afon?
Și ce visează, proasta? Legiuni de pârși și castori?
Se vede vânătoare de spleen și ideal,
Cum facem toți, magnolii, meduze, scriitori,
În lumea cât cireașa, cu aer de spital.
Să ne culcăm, pisico, și-n somnul de melasă,
Tu prinde criceride, eu prind o teorie
Cum că a fost odată o zee oțioasă,
Ce-a adormit pe-o rână visând butaforie
Unde-un savant cu mătă de Cheshire somniferă
Visează în latină, în pixeli și terține,
De nu se știe care-i mai sfânt în atmosferă,
Și nu se știe bine cine-a visat pe cine...”

Botanică

Păpădia lilicea,
 Erbaceea ticăloasă,
 Un bocciu cu o boccea
 A-ndrăgit și vrea să iasă
 Dintre magnoliofite
 („mâncătoare de magnolii”)
 Să profite saprofite
 Muști de-o zi, boboci și molii
 De pe urma-împreunării
 Dintr-o papalungă-n pelvis
 Cu boccelele spinării
 De Capsella Pastoris...
 Să rezulte-o bacă acră
 Miez de pap și papaver,
 Carne rea de mac și macră
 Jintiță de-amar piper.
 Căci augustul, liliacul,
 Liliceau-a maculat-o
 Într-un mai torid, caimacul,
 i-a suflat, apassionato,
 până când magnoliopsida
 risipitu-s-a-n caliciu,
 de-a căzut doar ea, gravida,
 pradă unui lent deliciu,
 și-acum bacele nebune
 s-au pârlit și năpârlit
 în pădurea cu alune
 și piper pipernicit.

Descrierea cameleonului

Cameleonul e ca o căpșună
 Pe care-o tăvălești un pic prin boz.
 Se gâdilă sub limba ei grăsună,
 și se transformă în smântână roz.

După amiaza e ca un creion
 Ce-alunecă timid pe-o cariocă,
 Născând din spuma mării un balon
 și o interpretare echivocă.
 Și-apoi dispare într-un hialin
 cocon gigant în jungla de-orhidee,
 Sub cerul de topaz și de rubin,
 Tot mai decolorat, mai mult idee.

Păpușa carnivoră

A fost odată o păpușă carnivoră.
 Ea se hrănea cu pământ la fiecare oră.
 Înghițea pe de-a-ntregul ravene, doline, ponoare,
 Mistuise vulcani adormiți și ape curgătoare,
 Dar și lacuri, flori de mină, turbării, grămezi de steril,
 Crăntănise calcite, cinabru, andezite, beril,
 Și, de poftă, la un prânz mai bogat, ca antreu,
 Păpase vertebre limonitizate de cetaceu...

De pe hartă dispăreau astfel hălci mari de hârtie.
 Dispăruseră subit până și manualele de geografie...

Păpușa carnivoră se întindea pe câteva continente.
 Se prefigura triumful filosofiei imanente.
 Și când dădu să-nghită – gogâlt – emisfera,
 pământul rămas s-a oprit o secundă
 și-a murit de atâta lăcomie himera.

Mica baladă din bucătărie

Ceainicul din cuhnișoară
 Spovedește-o ceașcă-un ceas.
 Din văzduh izma coboară
 Și-un vlădică de pripas

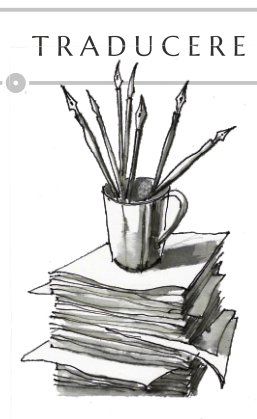
Dintr-un știr corcit c-o sfeclă
 O iubește fără nădejde
 -n blidul lui de lut și sticlă
 C-un colac pe post de mejde.
 Când, duhnind a tescovină
 Dă cojocul să se culce,
 Prazul roș cât o prăjină
 Din amar se face dulce.

Antropomorfism

În roșia pădure de alge afumate
 Prin valuri de smântână pătată cu cafea,
 Trăia-ntre anemone și melci de tinichea
 O sepie găsită-n desene animate.
 Când crustacee mii și mii de cetacee
 Se-ntorc pe o maree cu note violet,
 Se-nfoaie în cerneală și toarce o idee
 Pe care pe alocuri o spune Epictet.
 Ce dulce-i apatia din verzele marine,
 Ce dalbă dimineața în hula de cafea,
 În lumea mea de aburi, bezele și vopsea,
 Plutesc pe-un vals de frunze, de spori și vitamine.
 Putea-voi eu vreodată să fiu un cal de mare?
 Minuscul hipocampus cu trompa de argint?
 O nobilă aspidă? Iacint sau hiacint?
 Putea-voi să-mi iau zborul cu aripi și picioare?
 Dar pentru ce? când valul de fum și ciocolată
 Mă poartă spre meduze mofluze și limaci,
 Sau mai spre nord, spre bancuri de pești și raci buimaci,
 Puțin picanți, cu ouă, -n aspic sau marinată...

Traducere de
Claudiu Komartin

ATELIER de TRADUCERE

Nikola MADŽIROV

(n. 1973, Strumica) este un poet, eseist și editor macedonean care a debutat în 1999 cu două volume foarte bine primite, *Zaklučeni vo gradot* (*Blocat în oraș*) și *Nekade nikade* (*Undeva nicăieri*), iar de atunci a fost tradus în numeroase limbi, fiind considerat unul dintre cei mai reprezentativi poeți sud-est europeni ai generației sale. Pentru *Premesten kamen* (*Piatra strămutată*, 2007) a primit în Germania Premiul „Hubert Burda”, iar antologia *Remnants of Another Age* a apărut în America acum doisprezece ani cu o prefață de Carolyn Forché.

Ochiul

lui Vasko Popa

Deschide un singur ochi –
orizontul se află în ochiul închis.

Deschide scoica –
nicio singurătate nu va evada.

Pietrele de pe fundul râului sorb timpul,
peștele mort înoată către soare.

Deschide un singur ochi.
Lumea e un copac tânăr crescut pe-un șantier,
ferestrele sunt râurile incertitudinii noastre.

Deschide cerul.

În mâini țin o casă –
un loc de rugăciune în grădina unui spital.

Crucea istoriei

M-am dizolvat în cristalele unor minereuri nedescoperite,
trăiesc în orașe, invizibil
ca aerul dintre două felii de pâine.
Rugina de pe marginile ancorelor
mă conține.
În mijlocul furtunii sunt un copil
ce-ncepe să creadă în zei.
Sunt asemenea păsărilor migratoare
care se-ntorc mereu, fără să fi plecat de fapt vreodată.
Vreau să exist printre verbe continue,
în rădăcinile care dorm
la temelia caselor abandonate.
În moarte vreau să fiu un soldat
de-o neștiută inocență,
crucificat de istorie
pe o cruce de sticlă:
prin ea, în depărtare, poți zări flori.

Perfecțiunea celor uitați

Granițele s-au infiltrat în mine
așa cum o rază de soare străpunge
ochii unui cerb sfârtecat.
Privirea mea a lunecat pe apa de ploaie
în ghivece goale,
amintirile mi-au perforat pieptul
pentru a alunga rămășițele unor cuvinte. Până și tusea
mi-a fost un strigăt după cineva plecat.

Am reușit să dorm pe bănci de o fragilă evidență,
să fiu solidar cu steaguri ce fluturau în absența vântului
și să nu trăiesc din perfecțiunea
celor uitați. Am reușit să rămân tăcut
deși nu am privit niciodată icoana unui sfânt
cu degetul dus la buze.

Liniștea vine din altă parte

Când aud seara glasul mamei mele moarte,
convoc cerbii să-mi stea alături –
ei care-nțeleg toate limbajele fricii
fără să rostească un singur cuvânt.
I-aș invita în curtea schimbărilor tăcute,
întrebându-i despre păcatele celor nenăscuți,
despre distanța dintre sângele
a doi inamici după încheierea războiului.
Le-aș cere să zăvorască tăcerea –
taină a ochilor deschiși.

Am văzut vise

Am văzut vise pe care nimeni nu și le amintește
și oameni jelind la mormintele greșite.
Am văzut îmbrățișări într-un avion ce se prăbușea
și străzi cu venele deschise.
Am văzut vulcani adormiți mai mult decât
rădăcinile arborelui genealogic
și un copil căruia nu-i e frică de ploaie.
Doar pe mine nu m-a văzut nimeni,
doar pe mine nu m-a văzut nimeni.

O moară de vânt pe mormânt

Aș îngropa distanța dintre mormântul meu și fructe,
aș arunca o piatră în fântâna absenței
așteptând apoi sunetul acela care e al memoriei.
Aș da foc tuturor adevărurilor moștenite,

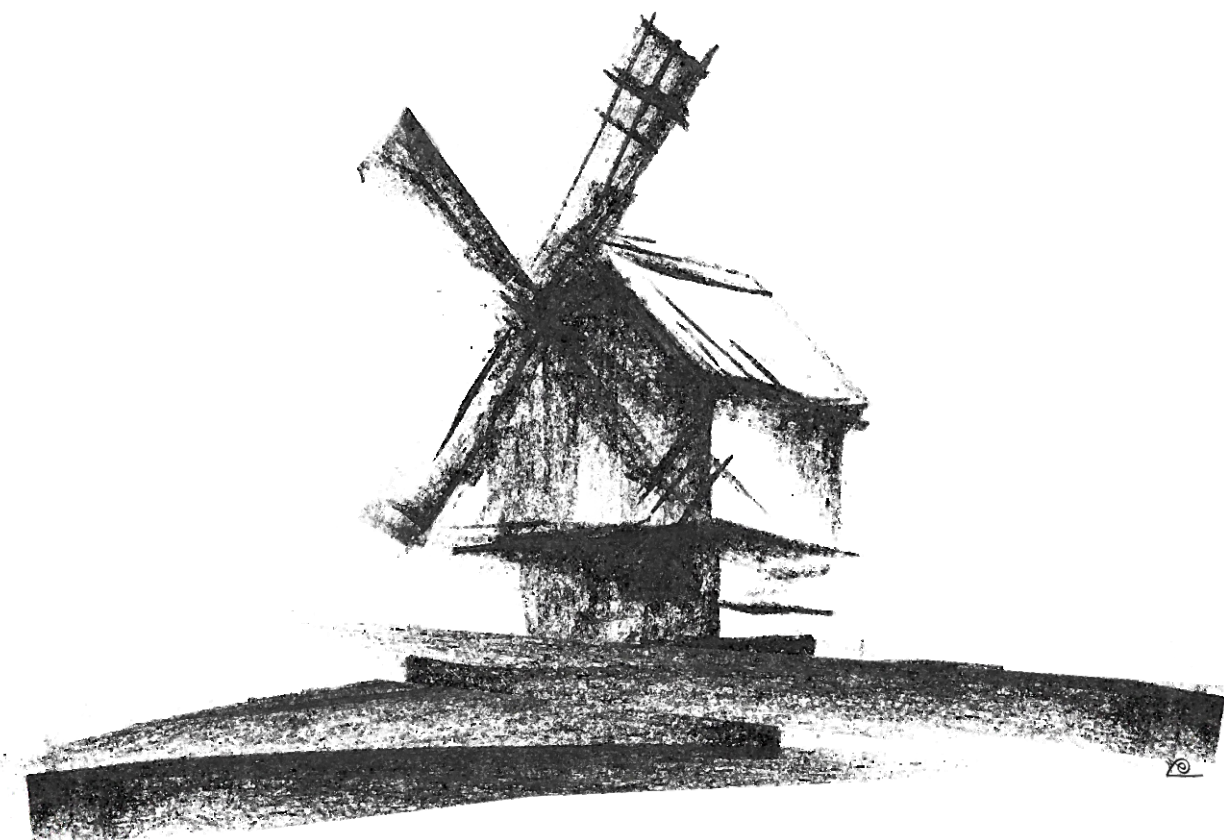
aş umple toate năvoadele abandonate
cu haine prea mici pentru
corpurile şi dorurile noastre care-au crescut.

Aş tăia graniţa ca pe iarba sălbatică ce cuprinde
relicvele copilăriei şi ale trecutului previzibil.
Aş fi una cu gheaţa, cu apa, cu aburul, cu vidul.

M-aş trezi acolo unde ziua se-ntoarce
căutând uitarea,
unde umbra mea nu trădează
adâncul râurilor şi al rănilor,
departe de visele tuturor cotropitorilor
de tăceri, de limbi şi de statui.

Aş tăia umbra dintre mormântul meu şi celelalte lumi.

Sunt o moară de vânt privind direct în soare.

sursa foto: Facebook.com

Irina-Margareta NISTOR

de Zoe Caraiani

Un interviu cu Vocea Filmelor – Irina-Margareta Nistor

la Sunscreen 2023

Atunci când Irina-Margareta Nistor acceptă o conversație cu tine la a doua ediție a Festivalului de Film & Artă Sunscreen, îți faci bocceluța și pleci la mare.

Doamna Nistor are toate datele unui icon de cinema. De la rochia din dantelă neagră și accesoriizare până la cadența vorbirii și felul în care își ține mâinile... it's the small gestures (and the big jewelry). Cel mai valoros accesoriu rămâne acea dulce iscodeală, farmecul suprem al feminității ascuțite de inteligență. Zâmbetul nostru „de cinema” și cea mai recognoscibilă voce din industrie aparțin unui critic de film și nu unei actrițe, așa cum se obișnuiește pe alte meridiane.

Preambulul discuției noastre a fost cine-concertul *Genuine — povestea unui vampir* (regia Robert Wiene, Germania, 1920). Atmosfera filmului a fost completată de ansamblul Foley'Ala, care a interpretat coloana sonoră originală. Un episod din evoluția genului horror, cu pasaje din Kafka și scene din Irma Vep, narat live alături de actorul Daniel Popa. Un mix interesant, care face cu ochiul cinefililor, dar și iubitorilor de teatru și melomanilor. Și ce altă călăuză mai bună prin textele lui Kafka decât vocea doamnei Nistor? Îi mulțumesc pentru că a petrecut (nu puțin) timp cu mine. Am vorbit ca de la pasionat la pasionat, ca de la specialist la neofit (evident, e vorba despre mine), ca de la filolog la filolog. Premiile nu ar trebui să fie fluide, dar conversațiile da, iar a noastră a fost. Continuarea firească pentru o discuție nocturnă cu bule e o discuție matinală cofeinizată. Poate după Oscaruri. Eu mai am întrebări de pus. Și ca să parafralez o referință Hindu din filmul pasibil de Oscar anul acesta: *Now I am become interview, the destroyer of backstage*. Sau *Now I am become backstage, the destroyer of interview*. One may never know. Vedeți mai jos de ce.

Vă mulțumesc pentru că ați acceptat acest interviu. Profit literalmente de discuția cu dvs. ca să aflu ce mai înseamnă astăzi un film bun?

Unul care să te emoționeze, atât! Din punctul meu de vedere, altceva nu mai înseamnă. Și nu efecte speciale, ci pur și simplu, să reușească să ajungă până la tine și să demonstreze că totuși ți-a mai rămas măcar o bucătică de suflet și că ești în stare să verși o lacrimă fără să-ți fie jenă că ai vărsat o lacrimă.

Cum analizați în acest moment cea mai importantă noapte a lumii cinematografice, noaptea Oscarurilor? De la filmele premiate până la discursuri. Cât la sută influențează presiunile sociale de azi deciziile Academiei Americane și care mai e relevanța premiilor acordate de aceasta?

E curiozitatea foarte mare, chit că vor fi după șaptezeci de mii de comentarii, pentru că oricum lumea trebuie să scrie despre ceva și eventual să fie mai critică decât e cazul pentru că întotdeauna de pe margine e mai ușor să arunci cu pietre. Dacă ești chiar acolo, poate te lovește piatra chiar pe tine, care ai aruncat! Oricum, o să fie pe 10 martie, sper să fie pe 10 martie, pentru că deja știm foarte bine, Premiile Emmy au fost mutate în ianuarie, plus că avem experiența trecutului, tot de la greva de acum câțiva ani, când Globurile de Aur s-au dat pe repede înainte, s-au citit doar titlurile câștigătoare pentru că, de fapt, fiecare discurs în parte e scris, nu e nimic improvizat, în afară de, bineînțeles, cafeala de acum doi ani, dar în rest... știi că toată lumea a zis „dar dacă, totuși, era regizat?”. Nu era nimic regizat acolo, pentru că ăloră le-au scăpat niște înjurături și ăștia n-au mai apucat să le pună bip-uri. Eu traduceam în noaptea aia, deci am auzit mai bine decât voi toți ce s-a întâmplat, și cu atenția pe care o ai atunci când traduci ceva în timp real, traduci pe Voyo, nu traduci la tine acasă sau în minte, cum mie în continuare mi se întâmplă. Orice aș vedea, traduc în minte, găsesc tot felul de sinonime și încerc să fiu mai deșteaptă decât sunt!

Considerați că spațiul european este mai deschis în acest moment?

Mă rog, n-a ajuns încă până aicea atât de puternic pe cât este în America povestea asta cu corectitudinea politică. O să treacă și asta cum a trecut până și cenzura din România, e același lucru! Și cenzura aia comunistă de până în '89 putea fi evitată, așa și cu corectitudinea asta politică, un pic trebuie evitată, o driblăm ca la fotbal, știi... așa funcționează. Pe de altă parte, e foarte greu să împarți lumea, toată lumea zice Hollywood, dar Hollywood dacă-l iei la bani mărunți, toți regizorii mari erau veniți din Europa. Fie că fugiseră în timpul războiului, păi să începem cu filmul meu preferat, cu Casablanca. Știi foarte bine, ăla emigrase taman de lângă noi, de-aicea, primele filme le făcuse chiar în Transilvania. E foarte greu să împarți în filme europene și filme mai puțin europene. De fapt, cine le face? Ai adus vorba mai devreme de Scorsese, păi Scorsese provine dintr-o familie de italieni.

Exact, la fel și De Niro, și DiCaprio. Pacino, Pesci.

Exact. Ca să nu mai spunem că toți actorii au cel puțin vreo bunică evreică prin nordul României, adică...

După 2000, regizorii români au început să fie din ce în ce mai vizibili în Europa, prin participarea la cele mai importante festivaluri de film europene și chiar câștigarea marilor premii acordate de acestea. Când credeți că va fi momentul nostru în America?

Atunci când vom fi mai puțin europeni. Deocamdată, nu numai că suntem europeni, suntem est-europeni și a fascinat povestea asta. În momentul în care vom deveni universali, atunci o să funcționeze mai bine. Deocamdată, îți spun, ne concentrăm pe poveștile noastre, din spațiul ăsta, care sigur că tentează, dar atunci când ele vor fi aplicabile pretutindeni, va fi altceva. O să-ți dau și un exemplu concret: *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile* a luat Palme d'Or, da, e un film absolut extraordinar. După care, după câțiva ani buni, a venit *L'Événement*, în care joacă tot o româncă, după cum bine știi, Anamaria Vartolomei. Filmul are același subiect: tot cu chiuretaje, cu avorturile interzise, nu știu ce. Între filme cred că sunt 10-12 ani, ceva de genul ăsta. Tot așa, nu a funcționat decât strict în Europa. A fost un subiect care, în principiu, ar fi trebuit să miște pe toată lumea. Ei bine, nu. Au făcut și englezii o variantă tot pe tema asta, care a funcționat poate ceva mai bine în America, dar englezii sunt mai apropiați de americani în ideea că americanii ce sunt, de fapt? Majoritar, niște englezi stabiliți acolo sigur de câteva secole deja și mai sunt și ceva francezi pe acolo, prin Louisiana.

Disputa subtitrare versus dublaj. Dumneavoastră ați dublat peste 3000 filme în România socialistă. Filme de Hollywood interzise la acel moment. Deși contextul în care s-a născut această practică nu mai există, dezbaterile politizate din jurul ei încă persistă. Spania, Italia, Rusia și chiar Franța, care nu a avut parte niciodată de un regim totalitarist, practică dublajul. Acum câteva zile, eram în vacanță în sudul Franței, ploua torențial și am intrat într-un cinematograful să văd *Barbie*. Presupun că francezii văd dublajul drept o marcă a naționalismului? De ce se mai dublează azi filmele? Agreeți dublajul?

Și Germania, ai pus Germania acolo, că parcă nu. Și Germania, îți spun eu, că nu pot să văd niciun film acolo. De bine, de rău, în Germania mai ai câteva cinematografe care dau și varianta originală. În legătură cu naționalismul, nu, sunt pur și simplu leneși și învață mai greu limbi străine toate țările pe care le-ai menționat. Eu nu agreez dublajul, absolut nu! Eu am fost un rău necesar. Doi, eu nu le dublam, ci se auzea originalul pe dedesubt. E o mare diferență. Nu e ca la desene animate, când tu nu mai auzi nimic. Și chiar și comuniștii au venit cu ideea asta la un moment dat, să dubleze, ca să poată cenzura mai ușor. Știi, că atunci tu nu mai auzi originalul. Inclusiv spaniolii. În *Casablanca* există o replică despre Franco, pe

care ei la dublaj au înlocuit-o cu altceva, au trișat, cum se spune. Dar e doar dintr-o lene, nimic altceva. Și să știi că pe ei i-a lovit foarte tare chestia asta, pentru că le e mai greu să citească, apoi au un sindicat extraordinar de puternic al actorilor care dublează. Pe o parte dintre ei i-am și cunoscut. Dacă intră ăia în grevă...

Ah, s-ar desființa multe locuri de muncă...

Exact. Și atuncea zic „ahaaa, ne-ați luat, ne-ați făcut, ne-ați dres”, plus că ei dublează tot, nu numai filme. Fac simultanele la televizor când e o chestie politică, când nu știu ce Dumnezeu se întâmplă nu știu pe unde... au un sindicat extrem de puternic, vorbesc strict de Franța, dar asta se întâmplă în toate țările celelalte. Bineînțeles că este oribil și că trebuie să auzi vocea originală, oricât de mare ar fi actorul care dublează... că sunt țări în care, într-adevăr, dublează și actori foarte mari, nu actori care se ocupă strict cu asta. Nu e același lucru... iar eu sunt total împotriva dublajului, crede-mă, și am fost dintotdeauna. Aici a fost o mare dezbatere la un moment dat în România, cineva care a vrut să facă o lege pe chestia asta, nu mai știu... îl cauți tu și îl bagi aici, fostul soț al Marinei Almășan, mă rog...

Veneau toți jurnaliștii la mine și eu le spuneam că sunt total împotriva dublajului și am această teorie la care țin foarte tare: nici DeNiro nu-l poate dubla pe Dinică și nici Dinică nu-l poate dubla pe DeNiro! Nu are nicio legătură, e o prostie.

Și întrebarea fără de care nu mai putem trăi: *Barbie* sau *Oppenheimer*? *Barbie* a depășit pragul de încasări de 1 miliard de dolari la doar 3 săptămâni după lansarea în cinematografe, o premieră pentru o peliculă regizată de o femeie, trebuie neapărat precizat și asta, nu-i așa?

A regizat-o cu foarte multă ironie, inclusiv la adresa femeilor, aș vrea să nu trecem peste chestia asta, mi s-a părut o notă de curaj!

Filmul a făcut obiectul unei intense campanii de marketing. Cum comentați această isterie?

Ar trebui să învățăm și noi ce înseamnă o campanie de marketing! Și să facem asta pentru toate filmele noastre, poate așa ar funcționa ceva mai bine. Mi-e foarte greu să aleg între cele două, pentru că sunt total diferite, așa încât combinația asta pe care o fac ei... ca dovadă, le-au dat o dată pe amândouă, n-au făcut o distanțare, nu nimica, în plină vacanță, după pandemie... au fost niște cozi nesfârșite și acolo, dar și la noi, sold out chiar și în orașele mici cu cinematografe... deci cred că a fost o lovitură totală și nu numai una cinematografică, într-adevăr, de marketing și cred că cel mai bine ar fi să învățăm cum să procedăm în astfel de situații. Nu să treacă filmele pe lângă noi și să mă întrebe câte cineva „mă, da' când vine filmu' ăla?!”; „mă, a și fost! A fost două săptămâni, nu v-ați dus la el, în a treia l-au scos!”. Vorbesc de filmele românești.

Nu vi se pare că filmele mari, capodoperele semnate de Fellini, Tarkovski să spunem... tind să aibă aceeași soartă ca textele marilor clasici? Prezența lui *Război și pace* pe raftul unei biblioteci ne face să tresărim de emoție, dar nu mai considerăm necesar să-l și citim. Nu atât de multă lume din generația mea a văzut *Casablanca*...

Da, anul ăsta a fost îmbulzeală mare și la TIFF, și peste tot. L-am dat la Timișoara la Flight Festival și s-a stat și pe jos!

Da, am vorbit cu tineri pe la TIFF înainte de proiecție și chiar îmi ziceau că e prima oară când văd *Casablanca*. Cum nu atât de multă lume a citit *Anna Karenina*, dar datorită faimei de capodopere universale, avem impresia că le cunoaștem deja, cu toții știm „despre ce e vorba”.

E bine că știm și nu zicem altceva... era un banc într-un film la un moment dat „și Romeo și Julieta au trăit fericiți până la adânci bătrâneți”. În afară de mine și de prietena mea, din toată sala aia plină nu a râs nimeni!

Serios?!

Serios! E grav. Crede-mă, e grav. Nu, cred că ele pot funcționa în continuare, streamingul ăsta le ajută să nu moară, știi, pentru că le oferă așa, o a doua tinerețe, a treia, a câta vrei. În cazul cărților, e altceva... filmele sunt totuși mai la îndemână și dacă nu le vezi, regizorii sunt tentați ulterior să facă referiri la ele, deci n-ai să înțelegi ce se întâmplă. Trece viața pe lângă tine, cam asta este. Așa cum a fost, de exemplu, scandalul cu *Pe aripile vântului*, când eu am constatat cu stupefație că lumea nu văzuse *Pe aripile vântului*. Și am zis foarte bine, mai vreau niște scandaluri de-astea că e păcat să nu le vezi. E o bucurie atât de mare, sunt niște filme cu adevărat extraordinare. Au fost făcute altfel, cu mai multă grijă, cu mai multă... aveau și ideea asta, să cucerească publicul, era mai la început... pe când acum, așa ca la semințe, știi... e un fast-food, eu prefer un slow food. Cam asta este. Să fie un gourmet, nu un gourmand. Dar mai era ceva la întrebarea asta, mai zi-mi-o o dată pe asta!

Voiam să vă întreb la ce pericole poate duce această atitudine. Chiar și pe Eminescu, doar programa obligatorie de bac și Ziua Culturii Naționale îl mai resuscitează. Păcat că Liviu Rebreanu figurează cu romanul *Ion* și nu cu *Pădurea Spânzuraților*, probabil majoritatea elevilor ar fi văzut filmul lui Liviu Ciulei, care mi se pare unul extraordinar. Avem tendința să admirăm de la distanță, să punem capodoperele într-o vitrină și să nu le mai deranjăm niciodată. Doar eu am impresia asta?

Extraordinare și filmul, și cartea! Să ne înțelegem, în primul rând a fost lăsat la alegerea profesorilor, eu am întrebat chestia asta la Iași, când am fost cu *Pădurea Spânzuraților* acum câțiva ani acolo și nu știau nici de *Pădurea Spânzuraților*, nu

știau nici de domnul Rebengiuc, am fost șocată. Și am zis, fraților! Cică nu, că noi putem să alegem între *Ion* și *Pădurea Spânzuraților*. Și zic alegeți *Ion* de ce? Că suntem mai rurali sau mai sexy, că mi-e neclar. Sau direct pornografici, cum vrei s-o iei. Nu știu de ce alegem asta. Poate pentru că e mai pe gustul nostru, mai pe mîntea noastră... celălalt e mult mai subtil, într-adevăr, iar subtilitatea asta am pierdut-o complet. Asta e foarte grav. În privința lui Eminescu, mie nu mi se pare normal ca la bacul ăsta, al doilea, care și așa era cum era, s-o dai pe Maria Banu și să nu-l dai pe Eminescu... iar în partea cealaltă să alegi pe cine? Pe Sadoveanu sau pe Călinescu, geniali amândoi, dar amândoi s-au dat cu puterea! Puterea comunistă. Și tocmai pentru că erau geniali, nu aveau nevoie să se dea cu puterea! Dacă erau imbecili, da, de acord! Bun, aveau patru clase, vorba aia, ajunseseră scriitori, am înțeles. Dar când ești atât de bun, de ce? Da, știu! Sadoveanu spunea că nu poate trăi fără icre negre. Crede-mă că s-ar fi găsit cineva să-i ducă niște icre negre!

Sunt convinsă. Am absolvit amândouă Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, la specializări diferite: dumneavoastră franceză-engleză, eu engleză-rusă.

Aoleu, mă sperii! (râde)

O întrebare pentru filologul Irina-Margareta Nistor: care sunt cărțile dumneavoastră preferate și, dacă sunt ecranizate, care vă place mai mult — cartea sau filmul? Îmi permit să răspund și eu aici cu un titlu de carte și film (ambele îmi plac la fel de mult): *Doctor Jivago* de Boris Pasternak și filmul cu același nume.

Categoric, da! Dar varianta pe care a făcut-o David Lean.

Da, cel în care joacă Omar Sharif (a fost o bucurie să descopăr că filmul a luat, printre altele, și Oscarul pentru cel mai bun scenariu adaptat).

Exact, nu cea pe care au făcut-o rușii, care e scăpată din mână total. E un miniserial făcut după destrămarea URSS, dar tot nu le-a ieșit. Asta este. E printre cele mai bune, categoric. Și *Pe aripile vântului* e foarte bun. *Casablanca* știi ce a fost? O piesă de teatru pe care n-a vrut nimeni s-o joace. Și ăia, sperați, un el și o ea, că un cuplu a scris-o, au vândut-o pe o nimica toată. Vezi? Acolo nu e cartea sau filmul, acolo e piesa sau filmul.

În ultimii ani, am fost martori la niște acțiuni de o logică incertă: filme ca *Pe aripile vântului* sunt retrase de pe platformele de streaming pe fondul protestelor sociale față de rasism, *Aida* și *Nabucco* de Verdi sunt boicotate, Ceaikovski este eliminat din programele orchestrelor simfonice...

El e eliminat, dar pe de altă parte, a fost de curând un film făcut de ruși în care Ceaikovski era tratat oribil, eu pe ăla l-aș fi interzis, nu muzica lui. Se numește *Soția*

lui Ceaikovski.

Se dezbate inclusiv intervenția asupra unor texte considerate clasice, cum ar fi *Zece negri mititei* de Agatha Christie.

Da, știu, că eu am tradus-o și nu m-a lăsat nepotul lui direct, a fost de acord să traduc piesa de teatru, dar am fost obligată să-i spun *Și din zece n-a mai rămas niciunul. [Piesa se joacă cu trupa Teatrului Avangardia la Sala Rapsodia, dacă vreți să o vedeți.]*

Iar *David* de Michelangelo devine subiect de dezbatere pe tema pornografiei. Corectitudinea politică este un fenomen care a ajuns să sufoc cinematografia și artele în general. Cum comentați această situație? Unde se termină evoluția și începe cenzura?

E o involuție totală. E o cenzură, e un alt tip de cenzură, cred că au avut foarte mult timp liber, n-au avut ce face și atunci le-a mai venit ba o idee, ba alta... poate acum că ne-am repornit și fiecare dintre noi trebuie să-și câștige din nou pâinea și să se miște dintr-o parte în alta, ăștia care fac afaceri, să facă afaceri, poate ne mai lasă cu toate prostiile astea că sunt foarte agresive, sunt absolut aberante și dovedesc și o doză mare de prostie și de neînțelegere a fenomenului. Povestea asta cel puțin, cu Albă ca Zăpada mi se pare mai mult decât bizară. Culmea, a apărut și actorul ăsta, Peter Dinklage, care joacă și în *Urzeala tronurilor* și care este mărunțel să zicem, că n-am voie să zic pitic. Bun. Și tocmai el zice că e o insultă adusă celor... păi dimpotrivă, dacă el nu era așa și era unul dintre celelalte milioane de actori, nu cred că-l băga nimeni în seamă! Tocmai asta l-a ajutat să fie atât de celebru. Așa că puțină recunoștință eu zic că ar trebui să avem, inclusiv să ne transformăm defectele în calități! Și asta o știe toată lumea, dar dacă dă bine să mai facem puțin scandal, why not?

Cum credeți că va arăta cinematografia peste 10 ani?

Eu cred că va arăta absolut la fel, întrebarea asta se pune de acum 100 ani, de când spuneau că o să dispară cinematografia...

Dar acum inteligența artificială scrie scenariu, spuse Zoe iscoditor.

Ei, da! O să le treacă, îți dai seama că nici inteligența aia artificială nu funcționează fără oameni, că nu e perpetuum mobile ca să funcționeze de capul ei și nici fantomă! Cineva introduce niște date, deci este alimentată cu ceva... de curând, la Serile Filmului Românesc la Iași, cineva mi-a făcut și mie o serie de imagini cum mă vede pe mine inteligența artificială. Tot așa, el a băgat niște date: că sunt blondă, că am ochelari, că-s așa, că-s pe dincolo, așa cum, apropo de ce spuneai de 15 ianuarie... vă reamintesc că el de fapt nu era născut pe 15 ianuarie, atunci a fost botezat. Dar pe vremuri așa era, momentul botezului era preluat în registru ca data nașterii. Mă rog, trecem peste. Tot băiatul ăsta din Iași cu ocazia zilei de 15 ianuarie

mi-a făcut o conversație între mine și Eminescu, pe care am și citit-o la un post de televiziune, despre ce ar fi spus Eminescu despre filmele din ziua de azi. Deci el a băgat o grămadă de date despre Eminescu, despre mine și cum ar face conversația. Oricum cineva trebuie să pornească chestia asta. A existat Eminescu, am mai existat și eu și a existat și ăla care a băgat datele. Deci inteligența asta nu e ceva, așa, care apare din neant. Și nici nu va exista vreun robot care ne va da în cap și va ajunge el mare șef pentru că, spre deosebire de noi, nu mănâncă, nu bea, nu râde, nu plânge și? Și ce? Și nu crede în Dumnezeu. Doamne Doamne o să se supere, să știi. Pare că e deja destul de supărat.

O curiozitate personală (la fel ca toate celelalte): e adevărat că vă uitați la cel puțin un film în fiecare zi?

Da! Dar cel mai mult mi-a plăcut acum la Karlovy Vary, unde am reușit să văd opt filme într-o zi, asta este ceea ce-mi doresc cel mai tare. Deci idealul pentru mine e să văd opt filme într-o zi. Când trăgeam pe casete, trăgeam opt. Nu le vedeam practic, le traduceam la prima vedere.

Wow. Ca să încheiem într-o notă mistică, ce filme sau actori credeți că vor intra în cursa pentru Oscar?

Ah, ție nu ți-am spus asta, am spus mai devreme într-un alt interviu. Sigur o să între Cillian Murphy, dar și Downey Jr. Sper să-i detașeze, adică să-l pună pe Cillian la rol principal și pe celălalt la secundar, pentru că merită amândoi. Dacă numeri replicile, sunt cam egale... dar aș vrea să... așa, sigur că Margot Robbie o să fie, e foarte bine pe ce face acolo, eu cred că pentru asta a fost concepută! Greta n-a luat-o degeaba. La regizori, acolo sunt foarte curioasă, pentru că o să fie tentați cu politically correctu'... săracu' Nolan, iar n-o să... eu zic să le despartă, știu, sunt politically correct. Să dea un Oscar pentru femei, un Oscar pentru bărbați, știu, acum suntem toți fluizi. Îmi pare rău, dar un Oscar pentru fluizi nu se poate. Știi că în Germania la Berlinale deja nu se mai dă pentru actor și actriță în rol principal, se dă pentru interpretare. Deci poate fi ce vrei tu!

Păi dacă joc eu într-un film, concurez cu Al Pacino?

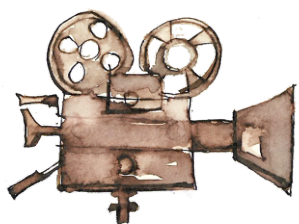
Da.

Nasol!

Pentru el! (râde)

Ultima întrebare: ce este pentru dumneavoastră cinematografia?

O iubire absolută și o modalitate de a trișa timpul și de a trăi însutit.

PELICULE

Ionuț CHERAN

Între gânduri de suicid, reel-uri stupide și gratificare instantanee

Coproducție americano-mexicană regizată de chilianul Sebastián Silva, *Rotting in the Sun* (2023) este o comedie neagră plină de conținut sexual explicit, filmată în stil verité, în care observăm cum viața reală trece aproape cu totul în online, cum se creează și se postează non-stop conținut stupid, în timp ce lucruri rele se pot încă întâmpla în mod neașteptat, dar nu pare să le mai observe nimeni sau să mai conteze în vreun fel.

În această farsă inteligentă, personajele interpretează variante exagerate ale lor din viața reală, linia de demarcație dintre realitate și ficțiune se estompează, în timp ce printre cele două se strecoară prin orice mijloc posibil absurdul vieții.

În prima parte a filmului îl descoperim pe Sebastián, un regizor homosexual lipsit de inspirație, fără bani, dependent de ketamină, care nu a mai făcut un film

de patru ani, iar acum se află în depresie și caută o metodă simplă și ușoară de a se sinucide. Îl surprindem cum citește anxios din *Despre neajunsul de a te fi născut* a lui Emil Cioran, scrolând în neștire printre video-uri derizorii și căutându-și numele pe Google, dar și cum să te sinucizi în Mexic, iar rezultatele căutării îi indică PENTOBARBITAL, un medicament care este folosit de doctorii veterinari la eutanasierea câinilor, timp în care propriul său câine mănâncă din excrementele unui boschetar.

Pentru a se deconecta de la emoțiile negative merge la Zicatela, pe o plajă cunoscută printre homosexuali, unde aceștia stau la soare, se plimbă goi și fac sex într-un paradis lasciv. Deși pe această plajă se întrețin la liber orgii, Sebastián refuză să ia parte la ele.

Când intră în apă, vede pe cineva cum face semne că se îneacă, așa că încearcă să-l salveze, dar e cât pe ce ca el să moară înecat, însă e salvat la timp, pentru ca după aceea să îl cunoască pe influencerul Jordan Firstman, care îi propune o colaborare.

A doua parte a filmului are parte de un twist, transformându-se dintr-o satiră socială într-un thriller detectivist cu note tragicomice, în care Jordan Firstman, un clown lubric și lipsit de umor devenit celebritate pe social media, ajunge la studioul prietenului său, unde află cu stupefație și resentiment că acesta nu e acolo. Începe să o suspecteze pe Vero, menajera acestuia, care știe de dispariția subită și care încearcă cu disperare să nu se afle, nelăsând până la final nicio emoție să i se citească pe chipul obosit de atâta muncă.

Acele sexuale din film nu sunt simulate, contrazicând modul în care personajele simulează de fapt viața, nu o trăiesc cu adevărat, sunt goale pe dinăuntru, încercând prin nenumărate distracții facile să-și anestezieze orice posibilă urmă de gând negativ. În mediul online trebuie să te protestezi ca să aduni câți mai mulți followeri, căci nu e deloc în favoarea ta să arăți sensibilitate, să te intereseze profunzimea lucrurilor, să contempli moartea. E prea grav, îi enervează și îi indispune pe cei care te urmăresc. În zilele noastre, narcisismul învinge cu mare lejeritate nihilismul, creând tot mai mult spațiu pentru depozitele de superficialitate care zbiară după un feedback rapid.

Filmul e o critică de tot râsu-plânsu la viața devenită un meme infinit, o comedie a erorilor într-un ritm extrem de rapid de mici postere ce ți se lipesc și dezlipesc încontinuu de rețină, în care lucrurile esențiale se pierd într-o enormă, insipidă și tâmpită orgie: de la orgia sexuală la orgia de conținut, de la orgia de gândire pozitivă la orgia de platitudini.

În lipsa adevărului, totul e doar interpretare

În *Anatomy of a Fall* (2023), regizoarea Justine Triet se joacă inteligent cu starea de ambiguitate, creând un mix aparte între fapte și ficțiune, supunând-o nu doar pe protagonistă unui proces penal și de conștiință, ci și pe spectator, dar unui altfel de proces, unul de percepere și de interpretare a realității.

Filmul se deschide cu un interviu al Sandrei, o scriitoare cunoscută, luat de o studentă la cabana familiei din Alpii Francezi. Interviul durează foarte puțin pentru că este întrerupt de volumul insuportabil de tare al unui remix pus pe repeat de către Samuel, soțul Sandrei. După sfârșitul abrupt al interviului, Daniel, fiul celor doi, se duce la o plimbare scurtă cu câinele său, un border collie superb, iar când se întoarce îl găsește afară, în zăpadă, pe tatăl său mort în urma unei lovituri puternice suferite la cap.

Imediat după acest eveniment ciudat începe o investigație a poliției care duce la deschiderea unui proces pentru a determina ce s-a întâmplat cu adevărat. Regizoarea inventează un joc bulversant de perspective și analize, creând o confuzie apăsătoare. A fost un accident nefericit și nimic mai mult? A fost o sinucidere sau o crimă? Este de vină în vreun fel sau nu soția pentru ce s-a întâmplat? O să scrie despre asta în următoarea ei carte? Ne putem baza sau nu pe mărturia unui copil?

De aici încolo ne aflăm în nisipurile mișcătoare ale unei courtroom drama cerebrale, în care aflăm tot mai multe lucruri tulburătoare despre cuplul tumultuos Sandra-Samuel, despre haosul din viața lor intimă și despre dezastrul căsniciei lor. Mai mult de atât, cărțile scrise de Sandra sunt autoficțiune, iar faptul că se inspiră din experiențele personale ne ridică un semn de întrebare legat de sinceritatea ei.

Anatomia unei căderi nu înseamnă doar anatomia căderii trupului lui Samuel de la etajul de sus, ci înseamnă și căderea psihică a acestuia, căderea financiară a familiei, căderea din lumea socială și, nu în ultimul rând, căderea emoțională a unui cuplu.

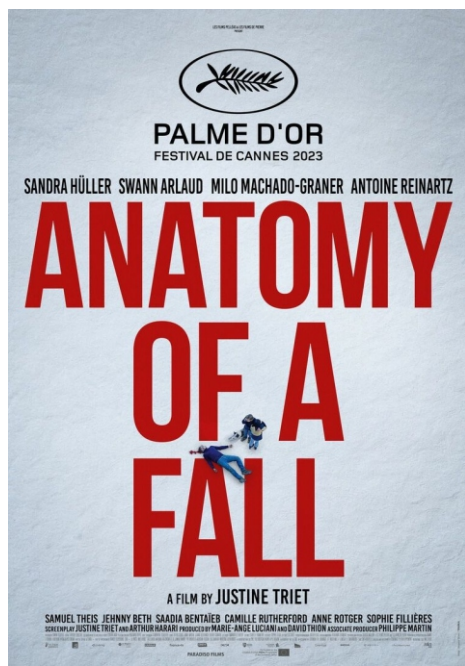
În acest thriller psihologic, care a câștigat anul acesta premiul Palme d'Or, spectatorul ajunge să se identifice, de-a lungul desfășurării unui proces tensionat și complicat, din ce în ce mai mult cu Daniel, băiatul de 11 ani rămas fără vedere în urma unui accident, în încercarea disperată de a descoperi un sens în toată această tragedie îngrozitoare.

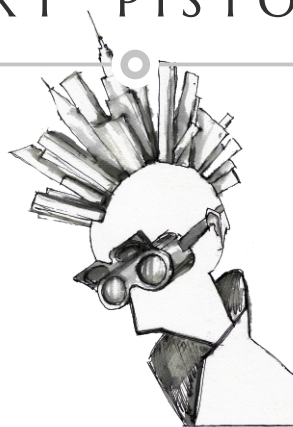
Spectatorul este la rândul său un nevăzător care bâjbâie printre propriile sale preconcepții înaintând pe un teren minat de incertitudinile și angoasele existențiale ale personajelor, la care se adaugă tot felul de combinații posibile: posibilitatea unei relații în viitor între avocat și acuzată, posibilitatea ca băiatul să-și aducă aminte diferit lucrurile, posibilitatea ca specialiștii să se înșele, posibilitatea ca juriul în cele din urmă să delibereze greșit, dar și posibilitatea ca lucrurile să se fi întâmplat chiar așa.

Astfel, ca spectator ești constant nesigur, iar această nesiguranță este menținută și de lipsa muzicii care nu punctează dramatic momentele din film, deci nu te poate

influența în vreun fel, iar asta nu face decât să complice și mai mult luarea unei decizii în privința vinovăției romanierei.

În lipsa unor dovezi irefutabile, trebuie să ne decidem asupra unui adevăr, dar asta nu înseamnă că avem dreptate. Modul în care percepem realitatea și modul în care îl percepem pe celălalt nu echivalează cu adevărul lucrurilor întâmplate și cu adevărul eului celuilalt, dar în mare parte a timpului asta e tot ce putem face, și inevitabil alegem să credem în asta.

Clara CARADIMU

*

am degetele mici, adică sunt lungi dar sufletul lor e mic
nu pot apuca mai nimic.
în târg, cineva cumpără un porcușor să îl mănânce,
n-am forță în degete să îl opresc.

încerc să te apuc de bluză
să nu pleci într-un loc noroios. dar
nu *noroios* în sensul mlăștinios cu miros de pământ cu pește
unde mi-aș face nunta și-aș lăsa urmele rochiei
și tălpilor în mâl
într-un loc viu ca ăla n-ar fi loc pentru tine.
pleci spre-un loc unde toate dorințele ți s-ar îndeplini
și ai fi perfect. adică într-un loc
fără mine

noroios
în sensul că n-ai mai putea vedea stricăciunea lumii
cute în țesut roșu, copii alergând spre secetă
și pământ uscat
crăpături
identice cu ura

te trag înapoi spre mine ca
un viitor măcelar cu degete mici.

jimbolia, aproape octombrie

aproape octombrie, ora 8.
p-aici, mulți dintre noi suntem melci
broaște și fluturi.
am văzut și-un miez mic&sfânt
de pisică neagră

și un copil.

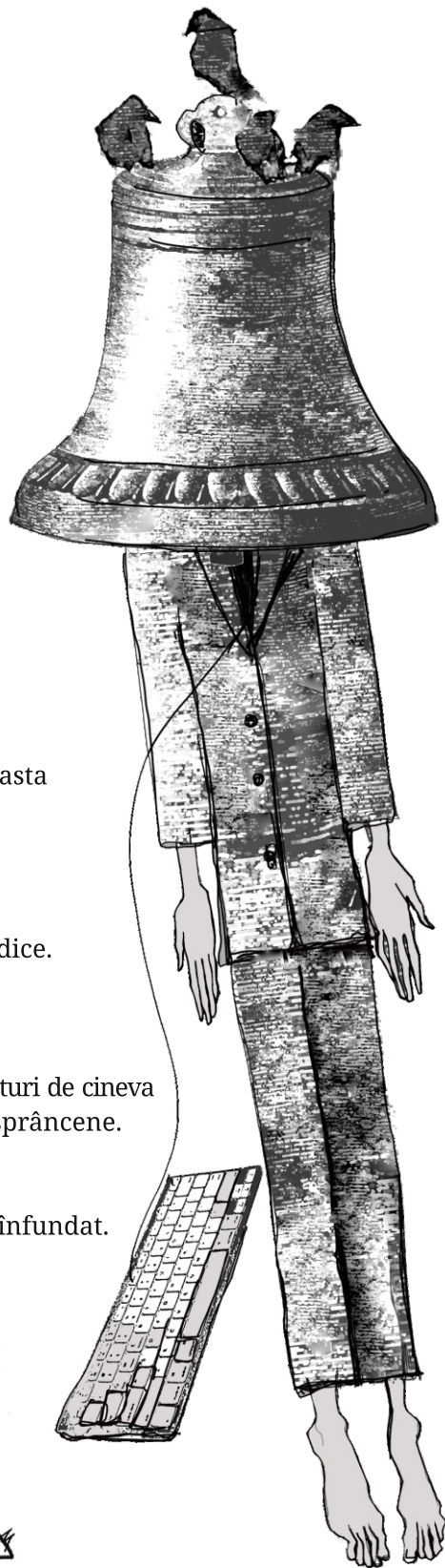
când vorbești cu tine însuți înțelegi mai bine
ceea ce vrei să spui
decât atunci când vorbești cu alții; copilul mi-a arătat asta
în timp ce stătea pe jos și
își explica diverse treburi.

cățeii sunt spirite care te protejează
p-aici ei stau întinși la soare, fără să fie nevoie să se ridice.

aproape octombrie, ora 12.
locul ăsta te face să ai nevoie de o comuniune
să fii împăturită în stratul de ghinde și noroi răscoros, alături de cineva
câteva stropituri de lumină să ne cadă doar pe nas și sprâncene.

aproape octombrie, ora 17 jumătate.
stelele sunt reci p-aici, dimineata mă trezesc cu nasul înfundat.

& atât de mult s-a vorbit despre tine p-aici
încât acum
când stau deasupra ta
înțeleg cât de mort poate fi
un om sub pământ
și cât de viu poate părea
în propozițiile altora.
atât de mult s-a vorbit despre tine
încât mă așteptam că la mormântul tău
vei veni să mă saluți.

ți-aș fi spus cât de iubit ești sau cât de multă lume ar vrea să-ți mulțumească.

țin anii de după 2009 în mână și e aproape octombrie,
tu ții companie ciorilor
și zgomotului de marmură atent ciobită în sculpturi mortuare.
te vizitez prin cuvinte cu zgomot de tastatură
tu ai un clopot în loc de cap
pentru că glasul încă ți se aude
până foarte foarte departe.

aproape octombrie, pe seară
p-aici oamenii nu-și leagă bicicletele,
nu e nevoie să o facă
și poate ți se datorează și ție un pic din asta.

strada e bolnavă

te poți așeza pe ea și vei sta pe răni.

oamenii sănătoși inspiră respirația străzii a gurii ei uzate înfășurată de cabluri,
linii lungi prin care curge energie neagră.
am învățat să fim romantici în locuri putrezite în mirosul de haine rupte și viol.
fondul de ten astupa porii infectați cu fum&fiecare por e cuib de combustibil.

și ne sărutăm.

ne sărutăm
la lumina fierbinte a bannerului superb, o veioză
a oamenilor străzii,
ne încingem în căldura aburului de canal și a înjurăturilor matinale.

tocurile mele calcă
peste urmele altor pași care-au trecut înainte pe aici
desculți și obosiți.

încă nu eram scoasă din miezul unei ghinde

înainte, tata mă dădea pe pânza de păianjen ca pe-un tobogan uns de transpirație

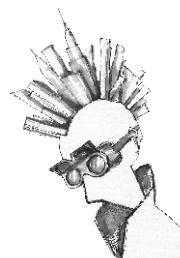
așa erau liniile pânzei umezite de rouă,
îți venea să speri că pentru tot restul timpului
va fi dimineață.

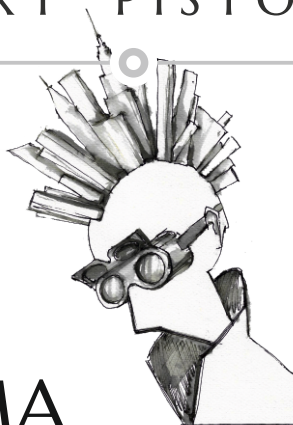
îmi creșteau mâinile și creierul, se micșorau creioanele
testam cum se iubește.

apoi, m-am prefăcut în fum,
iubirile, crengile printre care mă strecor
ca să ajung la cer;
dar încă nu eram scoasă din miezul unei ghinde,
trăiam ca un câine fericit, deci n-aveam de unde să știu ce vreau.

acum sunteți departe, aproape simt că vă inventez
un miros
o haină, câte-un cuvânt și alte bucățele
încă stau înghesuite-n fum. au rămas aici
pentru tristețe și sens
ca niște exerciții despre cum se trăiește.

înainte, tata-mi povestea de ghinde și că într-o zi voi sparge nu știu ce carapace.

Dan Marius COSMA

Buletin hidrologic

Aerul devenise greu, sufocant, așa că deschise fereastra. O deschise pe cea dinspre curtea interioară a imobilului, unde era mai multă liniște. Aruncă o privire afară. Parcarea era goală, cu excepția rabiei nemișcate de la locul ei de săptămâni întregi. Nu era nimeni nici pe băncile din mijlocul curții, înconjurate de smocuri de iarbă, tot ce mai rămăsese din gazonul de altădată. Doar doi copii, un băiat și o fetiță, se dădeau apatici cu bicicletele. Se auzea radioul, în apartamentul de alături: *Moldova Veche – 540 centimetri; scade 18 centimetri. Drencova – 790 centimetri; scade 2 centimetri. Orșova – 225 centimetri; staționează....* Pleosc! o izbitură scurtă.

– Să mor io, nu le mai suport!

Pleosc!

– Of, Doamne! Vezi, dragă, să nu dărâmi ceva pe acolo!

– Și când te gândești ce armonios conviețuim în copilărie. Pe o vreme ca asta, erau atât de multe în bucătăria bunicilor încât...

Pleosc!

– ... practic, le acceptam ca atare. Unele zburau pe deasupra sobei, altele dereticau pe mobilă... Câte una îți nimerea în farfuria cu supă... Da, da... Ți se împerecheau pe nas dacă nu erai atent. Vorbesc serios. Dădeai cu mâna după ele și-ți vedeai mai departe de...

Pleosc!

– Ha! Am pălit-o!

– Termină odată, că devii stresant! Vrei să ne certăm și noi ca Limbuta cu Hani?

– Azi a fost liniște la ei... Io chiar nu înțeleg de ce nu se despart. Decât așa, mai bine...

– Taci, să nu te audă...

– Crezi că-i pasă ăleia? N-auzi ce urât vorbește de noi?...

... Cernavodă – 371 cm; scade 4 cm. Hârșova – 420 cm; scade 5 cm. Brăila – 452 cm; scade 3 cm...

De dimineată nu stătuse o clipă. Fără Alina, se putuse mișca în voie. Cu eficiență maximă. Păcat, totuși. Chiar în ajunul zilei sale de naștere. Din nimic, ca de obicei. Și mai groaznică decât toate celelalte certuri la un loc. „Hani, ce ne-am înțeles noi? Atâta se stă în oraș? Și ce dacă l-ai întâlnit pe Horia? De ce nu i-ai spus că ești așteptat? Da, să-l fi refuzat! Băi, nu pot să stau cu tine la bere, că mă așteaptă Alina! Nu contează că nu te așteptam, alta-i ideea! E clar, atâta respect îmi acorzi! Și ce dacă ne aud? Nu-mi pasă, domnule, de ei! I-auzi, nu mai pot să vorbesc normal în casa mea de teamă să nu mă audă vecinii! Bine, nu-i a mea, și ce dacă? Nu face pe prostul! Eu, oricum, am casa mea, pot să mă întorc acasă când vreau, iau autobuzul 5 și ajung în 20 de minute. Tu ești ăla de la sat, tu ești eternul chiriaș, ai 45 de ani și tot în chirie stai, în chirie o să mori! Ce dacă ne aud? Să-și bage vecinii vată în urechi dacă nu vor să audă! Dar vor, mă, vor! Mor de curiozitate să afle ce face unul, ce face altul! A, nu-ți place ție! Treaba ta! Să nu te provoc! Așa zici tu. Să nu cumva să-ți ieși din fire într-o zi! Ha ha ha! Ce glumă bună! Sunt curioasă să văd ce faci când îți ieși din fire! Serios, mă? Ești periculos, te pomenesti! Uite, vreau să văd! Da! Da! Crezi că mă tem? Vai de capul tău! Ce, parcă numai tu poți să faci ce vrei în lumea asta, ce te dai mare că aduci bani în casă sau ce dracu' vrei de fapt să spui că nu-s bună de nimic, asta vrei să spui, da' spune misoginulecești că dacă ăștia m-cepoamă ești hai n-udeloc n-amsă fac prostia asta la naib aculogdnadispaari!”

Da, într-adevăr, i-ar fi fost mai greu cu Alina. Nu-i de mirare că i se spunea Limbuta. Așa-i zisese o vecină întoarsă din Spania: puta, puta, limbuta! Și Limbuta i-a rămas porecla.

Mai întâi dăduse o fugă până la Costache. Nu-i trebuise nicio jumătate de oră ca să rezolve treaba. Asta incluzând și discuția avută cu vânzătorul, de data asta ceva mai scurtă ca de obicei. La cât de surescitat era, numai chef de taclale n-avea!

– Atâta, domnu' meu?

Așa-i plăcea lui Costache să le spună clienților: *domnu' meu, doamna mea*.

– Atâta, răspunse Hani. Timpuri grele, ce să-i faci!

– Dacă-mi permiteți, domnu' meu, pot să vă recomand ceva grozav, zise vânzătorul, dându-se mai aproape, de parcă urma să-i dezvăluie un mare secret. Și, fără să aștepte încuviințarea lui Hani, adăugă grav: Așa proaspătă cum e, se fierbe la foc mic, să rămână suculentă și să nu se tulbure supă. Da' trebuie să vă înarmați cu multă răbdare, că o să dureze vreo trei ore. E gata când furculița intră ușor în ea și pielița se desprinde...

– Cutii de carton n-aveți cumva? Își aminti Hani, deodată.

– Cutii de carton? ridică din sprâncene Costache, dându-se în spate.

– Care nu vă mai trebuie, bineînțeles.

– Stați să întreb. Paulino, unde ești? Auzi, niște cutii de carton nu sunt prin spate cumva?

- Cutii de carton?
- Îi trebuie la domnu'. Client fidel.
- Am avut, da' le-o ridicat ieri cei de la salubritate.
- N-aveți noroc, zâmbi vânzătorul.
- Nu-i nimic, găsesc eu pe undeva.
- Mai poftiți pe la noi!

Până la urmă, găsisse la magazinul alimentară din colț. Vânzătoarea îi aduse nu una (*mai mică, așa, dacă aveți*, cum ceruse), ci trei cutii, numai să scape de ele. Erau de mărimi diferite, mică, mijlocie, mare, și atunci îi căzuse fisa.

- Matrioșka!
- Cum mi-ai spus? făcu adolescența, când ajunsese în fața scării și-i deschise ușa de la intrare. Ce faci cu cutiile astea?
- Un colet pentru cineva...
- Te duci la poștă cu el?
- Voiam să spun cadou. Îl duc eu, că destinatarul stă în cealaltă parte a orașului...
- Și îți trebuie trei cutii pentru asta?
- Matrioșka! râse el.
- Evrika! râse și fata.
- Deci știi ce e.
- Dacă n-am decât optsprezece ani nu înseamnă că sunt proastă, se supără ea, sau se prefăcu supărată.

Îi căzuse cu tronc Miei încă din prima zi. Își amintea perfect după-amiaza mohorâtă de toamnă când, împreună cu părinții săi, îi ajutase, pe el și pe iubita lui, să-și care lucrurile de la camionetă în apartament. Pentru el îi dăduse papucii colegului de clasă, îndrăgostit până peste cap de ea, pentru el refuzase să iasă cu alți băieți, destul de mulți, fiindcă era frumușică și cuminte. Îi explicase în câteva scrisori, așa cum se proceda pe-atunci, ce simțea pentru el, ce fantezii avea cu el, ce speranțe își punea în viitorul lor, plângând apoi și recitind la nesfârșit răspunsul lui, mângălit pe un bilețel – „Hrănești o himeră și asta îți face rău.” Dar nu se dădea bătută, nu putea să renunțe la Hani, pentru el trăia, al lui era, doar el avea s-o aibă. O ura pe Limbuta din tot sufletul și îi dorea moartea și era de-a dreptul fericită când cei doi se certau, tot mai des în ultima vreme, de se auzea în tot cartierul, ca să exagerăm puțin. Fusesse adesea aproape de el, atât de aproape încât să-i simtă respirația pe obraz, însă doar o singură dată se sărutaseră, în noaptea în care el se întorsese acasă mort de beat de la o petrecere cu amicii. Îl pândise ore întregi de la geam și, când îl zărise legănându-se în lumina chioară a felinarului, se furișase afară ajutându-l să urce treptele. Ea locuia la parter, el la etajul unu, dar le trebuia aproape o oră ca să ajungă la ușa apartamentului său. Și nu din cauza beției lui, cât datorită îmbrățișărilor, a mâinilor strecurate pe sub haine, a mângâierilor și a sărutărilor pătimașe de care nu se mai ostoiiau parcă, acolo în scara de bloc cu becul ars și locatarii adormiți, clipe minunate întrerupte doar de blestemata de vomă, ce

explodă din el, abundent, peste scări și balustradă, gata să vomite și ea, că era tare sensibilă la cheștiile astea, vomă, sânge, mortăciuni... Păcat că el nu-și mai amintea mare lucru din acea noapte, foarte urât din partea lui că nici măcar nu voia să i se aducă aminte. O nimica toată, de fapt, în comparație cu zvonurile ce umblau despre puta, puta, Limbuta. Că îl înșela cu alții... De fapt, recunoscuse chiar ea, aseară, cu mintea întunecată de ură, da, da, strigase, și cu Horia, și cu Mircea, și cu... În orice caz, se certaseră urât de tot, gata-gata să se omoare, nu alta! S-a dus taică-său la ei și le-a cerut, prietenește, să se potolească, altfel cheamă poliția. Și uite că s-a făcut liniște... Hani, ce faci?...

– Vezi că-mi scoți ochii cu cutiile alea! Îl certă, aiurită.

El o înghesuie la perete și, în spatele cutiilor de carton ridicate în dreptul capului, o sărută apăsător și prelung. Dumnezeu mare! Ar fi dat orice să nu se mai sfârșească momentul acela. Momentul ei de glorie, de fericire împărtășită, așteptat de săptămâni și luni întregi!

– Hai peste un ceas la mine, sunt singur, îi șopti el, cu glas înăbușit, și ea nu mai avu putere să rostească nimic. Clătină doar din cap, cu privirile tremurând, umede: bine, voi fi acolo.

Ajuns acasă, își scoase sandalele, își aruncă tricoul și ciorapii în coșul de rufe din baie, își puse pantalonii pe spătarul unui scaun și, numai în chiloți, se apucase de treabă. „E cald, să nu se strice, și așa miroase cam aiurea aici.” Căută un scotch și un cutter, cuțitele zăceau în chiuvetă, năclăite; întreaga bucătărie arăta ca dracu', și dormitorul, și baia, tot apartamentul, mai precis. Și urma să vină Mia... De ce-o chemase, de fapt? Ca să se răzbune pe Alina? Ca să nu fie mai prejos decât ea? Oricum, n-o iubea, îl sufoca cu insistențele ei... În sfârșit. Ar fi fost bune niște mănuși... Da, mănușile folosite de Alina când își vopsise părul. Poate nu le aruncase. Dar renunță să le caute. Era tot mai nervos. Măinile începuseră să-i tremure, ușor. „Unde dracu-i punga aia?” Era chiar lângă piciorul scaunului, întinse mâna după ea. „S-o pun întreagă, sau numai jumătate? Loc ar fi în cutie... Mai bine întreagă, că doar e vorba de Limbuta!”

...Drobeta-Turnu Severin – 747 centimètres; baissé 7 centimètres. Gruia – 362 centimètres; baissé 2 centimètres. Calafat...

Așeză limba în cutia mică, pe care scria *Foietaj cu vișine*. N-o închise deocamdată, vrând s-o mai admire câteva clipe. Să vezi ce mutre o să facă! zâmbi în sinea lui. Mai ales taică-său, cu nasul lui mare și privirea sașie... Iar maică-sa, bag mâna-n foc, o să leșine! Așa, poate înțeleg și ei până la urmă ce fată au crescut! Poate-și recunosc, în sfârșit, partea de vină... Se ridică și se spală de sânge. Atunci auzi zbârnâitul soneriei, gata să-i sară inima de la loc. Ușa se deschise imediat și Mia se furișă înăuntru. Purta doar un tricou larg, împuns de sfârcuri. Înainte ca el să spună ceva, îi sări în brațe, încolăcindu-și picioarele în jurul lui. Îl săruta disperată pe toată fața, degetele îi răscoleau și îi ciufuleau părul...

Cotele apelor râurilor în ziua de...

– Ai venit mai repede, rosti el, sufocat de năvala sărutărilor ei.

Nu uita să închizi ușa... Să nu dea nebuna aia peste noi...

Nu mai dă... niciodată... stai liniștită...

– Ce bine... E atât de bine... Să fii blând cu mine... Știi că pentru tine m-am păstrat, iubitul meu... Vreau să fie ceva unic... de care să-mi amintesc toată viața...

– Îți promit c-o să-ți amintești... toată viața o să-ți amintești...

Mia își scoase tricoul și își turti, înfiorată, sânii de pieptul lui. Fiind prima dată pentru ea, mai ales pentru asta, ar fi fost frumos să se întâmple în dormitor. Dar acolo era deranj mare. Așa că rămaseră în sufragerie. Oricum nu mai conta unde erau, nu le mai păsa de lumea din jur, abia dacă mai judecau...

... Supuru de Jos – 16 centimetri. Sălard – 151 centimetri. Ciucea – 0 centimetri. Oradea...

– Nu te grăbi... nu te grăbi, murmură fata, pierdută.

Cutia pocni fad sub greutatea trupului ei și o pată de sânge răsări numaidecât pe masă.

– Ești atât de rece, se încruntă ea, confuză. De ce-i atât de rece? zise, și își coborî privirea.

Un țipăt crâncen zgudui tot blocul.

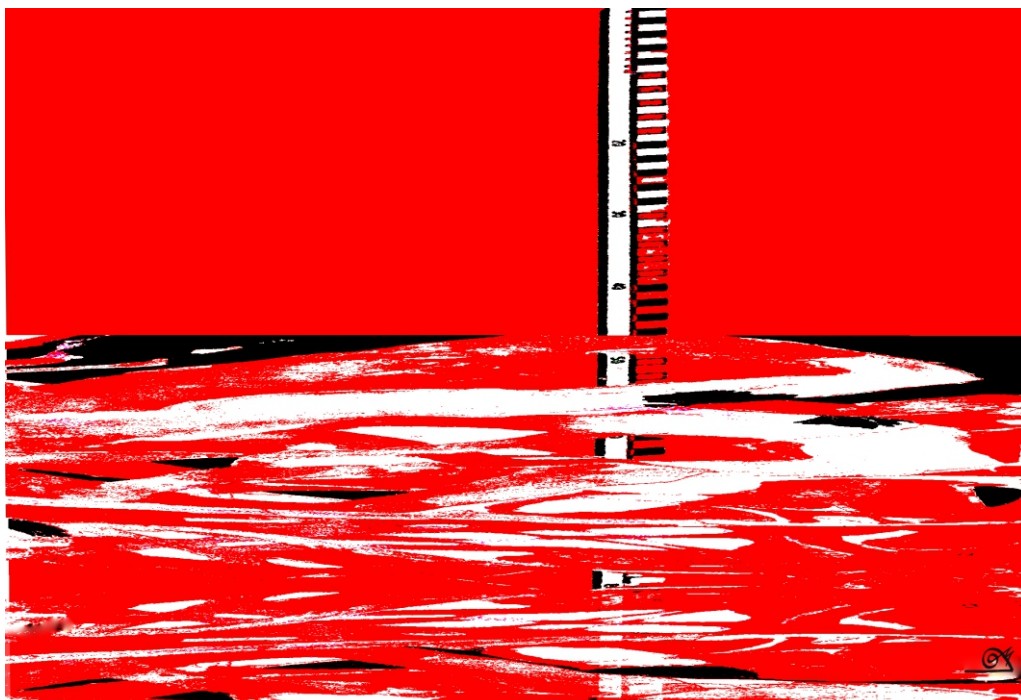
– Dumnezeule mare! se auzi din apartamentul vecin. Sună, dragă, la poliție, că ăia se omoară!

În curte, pedalând agale, fetița se uită spre prietenul ei:

– Dar pe voi, băieții, când mergeți pe bicicletă, nu vă dor... ? Știi tu ce.

– Picioarele? întrebă băiatul, serios.

– Ce nătărău! râse fetița, și o luă înainte, sprintenă.

DEBUT

Nelu ANTOCIAN

(n. 2004, Chișinău) studiază Litere (engleză-germană) la Universitatea de Vest din Timișoara. Face parte din cenaclul „Comuna 30”, fondat la începutul acestui an.

e trist în țară

mi se proiectează
o adolescență pierdută pe rugina căii ferate
aceleași căi ferate pe care îmi pun gâtul prin somn ca să mă trezesc de la șinele
trenului
chiar dacă de 18 ani n-a mai trecut niciunul

tot așa a scris Cobain despre *empatie*
și despre *empatie* vom vorbi în continuare de parcă am avea mereu destul timp

totul se reduce la efortul continuu să nu spui niciodată ce gândești cu adevărat -
orice tată își pierde forța fizică dacă e nevoie de coborât
un copil
agățat de tavan
și glasul lin al mamei devine un țipăt tăios ca sticla
tu numai rabdă

rabdă
și neapărat o să vezi

palmele făcute căuș
și ține cioburile fix cum prindeai fulgii când erai mic –
cineva ți spune o adolescență luminoasă
eu nu-i spun nicicum

închide ușa după mine

îmi salut mama cu cel mai gingaș substantiv
și mă-ndrept spre ușă
dă-mi drumul la mânecă
vreau să ies
când eram mic îmi tot închipuiam că merg pe o alee înzăpezită
cu țigara-n gură și convingerea că știu unde merg
deși ceața devine mai densă
iar blocurile de 5 etaje seamănă cu niște conserve goale de la pateu

la gară din magnetofonele vechi cântă piese triste-n limba rusă
prostituatele continuă să șchiopăteze pe trasă călcând pe seringi chiștoace și
sticle goale de vodcă
alături se vinde lemn piatră nisip
un cartier post-sovietic în care fumul de la fabrici ascunde bucătăriile
călduroase din hrușciovci
eu continui să merg cu țigara-n gură simțind cum fulgii mi se culcă-n plete
la fel cum și eu obișnuiam să mă culc în patul meu de-acasă
acuma eu n-am pat n-am casă am doar țigara-n buze care arde mai repede ca
focul vostru din șemineu
am calea lactee în oase și dorința să ies mai repede de-aici
așadar privește-mă în ochi, închide gura și ascultă-mă

închide ușa după mine
în buzunarele blugilor decorați
am doar un pachet de țigări
și speranțe-n ziua de mâine
mai pot auzi trosnetul focului și să văd
cum aburii ies din ceaiul pus pe masă
iar în față

o alee înzăpezită
pe care urmează să-mi las
urma pașilor

omul estului

sunt omul estului și m-am născut în frig
degetele mi-s reci toată viața
gazul s-a scumpit
în țara vecină e război
numai flacăra arăgazului mă încălzește
acea „mamă patrie” despre care învățam poezii în clasa I
nu-i decât o mamă vitregă care mă pune mereu cu genunchii pe grăunțe

sunt omul estului și primii pași mi i-am făcut pe asfalt crăpat, nu pe iarbă
nu sunt din moscova dar am crescut și eu în mlaștină
am crescut cu o desperare latentă
ca durerea ce te roade înăuntru și nu-nțelegi de ce
o durere de la care vreau să vomit și să sărut asfaltul crăpat în același timp
o durere pe care părinții au simțit-o și n-au știut ce să facă
o durere de la care am plecat de-acasă la 18 ani
promițând că poate m-oi întoarce

toată adolescența ne întreceam cine se va adânci mai puțin în noroi
astfel unii s-au apucat de droguri la 17 ani iar
alții s-au lăsat de băut pe la 18

sunt omul estului și am două limbi materne
ambele-mi sunt ca două surori mai mici
care-mi recită poezii urcate pe un scaun în fața oaspeților
doar că la urmă când oaspeții pleacă
ele se sugrumă una pe alta
certându-se a cui poezie a fost mai frumoasă
și mie-mi vine să-mi rup părul din cap la cât de mult le iubesc pe ambele

sunt omul estului și viața mea e un film alb negru
în care pe fundal cântă piese triste-n limba rusă iar
cărțile pe care le citesc au toate cotorul ros și
litere scrise cu grafie chirilică
când se sfârșește filmul la credits niciodată nu apare dumnezeu

sunt omul estului și nu mai înțeleg nimic din ce se vorbește pe televizor
cine-mi vrea binele și cine răul
cine-i criminal și cine-i provocator
ce-nseamnă război și ce-i operațiune specială
în schimb îi înțeleg pe bețivii de lângă bloc
care înghit dușca de vodcă cu ușurința cu care
cineva apasă pe butoane-n în Kremlin
o înțeleg pe dementa din scara vecină
care mereu cerea țigări și bani de cafea
deși n-am mai văzut-o de când și-a spart geamul cu un scaun
poate s-a uitat prin geam și ceva nu i-a plăcut
nu știu
dar îs sigur că pe acești oameni îi înțeleg cel mai bine

sunt omul estului și m-am născut în cartier industrial
cu fumul fabricilor, căi ferate, case abandonate și oameni frânți
zi de zi mă scald în rămășițe de imperiu
și văd totul destul de clar prin sticla prăfuită din troleu

doamne ajută-mă de dimineață în loc de geam să ies pe ușă
căci eu nu mai cred în vreo scăpare
la fel cum și moscova nu crede în lacrimi
și dă-ne nouă

celor înstrăinați
putere
multă multă
putere

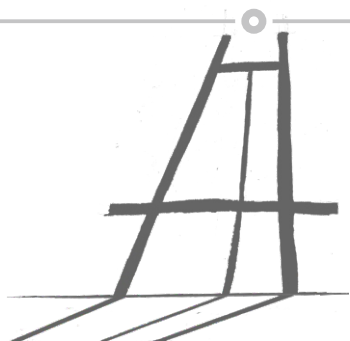
greață

tata e din nou în spital
în loc să mă bucur de vacanță ca alți colegi lucrez pe frig la piață
îi răbd pe toți alcoolicii rusofili și bătrânii demenți
inhalez benzină și mirosul de căcat din buda comună unde un nene s-a întors
brusc spre mine cât mă pișam și mi-a zis că miroase a comunism
vând flexuri
așez lanțul pe lama drujbei
palmele îmi crapă și sângerează de la ger
gândul îmi este la tata care lucrează aici de 20 de ani ca să poate hrăni 4 guri
trebuie să plătim facturile
la întrebările mamei dacă am obosit răspund nu dar da

apoi
existențialism absurd post punk nihilism camus nietzsche sartre cioran black
metal
locul 1 la olimpiada la română
dacă nu murea bunica în spital oricum o ucideau știrile din Ucraina
un scaun gol la masa de familie
comoție
leziune
borătură
sânge
foarte multă vodcă
sprânceană dreaptă cusută cu 5 ațe
gânduri insistente că mai bine mă loveam mai tare și nu mă mai sculam deloc

*noi nu-l putem primi aici pentru că-i minor, duceți-l la alt spital
ai servit ceva?
nu-i nimic strașnic, rana trebuie cusută
consultați un neurolog să vedeți dacă n-are comoție
ți-i greață, așa-i?
așa-i*

ARTA la PERETE

de Horațiu Lipot

Is it a bird?... Is it a plane?

Titlu: Răsucirea. 5 niveluri pentru edificarea Banatului Etern

Curatori: Călin Dan și Celia Ghyka

Participanți: Muzeul Național al Banatului din Timișoara, Muzeul de Istorie, Etnografie și Artă Plastică din Lugoj, Muzeul Banatului Montan din Reșița, Muzeul Regiunii Porților de Fier din Drobeta Turnu Severin, Muzeul Național Tehnic „Prof. ing. Dimitrie Leonida” din București, precum și lucrări de artă contemporană provenite din atelierelor unor artiști contemporani sau din diverse colecții. Artiști: Horia Bernea, Ștefan Bertalan, Ion Condiescu, Roman Cotoșman, Cristian Dițoiu, Constantin Flondor, Dani Ghercă, Ion Grigorescu, Ana Maria Micu, Ciprian Mureșan, Paul Neagu, Sorin Neamțu, Mihai Olos, Iulius Podlipny, Șerban Savu, Liviu Stoicoviciu, Napoleon Tiron, Bogdan Vlăduță.

Organizator: Kunsthalle Bega, Timișoara

Desfășurare: Octombrie 13, 2023 – 11 Februarie, 2024

Specificitatea antropologică a expoziției *Răsucirea. 5 niveluri pentru edificarea Banatului Etern*, prezentată la Kunsthalle Bega de curatorii Călin Dan și Celia Ghyka, este o tipologie des întâlnită în practica instituțiilor occidentale, unde intrinseca-i transdisciplinaritate favorizează această abordare ca specifică actualelor politici culturale și manifestări artistice aparținând „conceptualismului global”, asemeni văditului ei interes pentru alteritate, văzută prin acest prim nivel al apropierii individului contemporan de culturile îndepărtate sau apuse. În spațiul cultural românesc însă, cu toate că a fost o tipologie des prezentă în perioada comunistă, cu accent pe latura ei etnografică a unei ideologii a principiilor suveranității etnice, este o instanță rarisim întâlnită astăzi, în primul rând din cauza cvasi-imposibilității coordonării unui asemenea proiect – doar imaginați-vă birocrăția și dialogul inter-instituțional – artefacte ca acelea prezentate fiind în primul rând parte din colecțiile muzeelor naționale, risipite local. În succesul acestei inițiative intervine, cred, personalitatea și reputația celor doi curatori – unul director de instituție națională de primă vizibilitate (MNAC), celălalt profesor universitar – în a coordona și, mai important, a impulsiona efortul instituțional de colaborare a 7 muzee și 4 colecții particulare, alături de lucrările artiștilor contemporani, din toate cele 4 mari centre artistice locale.

Asemeni expoziției care a instigat producerea *Răsucirii*, *The Spitzmaus Mummy and Other Treasures*, curatoriată de Wes Anderson și Juman Malouf, partenera sa, inputul curatorial pleacă de la același tip de parteneriat privat al lui Calin Dan cu

Celia Ghyka, transpus într-unul profesional. Dacă în cazul amintitei expoziții organizată la Muzeul Kunsthistorisches și Fondazione Prada, afișajul expozițional a fost ca un Wunderkammer la scara de 1:1, *Răsucirea* propune o constelație de ecranate mini-cabinete, ca multiversuri concentrate, al căror inventar este format din artefacte arheologice, etnografice, obiecte de artă decorativă, de artă sacră, piese textile ale spațiului domestic sau industrial, susținute toate ca o membrană de lucrări de artă contemporană, eliberate de tipologia arhivistică a cabinetului. Dispunerea inventarului antropologic în vitrinele special produse pentru expoziție amintește de una dintre „obsesiile” curatorului și artistului vizual Călin Dan, de Aby Warburg. Personaj cu care acesta dialoghează continuu, ca și în seria de desene prezentate în expoziția *Alzheimer* (SAC, 2020), apare acum în cea mai cunoscută ipostază a sa, cea a Atlasului Mnemosyne, prin metoda selecției artefactelor-imagini ca schițe ale unei științe a imaginii bazată pe istoria culturală. Ne amintește desigur și de acel Denkraum, condiție a conștientizării faptului că un obiect este distinct și separat de subiectul conștient.

Ideea de a atrage și de a provoca privirea spectatorului în a vedea materiale și iconografii în configurări conceptuale noi este centrală demersului curatorial. Acest mod de a stimula privirea presupune o non-linearitate în perceperea artefactelor, implicându-te activ să cauți, să *scanezi*, noi relații. Este un mod de citire foarte actual, funcționând pe principiul multitudinii paginilor de internet deschise într-un browser sau a felului în care informația circulă și este consumată

astăzi, simultan din mai multe surse, adesea transculturale și transistorice. Asemeni anumitor forme ale criticii instituționale, această practică trădează un mod de a vedea obiectele ca semnificanți care pot fi manipulați și codificați ca varii indici semantici în funcție de contextul dat, ce funcționează asemeni unei rețele informaționale.

Traseul expozițional începe cu inventarul câtorva obiecte alese să definească temele centrale ale expoziției, plasate într-o antecameră cu intrare din lateral, înaintea sălii principale. Aici sunt puse în dialog artefacte ca un leagăn portabil împreună cu o coasă, două obiecte etnografice care fac trimitere la instanțe capitale ca nașterea și moartea, dar sugerează și continuitatea prin spațiul gol dintre ele. Pe același ax se mai găsește macheta elicopterului Vuia II, poate ca o trimitere către vitalitatea adultă, către aspirații. În aceeași sală este proiectată coloana sonoră – *the twist (răsucirea)* – prin videoclipul lui Chubby Checker. Pare că între aceste două instanțe, între leagăn și coasă, noi în general ne răsucim bezmetic amintind de „răsucirea sufletului” din Cartea a VII-a a *Republicii*, concept de la care expoziția împrumută titlul și speculația propusă. Ne răsucim de la un partener la altul, simulând fericire printre câteva momente autentice. La final, artefactul care face legătura cu sala de expoziție, cu desfășurarea în obiect și practici artistice a acestor elemente-simbol, este un basorelief cu vizita împăratului Franz Joseph la Timișoara realizat în 1875, ca o trimitere concretă geopolitic a plasării acestor indici.

Expoziția sugerează instanțele specifice practicii artistice a ultimelor decenii, ca turnura etnografică și antropologică. În acest context, o investigație cât mai obiectivă a procesului cultural ar trebui să funcționeze conform principiului non-excluderii, de la expresiile sale cele mai înalte până la cele mai joase; chiar lucrurile cele mai amorfe trebuind să intre și ele în această clasificare de tip etnografic. În ce privește artefactele artistice, este interesant de observat cum ultima lucrare a ultimei vitrine este o pictură a lui Iulius Podlipny (1898-1991), personaj obscur astăzi, însă definitoriu pentru destinul și specificitatea Timișoarei postbelice, atât în calitatea sa de pedagog (a fost profesorul lui Roman Cotoșman și Ștefan Bertalan, printre alții, prezenți și ei în expoziție), cât și artistică.

În încheiere aș vrea să remarc că într-un an în care Timișoara este capitală culturală, oferta expozițională a marilor evenimente artistice a inclus aproape deloc spre deloc artiști sau concepte locale. Astfel, a organiza o expoziție care, chiar dacă pleacă de la o speculație platonice care a fost extinsă am putea spune cam generalist, se adresează totuși Banatului, incluzând mai mult decât piese arheologice și etnografice și o bună reprezentare a artiștilor definitorii local din perioada modernă până la cea actuală, este în primul rând și un gest de asumare și generozitate.

Traducere de
Livia Nistor

ATELIER de TRADUCERE

Iordan EFTIMOV

(n. 1971, Razgrad) a debutat cu volumul *Метафизика на метафизиките* (*Metametafizică*, 1993) și este asociat cu grupul de la „Literaturen Vestnik“, împreună cu care a definit estetica postmodernistă în literatura bulgară post-comunistă. A mai publicat *11 индиански приказки* (*11 povești indiene*, 1998); *Жена ми винаги казва* (*Soția mea spune mereu*, 2005); *Сърцето не е създател* (*Inima nu este un creator*, 2013); *Доказани теории, окончателни експерименти* (*Teorii demonstrate, experimente finale*, 2018) și *Преди да измият кръвта* (*Înainte ca ei să spele sângele*, 2022), având ca temă centrală războiul din Ucraina și din care fac parte poemele ce urmează.

Acesta nu este primul război

Acesta nu este primul război
în care atribuim inamicului tot
ceea ce noi înșine am făcut.

Acesta nu este primul război
în care siluim fete
să conceapă copii din sângele nostru.

Acesta nu este primul război
în care dronele sunt încărcate

să comită asasinate,

nu este nici primul război
cu proiectile ghidate cu precizie,
care sapă cratere de zece metri.

Acesta nu este primul război
cu bombe cu implozie
ce transformă apartamente în interiorul unui cristal de cuarț,

nici primul război
cu zăpadă de foc
din fosfor alb, ce se revarsă peste zone rezidențiale.

Acesta nu este primul război
ale cărui mine vor pluti cu deceniile
în oceane – ca niște sticluțe turtite cu mesaje.

Acesta nu este primul război
ale cărui corăbii scufundate vor fi mărturii neprețuite
despre femeile visate și entuziasmul soldaților care au trăit cândva.

Acesta nu este primul război
în care nivelăm cu excavatoare grămezile
de piese lego ale unui oraș asediat anterior,

lăsând sub ruine mii de cadavre
negăsite și, chipurile, nerevendicate.
Corpuri care nu există, dar care duhnesc.

Acesta nu este primul război
în care detașamente de roboți eficienți
curăță câmpurile minate.

Poate că este primul război
cu o centrală nucleară capturată,
transformată în cap de pod

pentru a trage nestingherit
asupra orașului din apropiere
desemnat ca inamic.

Întotdeauna mai este loc pentru a inventa ceva.
Nu e adevărat că poeții au scris deja totul
și ție ți-a rămas doar să reciclezi.

Schimb de prizonieri de război și de cadavre

Ei propun ca în schimbul unui soldat de-al lor capturat să ne dea doi prizonieri întregi – o mamă și copilul ei sau frate și soră, care, în opinia lor, să fie evacuați prin singurul dintre posibilele coridoare umanitare și prin lagăre de filtrare.

Noi le sugerăm să-și ia cadavrele și să se ducă la naiba.

Dar nimic nu se întâmplă în mod firesc - ei nu își vor cadavrele, le-ar plăcea mai mult ca ele să fertilizeze pământul nostru, în plus o înmormântare fără corp este mai ieftină și mai elegantă.

Noi nu vrem să facem schimb între soldații lor, cu buzunarele pline de absorbante, tablete, mașini de spălat și borcane de nutella, și civilii noștri arestați, care s-au predat de bunăvoie.

Atunci ei ne spun că și soldații lor sunt de fapt civili – din moment ce nu au fost instruiți, n-aveau cum să știe că vor fi trimiși pe un front real, ci au crezut că vor trage și ei în joacă, ca la poligonul din Luna Park, iar în schimb vor primi măcar un urs de pluș pentru copiii lor sau un BMW trofeu pentru toată familia.

Noi spunem însă că nici cadavrele lor nu sunt cadavre, ci niște pachete bine ambalate în frigidere, așa că nu se vede dacă strigă în bureată sau cecenă (în cazul în care recunosc existența acestor limbi).

Să nu își facă griji – se vede de unde au venit gloanțele. Dar tocmai asta îi neliniștește cel mai mult.

Diomede, sau Huliganul

Toată lumea și-l amintește – nu putea să vorbească, să se îmbrace, nici măcar să mănânce singur. Dar fără el nicio luptă nu era completă. Motor!

Atena îi dăduse cândva abilitatea
să deosebească în luptă
cine este muritor și cine este zeu.
Și chiar îi sugerase să fie neîndurător cu
frumusețea însăși.

Și el i-a nimicit. Cu o lance
i-a retezat limba lui Pandarus –
fierul frenetic trecuse peste dinții albi
ca prin polistiren.

Pe Euripil l-a lipsit de simetrie,
tăindu-i brațul cu tot cu umăr,
în timp ce fugea pe câmp.
Pe Enea l-a rănit în asemenea hal, că recuperarea lui
părea imposibilă

chiar și la cele mai scumpe clinici.
Se arunca în luptă ca apele unui baraj rupt –
iar ai săi

se țineau departe de sabia lui.
În Hades i-a trimis pe doi dintre fiii lui Priam,
înainte să-i vină rândul Afroditei –
cea cu sâni tresăltând.
Și ca un barbar și-a aruncat sulița, fără să se gândească.
I-a rupt încheietura mâinii, din care a început să curgă
un sânge divin transparent
(zeii nu beau vin ca sângele lor să nu devină
din stacojiu negru).

Aici Apollo a venit în fugă și l-a luat pe Enea.
Afrodita s-a retras la refugiu ei din munți,
iar înaintea lui Diomede apăru deodată
soțul ei Ares.

Dar Diomedee tot nu s-a oprit – l-a străpuns în vîntre
cu o sulită.

Strigătul a mii de războinici răniți a ieșit
din gura lui Ares,
furia îi era comparabilă cu o furtună,
un armăsar care își rupe hamurile,
și a părăsit în grabă câmpul de luptă –
încă unul în rândul celor ce se plîngeau
tatălui atotputernic:

s-o înfrâneze pe Atena, care inspira curaj muritorilor.
Bine că era iute de picioare,
huliganul fusese cât pe ce să-l ciuruiască,
să îl transforme în arici.

Astfel de scene sub formă de videoclipuri și cu rezoluție uimitoare s-au succedat cu lunile.

E drept – în unele din ele o voce din *off* explică atât de repede, fără să dea atenție ortografiei, că Enea ar fi de fapt Diomede sau că Pandarus nu a căzut în luptă. Însă cel cu Afrodita rănită a devenit viral – aheiții erau lipsiți de gust și luptau nu doar cu femei, ci cu niște zeițe superbe.

Défense de fumer

Nu știu dacă se fumează în alte romane sau proze scurte ale lui George C. Dumitru, dar în *Rupturi* (Polirom, 2023) nu se fumează. Ba, să nu mint, la un moment dat sunt două adolescente la masă – personaje cu totul neimportante –, iar una dintre ele chiar fumează, parcă, în timp ce cealaltă „vapează” (nu știu ce e aia, probabil așa se numește actul de a suge dintr-o țigară de fier). Poate că absența fumului de tutun din plămânii personajelor dimitriene nu este cine știe ce pentru ochiul altui cititor, dar pentru ochiul meu *este*. Adică e-un marker al noii lumi.

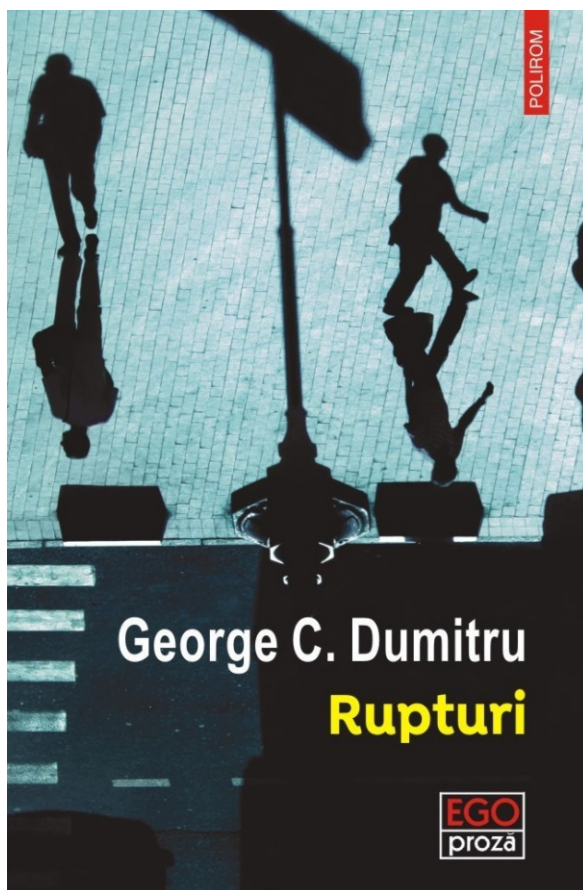
De ce *Rupturi*? Încep cu titlul, care mi se pare extrem de bine găsit, iar eu nu arunc aiurea cu vorbele, fiind foarte mofturos la titluri (care toate sunt tâmpite, în afară de-ale mele). Ei bine, *Rupturi* nu e un titlu tâmpit, ci mai degrabă genial. Da-da! Ge-ni-al! Argumentez imediat, dar mai întâi dau un spoiler așa de dragul cărții: Cristian este personajul meu preferat. Fiori de ură m-au străbătut repetat, din creștet până la degetele picioarelor, când apărea Cristian în poveste! Voi reveni.

Numai în timpul vieții mele, lumea s-a rupt de două ori: o dată în 1989 și o dată în 2001 (consecințele acestei a doua ruperi au ajuns în România șase ani mai târziu). Oamenii de dinainte de 1989 (generația părinților mei) nu i-au înțeles pe oamenii de după 1989 (generația mea). Deloc. Generația mea nu înțelege nimic din lumea în care trăiește generația următoare. Nimic, da' nimic! Dau un exemplu: mi-am petrecut cei mai hidoși ani ai comunismului (1982-1989) citind romane. Multe, multe romane, de toate felurile (majoritatea proaste, admit). Taică-meu se lupta cu mine ca Don Quijote cu morile de vânt: „Învață, mă băiatule, la matematică! Învață, mă, că doar matematica te face om, îți pune o pâine pe masă! Romanele alea sunt vată de zahăr, mă, sunt baloane de săpun, cu nimica n-o să te alegi de pe urma lor!” (el uita că și taică-său, la vremea lui, la fel îi spusese: „Învață, mă, meseria de la mine! Învață tinichigerie, că meseria e brățară de aur, cu tinichigeria

nu mori de foame! O să te plătească cineva că știi matematică?!” – și, da, bunică-meu, moș Gheorghe Buzea, a fost un tinichigiu de elită, probabil cel mai bun din București în deceniul 1930-1940: să nu fi venit războiul își făcea fabrica lui).

Personajul central din „Rupturi”, un anume Daniel, la fel se luptă cu Alex, unicul său fiu, care toată ziua ar juca jocuri video, dac-ar fi lăsat în pace. Daniel nu înțelege cum jocurile video îi vor hrăni băiatul, atunci când va deveni bărbat. Nici eu nu înțeleg, dar, știți, eu fac parte din generația lui George C. Dumitru, adică din generația care deja nu mai înțelege nimic. Suntem doar furnizori de hrană, haine, adăpost și bani de buzunar, dar nu mai avem credit în ochii celor care vin după noi. Nu le pricepem nici limba, nici glumele, nici felul de a fi, nici visele și nici măcar urile. Am devenit spectatorii vieților copiilor noștri. Chibiți!

Concret: Daniel se mută într-o localitate periurbană a Bucureștiului și acolo se chinuie – efectiv, se chinuie – să trăiască cât de cât normal. Adică cum, „normal”? Adică să interacționeze civilizat cu vecinii, cu furnizorii, cu personalul de serviciu, cu fosta soție și mai ales cu fiul care îl vizitează în week-end-uri. Bine, n-o fi Daniel cel mai sociabil om din lume, dar nici vreun Diogene nu este; cu toate astea, noua lume, lumea rezultată din Ruptură (îmbogățirea mult prea rapidă a unor

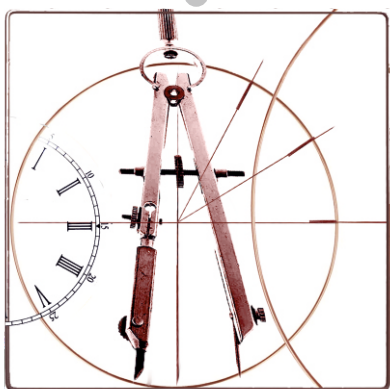

bucureșteni, să le zicem „clasa mijlocie neașezată”), nu e pentru el. Culmea e că nu e pentru nimeni: oamenii din localitate trăiesc aceleași probleme ca ale lui. Sunt „atomizați”, cum se spune acum în cuvinte deștepte. Au crescut în comunități, sunt foștii copii ai satelor sau ai blocurilor, iar acum s-au închis voluntar în bule scumpe, lipsite de comunicare. Strădania lor de a închea sărmane relații sociale mi-a adus aminte de ceva: blocul din Berceni în care am copilărit eu, venind de la țară, a fost terminat în decembrie 1974. Ai mei m-au adus acolo în martie 1975. Nu exista nicio comunitate. Căsuțele de dinainte fuseseră rase cu buldozerele, pe terenul golit fusese ridicată pădurea de blocuri, în blocuri fuseseră aduși (vorba vine, că fusese bătaie pe blocurile alea), oameni de toată mâna, din toată țara, să construiască socialismul de Berceni și Omul Nou (tot de Berceni). Și l-au construit: eu sunt omul ăla. Am crescut acolo într-o comunitate care-mi părea reală, dar pe care acum aș numi-o „experiment social”. Ei bine, Daniel are parte de propria lui creștere într-un astfel de experiment social rezultat din ultima Ruptură, numai că Daniel are 40 de ani și mult de muncă. Când să se integreze în Faza Trei (așa se numește micul lui Berceni de lux) și mai ales cum, din moment ce Faza Trei este plină de neintegrați ca el? Ei bine, în asta constă romanul. În integrarea lui Daniel.

Mi-ar trebui foarte mult spațiu ca să explic de ce mi-a plăcut atât de mult acest roman – și n-am. Așa că mă exprim telegrafic: m-am săturat de romane cu săraci (scrise pentru cine? Citesc săracii romane?), deci George C. Dumitru a căzut exact peste convingerea mea (romane despre clasa mijlocie, *pentru* clasa mijlocie); cu bătrânii nu este nimic de făcut, discuțiile cu ei sunt pierdere de vreme și nervi consumați aiurea (există o scenă memorabilă, cu Daniel în vizită la părinții lui, acolo în satul dobrogean în care copilărise și căruia-i păstrase un locșor fierbinte în adânc – *Dulcea păsăre a tinereții?*); golul, pierderea sensului, singurătatea, sentimentul ratării, depresia sau cum s-or numi toate astea la un loc îi pot lovi în mod egal pe bărbați sau pe femei, dar femeile rezistă mai bine, mult mai bine. Dacă în lumea săracilor femeile sunt victime, în clasa mijlocie este invers.

Cristian! Cris-ti-an! Dacă există vreo ființă umană care merită o bere din partea mea, atunci George C. Dumitru e aceea. Pentru fătarea acest personaj numit, ocult, „Cristian”. Explic: cândva, obișnuiam să ascult muzică (mi-a trecut, mulțumescu-ți ție, Doamne!). Muzică rock, adică. Și cam toți rockerii pe care i-am întâlnit au fost Cristiani d-ăștia: cretini patentati. Dacă aveau bani, erau și motocicliști. Dacă erau motocicliști, erau și „duri”. Dacă erau duri, aveau și succes la femei. Cris-ti-an!

STEM

Scurte

considerații

despre timp (XI)

Wladimir-Georges BOSKOFF

Este stranie mecanica cuantică! Realitatea cuantică este diferită de realitatea fizicii clasice, așa cum am văzut în episodul trecut. Astăzi vom vedea alte două exemple care să confirme acest fapt. Să începem:

Dacă în lumea reală vrei să omori o muscă cu un plici, nu ai decât să o lași să se așeze undeva și o plesnești. Dacă însă vrei să omori o „muscă cuantică”, trebuie întâi să înțelegi că arată ca un norișor-undă care se mișcă haotic schimbându-și poziția și viteza, și care niciodată nu este în repaus. Norișorul-undă trebuie lovit cu „pliciuil cuantic” acolo unde este mai dens, pentru că acolo este o probabilitate mai mare să fie „musca cuantică” gândită ca particulă. Evident, nu există o asemenea entitate, dar acest exemplu al lui George Gamow ne permite să facem următoarea considerație. Așa cum John Archibald Wheeler a rezumat teoria relativității în fraza retranscrisă aici în forma „materia îi spune spațiului cum să se curbeze și spațiul astfel curbat îi spune materiei cum să se miște”, putem rezuma mecanica cuantică în fraza ce aparține lui Alfred Goldhaber, „particulele le spun undelor când și unde să înceapă sau să se termine, iar undele le spun particulelor unde să fie.”

Să ne întoarcem la musca noastră cuantică privită ca norișor-undă care îi spune muștei-particulă cuantică unde să apară. Iar aici evidențiem un alt aspect al realității cuantice. Nu vom putea niciodată măsura precis poziția și viteza particulei-muscă. Cu cât vom măsura mai precis poziția, cu atât mai mare este marja vitezelor posibile și cu cât vom măsura mai precis viteza, cu atât poziția nu mai poate fi determinată precis. Nu este ca în fizica tradițională, unde în orice moment al deplasării unui proiectil, unei rachete, unei mingi, poziția și viteza se măsoară precis. Datorită acestui fapt putem ajunge cu o sondă spațială până la un

asteroid și o putem face să coboare pe asteroid. Matematica necesară descrierii traiectoriei unei rachete este simplă și fundamental diferită de matematica necesară descrierii pachetului Gaussian de undă. Și tocmai matematica este cea care face predicția referitoare la incertitudinea poziție-viteză în mecanica cuantică. Această relație de incertitudine între poziție și viteză a fost formulată de Werner Heisenberg în 1927. În 1932 a primit premiul Nobel pentru contribuțiile sale decisive în crearea mecanicii cuantice. Deci am înțeles că dacă știu cât mai precis poziția muștei nu voi mai ști sigur viteza și direcția ei de deplasare și invers, cu cât voi ști mai precis viteza ei de deplasare, cu atât marja pozițiilor posibile va fi

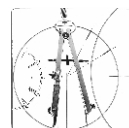

John Bell

mai mare. Faptul că am înțeles acest lucru ne permite să vorbim despre „entanglement cuantic”. Termenul românesc cel mai apropiat ca sens ar fi de corelație cuantică.

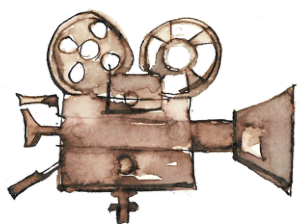
Să luăm în considerare un proces cuantic care produce două particule care se deplasează în direcții contrare, în așa fel încât atunci când particula din dreapta este caracterizată de poziția x și viteza v , cea din stânga este caracterizată de poziția $-x$ și viteza $-v$. Evident că dacă Alice și Bob fac măsurători asupra poziției particulei în același timp, Alice va găsi x și Bob va găsi $-x$. La fel, dacă Alice și Bob măsoară viteza la același moment de timp găsesc v și $-v$. Deci asta înseamnă că nu mai este necesar în cadrul acestui sistem să gândim a doua măsurătoare, pentru că informațiile despre a doua particulă le extragem din măsurători asupra primei particule. Dar dacă Alice încearcă să măsoare poziția x a particulei din dreapta, iar Bob încearcă să măsoare viteza $-v$ a celei din stânga, nu se întâmplă nimic. Particulele nu se lasă măsurate, pentru că dacă s-ar lăsa, am afla în mod precis în același timp și poziția x și viteza v a particulei din dreapta, respectiv poziția $-x$ și viteza $-v$ a particulei din stânga, în contradicție cu principiul de incertitudine al lui Heisenberg. Astfel de particule se numesc „entangled” sau pe românește, corelate. Cumva particulele comunică între ele, credea Einstein. Dar dacă ele sunt suficient de îndepărtate, comunicarea se întâmplă cu o viteză mai mare decât viteza luminii, în contradicție cu principiul relativității restrânse. Sau, spunea Einstein, există variabile ascunse, ceea ce face ca mecanica cuantica să fie o teorie științifică incompletă. Deci existența particulelor corelate producea, în viziunea lui Einstein și a colegilor săi Boris Podolski și Nathan Rosen, un paradox al mecanicii cuantice legat de problema comunicării între particule cu viteze mai mari decât viteza luminii. Rezolvarea teoretică a paradoxului a fost rezultatul muncii fizicianului John Bell. Acesta a găsit o inegalitate matematică relativ simplă pe care trebuie să o satisfacă orice sistem fizic care se supune realității clasice. Dacă inegalitatea lui Bell nu este satisfăcută de un sistem fizic, atunci acel sistem descrie un nou tip de realitate. Acesta este și cazul particulelor corelate din mecanica cuantică care nu îndeplinesc în anumite condiții inegalitatea lui Bell. Ele aparțin noii realități cuantice.

Mai mult, inegalitatea lui Bell elimină și problema existenței unor variabile ascunse necesare pentru descrierea realității. Alice și Bob înțeleg acum că nu este nicio contradicție în faptul că nu pot măsura x și $-v$ în același timp, chiar dacă ei ar putea fi în locuri foarte îndepărtate unul de altul în Univers. Ei sunt în fața unei noi realități, complet diferită de intuitiva realitate clasică.

LEONTE

PELICULE

Robert TERCIU

**Între violența cartierului și pacea munților
mi-am găsit echilibrul.**

O poveste despre cinema

Pentru mine, filmele sunt atât de bine înrădăcinate în propriile celule încât sunt incapabil să îmi imaginez viața fără ele. Nu aș fi putut trăi viața pe care am trăit-o până acum fără a fi inspirat de filme, chiar dacă și fără ele probabil aș fi fost același tip nebun care se bucură de viață din plin, fascinat de detaliile simple ale acestei minunate naturi: filmele m-au ajutat să aduc această nebunie în societate. Am copilarit într-un fel de paradox: între cartierul dur, ceea ce în mod obișnuit se numește ghetou (chiar dacă în anii '90 cred că toată România era un *ghetto*) și libertatea unui amerindian atunci când păraseam orașul și stăteam la bunica mea în munți. Între violența cartierului și pacea munților mi-am găsit echilibrul. La munte aveam la dispoziție cam zece km pătrați pentru a mă juca. Primăverile și verile erau minunate, toamnele erau destul de reci, iar iernile foarte aspre.

În timpul iernii era o adevărată provocare să ajungem la casa care se afla la doi-trei km distanță de drumul principal, depinde de rută alegeam, drumul antic sau traversarea dealurilor. Acasă aveam o vedere splendidă către *Königstein*. Acolo, în tot acel spațiu, eram absolut liber, și până ce am început liceul am crezut că majoritatea copiilor trăiau așa. Faptul că am avut parte de toată acea libertate, puțini oameni în jur și un teritoriu vast a creat în mine o conexiune cu sufletul naturii și al animalelor. Călăream fără șă pe la opt ani, iar pe la zece eram în stare să prind un cal dintr-o mică herghelie, fără ajutor din partea nimănui.

Datorită acestor experiențe extreme alături de armăsari periculoși, câini fioroși, tauri nervoși pierduți prin cireada de sute de vaci, urși prinși în capcane sau lupi urlând în plină noapte, violența din cartier nu mai părea ceva atât de temut. După ce ești aruncat de pe spinarea unui armăsar, fugărit de un taur sau

pus în situația să stai pe loc și să înfrunți câini de talie mare, ceea ce îți poate face vreun băiețas de cartier de vârsta ta sau puțin mai mare nu mai pare cine știe ce.

Încă de mic am fost atras de imagini și litere. Când intrasem în gimnaziu știam deja că vreau să joc în filme și câțiva ani mai târziu mi-am dat seama că locul în care am copilărit până la 13 ani, cartierul Tractorul, literalmente era constituit din Terciu Robert Actorul. *Capisci?*

Fratele bunicului meu a fost actorul Dumitru Drăgan. Din nefericire nu am aflat de povestea lui decât atunci când a murit, în 2018, pe când mă aflam prin sudul Germaniei, în sufrageria mamei. Terminasem primul an de actorie la Roma, cu patru examene picate.

Am avut privilegiul de a petrece mult timp singur, observând pulsul vieții în ritmul său, indiferent că priveam un arbore, o stâncă sau mă jucam cu un câine sau o pisică. Uneori când călăream aveam scopul de a aduce vacile înapoi de la pășune, ca într-un film cu *cowboy*, iar asta este subiectul acestui text. Fără filme, la acea

vârstă, nu sunt sigur că aș fi fost în stare să o fac. Mai concret, prin intermediul cadrelor din filmele cu *cowboy* mi-a fost activată imaginația și a creat alchimia potrivită necesară pentru a avea curaj. Cu alte cuvinte, imaginile din filme m-au ajutat să recreez moduri de a trăi în viața reală, astfel încât în acel moment specific trăiam o scenă de film, iar frumusețea ei consta în faptul că era în totalitate a mea, era filmul meu, calea mea.

Prin imagini cinematografice – alchimie – imaginație și acțiune, mi-am trăit viața din plin. Am intrat în contact cu filme bune în jurul vârstei de cinci-șase ani. În România acelor vremuri aveam nevoie de un decodor pentru a prinde HBO. Televiziunea Română rula filme decente dar vechi, pe HBO puteam să văd un film lansat în urmă cu un an sau doi, așadar... eram oarecum conectat cu celălalt continent. Fiind născut în '91, am prins din plin valul *Gangsta Rap*, așa că am crescut cu el. Cea mai bună parte în a fi criticat că ascuți așa ceva, în acele vremuri, era realitatea de a chema câțiva frați care erau în același film muzical și a le arăta criticilor despre ce e vorba în acest tip de anturaj.

În mica mea lume a copilăriei am implementat *vibe*-ul coastelor americane asupra realității est-europene. Frumusețea a constatat în faptul că aici cultura americană a lovit grav. Mergeam în discotecă pe timp de zi la începutul anilor 2000 și puteam asculta muzică americană în timp real, imediat după ce melodiile erau lansate. Nu știu câți dintre ceilalți înțelegeau ceva dintr-o limbă străină, dar eu am învățat multe din cinematografia și muzica americană. De aceea, de la începuturi până astăzi mă consider un *advocate* al culturii americane, în special în film și muzică. Uneori pot identifica perioade ale stilului meu de viață cu scrierile lui Kerouac sau Bukowski.

Din lucrurile pe care le pot face în lumea artei, actoria e ca o medalie de aur, actoria de cinema are de asemenea și diamante. Am fost prin preajma mediului artistic pentru mai bine de un deceniu și m-am perindat printre mediile artelor vizuale, literare și actoricești. În acest deceniu am întâlnit pictori, sculptori, scriitori, poeți, actori ș.a.m.d., personaje învăluite de o magie prin care adeseori m-am pierdut. În același timp am fost întotdeauna atent să cobor din lumea ideilor în adâncimea existenței a vieții normale, de aceea am spălat vase prin restaurante, am fost recepționar de noapte în hoteluri, am lucrat în cafenele, am fost chiar și grădinar și am făcut totul cu plăcere pentru că poți găsi fiecare din aceste acțiuni sau realități în filme.

De ce vreau să fiu actor? Din cauză că în viața reală nu îmi permit să joc atât de multe roluri. Pur și simplu nu e posibil. Rolurile pe care le alegem în viață au consecințe reale, iar cele mai multe alegeri vin cu termen de valabilitate pentru toată durata existenței.

Filmul meu era atunci când călăream calul pentru a aduce vacile de la pășune, vă amintiți? Probabil din această cauză, dacă îmi amintesc corect, Daniel Day-Lewis a spus că se află întotdeauna în stadiul de interpretare. Viziunea personală este că dacă un actor este consolidat prin propria identitate, devine capabil să interpreteze orice, chiar cu costul de a se pierde uneori. De asemenea, când Vittorio Gassman spusese că un actor perfect sănătos e un paradox, cred că se referea exact la aceeași stare de spirit a unui actor atunci când interpretează.

E necesar să ai acea doză de nebunie sănătoasă ca să te arunci în adâncimile sufletului omenesc. Trebuie să fii un explorator, un aventurier, și să îți asumi că e

posibil ca uneori să fie greu să te întorci. În viața de zi cu zi, poți avea sentimentul că ești mereu singur, dar în același timp împlinit de existența altora, reali sau fictivi. În asta consider că viața unui actor este dintr-o ligă înaltă, deoarece își permite să existe cu atât de multe fațete șlefuite precum unul dintre cele mai prețioase diamante.

Pentru mine, cinematografia funcționează ca magia. E magică pentru că starea de spirit a celor care creează împreună o cale capabilă să ofere posibilitatea unui public larg de a merge la film implică trăirea unor sentimente profunde, carnea de pe scheletul poveștii spuse.

Mai mult decât satisfacția spiritului meu de a experimenta noi partituri și moduri de a trăi, mi-ar plăcea să am oportunitatea de a interpreta diferite roluri datorită modului cum simt că pot să o fac, iar obiectivul cel mai înalt ar fi să ajut publicul să ajungă mai ușor la sentimentele trăite de personaj în acele circumstanțe date. După cum spune și Tom Hardy: *Dacă cineva e pasionat și dedicat în urmărirea nobile a excelenței în domeniul ales... atunci aș spune că are obligația morală și o datorie etică de a fi de serviciu.*

Acesta este gândul principal care m-a adus în punctul unde mă găsesc acum și a fost de asemenea cel mai stabil stâlp al încrederii care m-a ajutat să depășesc toate obstacolele pe care le-am întâlnit în două decenii de încercări de-a ajunge în mod teoretic la punctul sublim al actoriei, o interpretare în termeni proprii – termeni înalți – exact ca un șaman.

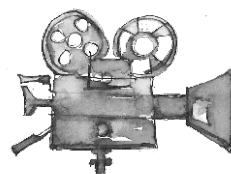

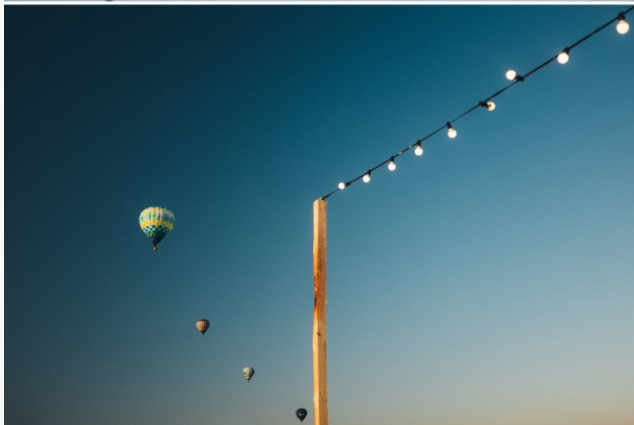

FOTO GRAME

HAJDU Tamás

locuiește la Baia Mare, unde profesează ca medic veterinar. Spune că a început să fotografieze cumva în mod conștient din anul 2005. Fotografiile sale au fost publicate, printre altele, în *Punctum* și *PHOTO Magazine* (RO), *Practical Photography* (UK), *The Independent*, *The Guardian* (UK), *LensCratch* (USA), *Feature Shot* (Australia) și *National Geographic*. Hajdu Tamás este finalist și câștigător al unor concursuri naționale și internaționale de prestigiu, cum ar fi *Sony World Photography* sau *LensCulture Exposure Awards*, *Exibart Street*, *ISPF Awards 2023*.

Hajdu Tamás deține un talent și o abilitate remarcabile de a construi cadrul fotografic; reușește de fiecare dată să reducă imaginea la esență, fără redundanțe stilistice și compoziționale, dar o umple, în același timp, cu un întreg univers de semnificații.

Curator - Emilian AVRĂMESCU

CUPRINS

- 03 - CREDITORIAL - **Claudiu KOMARTIN**
- 04 - ARTISTOCRAT - **Liviu ANTONESEI**
- 08 - ARHITECT - **Sebastian IONESCU**
- 15 - ATELIER de TRADUCERE - **Louise GLÜCK**
- 19 - CRONICE - **Andrada STRUGARU**
- 21 - DOBROGEA - **Sorin DINCO**
- 24 - TEXT PISTOLS - **Iustin BUTNARIUC**
- 28 - CRONICE - **Demetra VLAS**
- 32 - MELO - **Adrian MIHAI**
- 35 - TEXT PISTOLS - **Maria TĂNĂSESCU & Alexandra RUSU**
- 42 - ICRE NEGRE - **Cosmin DRAGOMIR**
- 43 - ARTISTOCRAT - **Iuliana ALEXA**
- 48 - ATELIER de TRADUCERE - **Nikola MADŽIROV**
- 52 - INTERVIU - **Irina Margareta NISTOR**
- 60 - PELICULE - **Ionuț CHERAN**
- 63 - TEXT PISTOLS - **Clara CARADIMU**
- 67 - TEXT PISTOLS - **Dan Marius COSMA**
- 72 - DEBUT - **Nelu ANTOCIAN**
- 77 - ARTA la PERETE - **Horățiu LIPOT**
- 82 - ATELIER de TRADUCERE - **Iordan EFTIMOV**
- 87 - CRONICE - **Mihai BUZEA**
- 90 - STEM - **Wladimir-Georges BOSKOFF**
- 92 - LEONTE
- 94 - PELICULE - **Robert TERCIU**
- 98 - FOTO GRAME - **HAJDU Tamás**

REDACȚIA

Redactor-Şef:
Bogdan PAPACOSTEA

Redactor-Şef adjunct:
Claudiu KOMARTIN

Redactori:
Alina COSTEA
Mirela STÎNGĂ
Zoe CARAIANI
Monica TAMAŞ
Alina-Ioana VASILIU

Colaboratori:
Sebastian IONESCU
Dan PERŞA
Adrian MIHAI
Cosmin DRAGOMIR
Wladimir-Georges BOSKOFF
Emilian AVRĂMESCU
Daniela VIZIREANU
Demetra VLAS
Horăţiu LIPOT
LEONTE

Grafică:
Vasile FILIP
Web Design:
George ŞORODOC
Corectură:
Dan SOMEŞAN
Tehnoredactare:
Marius PÂRLOGEA

CONTACT
e-mail:

contact@revistatomis.ro

facebook.com/revistatomis

instagram.com/revistatomis

www.revistatomis.ro

Consiliul Local
Constanța

Consiliul director:

Cristina PAPAȘIAN
Laura TĂNASE
Alin VINTILĂ

15 lei

ISSN - 12208167

